

Рекомендовано до друку вченою радою Донецького державного університету (протокол №_ від _____.2022 р.)

Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти, Кривий Ріг - 26 листопада 2021 р. / КННІ ДонДУВС. – Кривий Ріг, 2022. – 305 с.

У Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти викладено тези учасників з таких напрямів:

ЧАСТИНА I.

- кримінально-правова характеристика регіональної злочинності;
- кримінологічний аспект регіональної злочинності;
- криміналістична характеристика регіональної злочинності;
- досудове розслідування кримінальних правопорушень поширених в регіоні;
- оперативно-розшукова діяльність, як засіб протидії регіональній злочинності;
- сучасні тенденції та стратегії протидії регіональній злочинності.

ЧАСТИНА II.

- адміністративна діяльність поліції у протидії правопорушенням з урахуванням регіональних особливостей;

ЧАСТИНА III.

- соціально-правовий механізм протидії регіональній злочинності в Україні;
- використання ІТ технологій у виявленні та розслідуванні злочинів: регіональний аспект;
- економічна злочинність як деструктивний фактор розвитку регіональних суспільних систем;
- використання спеціальної техніки у розкритті та попередженні кримінальних правопорушень.

Тези доповідей друкуються в авторській редакції.

Автори несуть повну відповідальність за зміст публікацій, добір та точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I.

Андрух К.М., Веселов М.Ю	Юридична відповідальність за керування транспортними засобами у стані сп'яніння за законодавством європейських країн (на прикладі Англії та Німеччини)	<u>14</u>
Афонічева Ю. С.	Інтелектуальні розпусні дії, як ознака об'єктивної сторони ст. 156 КК України	<u>19</u>
Баршош Н.М.	Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень за фактами вчинення ДТП	<u>25</u>
Болкун К.А.	Інновації в криміналістиці щодо питань боротьби зі злочинністю	<u>28</u>
Босненко П.В.	Загальні положення удосконалення кримінального законодавства	<u>33</u>
Брила О.М.	Interaction public and police in crime prevention: foreign and ukrainian experience	<u>36</u>
Броневицька О. М.	Повноваження прокурора під час екстрадиції: окремі аспекти	<u>39</u>
Бурштика Є. С.	Психологічне та економічне насилля як види домашнього насильства та покарання за їх вчинення.	<u>46</u>
Гаркуша А. Г.	Окремі аспекти участі неповнолітнього у кримінальному провадженні	<u>50</u>
Гога А. М., Гаркуша А. Г.	Об'єкт кримінальних проступків проти здоров'я: аналіз проекту кримінального кодексу України	<u>55</u>
Грінько Ю.А.	Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень за фактами зловживання владою та службовим становищем	<u>60</u>
Дружинін В. С.	Напрями підвищення ефективності застосування тимчасового доступу до речей і документів: окремі питання	<u>63</u>
Слаєв Ю.Л.	Протидія кримінальним проступкам: Загальні теорія та система	<u>68</u>
Залевська Т.О.	Криміналістичні аспекти розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації	<u>74</u>
Жернаков Д.М.	Кримінально-правові аспекти боротьби зі злочинністю в корупційних правопорушеннях	<u>78</u>
Здрок О. І.	Накладення попереднього арешту на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах: проблемні питання	<u>81</u>

Ісланкін С. М.	Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування	<u>86</u>
Клюкіна Т.А.	Введення смертної кари як запобігання особливо тяжким злочинам	<u>89</u>
Колесник А.	Вплив впровадження дізнання як форми проведення досудового розслідування кримінальних проступків в Україні	<u>92</u>
Конець Т. В.	Вплив гендерної рівності у системі правоохоронних органів: проблеми та перспективи	<u>97</u>
Корепіна Д. Д.	Деякі аспекти адміністративно-правових заходів щодо протидії злочинності	<u>101</u>
Корнійчук М.В.	Кримінально-правові засоби протидії проституції неповнолітніх	<u>103</u>
Куліш Є. К.	Проблемні питання торгівлі людьми, вчиненої з метою експлуатації праці	<u>106</u>
Кухар В. О.	Проблеми домашнього насильства, насильства за ознакою статі в Україні	<u>111</u>
Лініченко Ю.А.	Поняття кримінально-правової політики	<u>115</u>
Ободець Є. А.	Щодо злочинності неповнолітніх та шляхів її запобігання	<u>118</u>
Ободець Є. А.	Адміністративно-правове регулювання вакцинації в Україні	<u>123</u>
Попович А.О.	Організована злочинність в Україні	<u>127</u>
Расторгуєв Н.О.	Проблематика та запобігання домашнього насильства за ознакою статі	<u>129</u>
Резцова Н. С.	Затримання особи на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні: проблемні питання	<u>131</u>
Ремінська Є.В.	Модернізація інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання шляхом їх розмежування: сторінками проекту кримінального кодексу України	<u>136</u>
Рибалко В.Є.	Проблеми кримінального, кримінально-виконавчого, кримінально-процесуального права, кримінології, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності	<u>140</u>
Романенко Є. Д.	Щодо правопорушень у сфері здійснення операцій із металобрухтом	<u>143</u>

Рудецький В. В.	Кримінально-правова політика як основний засіб у боротьбі зі злочинністю	<u>147</u>
Серафимов Д. О.	Щодо визначення сутності поняття «попередня злочинна діяльність»	<u>151</u>
Стельмах А. В.	Адміністративно-правова діяльність органів і служб у запобіганні злочинів серед неповнолітніх	<u>154</u>
Татаренко С.В.	Реалізація негласних заходів в кримінальному провадженні	<u>157</u>
Стойчев Д.В.	Сутність і види контролю за вчиненням злочину	<u>162</u>
Третьяков В.Д.	Адміністративно-правова природа діяльності Національної поліції	<u>166</u>
Чоботько І.І., Лук'янченко Ю.І.	Політика національної безпеки держави	<u>171</u>
Якобчук Я. А.	Окремі питання взаємодії слідчих та оперуповноважених підрозділів Національної поліції	<u>175</u>
ЧАСТИНА II.		
Андрушко М.Д.	Місце й значення адміністративно-правових санкцій	<u>182</u>
Барган С.С.	Концепції пізнання слідчого в процесі розкриття і розслідування злочинів	<u>187</u>
Барда Д. О.	Основні принципи застосування континууму сили в діяльності Національної поліції України	<u>191</u>
Барда Д. О., Криса О. Ю.	Деякі питання визначення специфіки безпосереднього об'єкта привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем	<u>193</u>
Кіяниця В.М.	Деякі питання щодо здійснення правосуддя в Україні	<u>196</u>
Коляда Д. В.	Стратегія держави в сфері боротьби з організованою злочинністю	<u>199</u>
Копча Н.В.	Використання передового досвіду зарубіжних країн щодо участі спеціалістів в слідчому огляді по фактах службового підроблення	<u>202</u>
Краєвський О.О.	Запровадження сучасних систем розпізнавання обличь, як новий підхід до боротьби із злочинністю	<u>206</u>
Ломака А.В.	Порушення прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій	<u>209</u>
Лучко А. С.	Визнання доказів, що отримані під час проведення обшуку, недопустимими: практичні аспекти	<u>213</u>

Масюк С. С.	Сучасні проблеми та напрями досліджень теорії оперативно-розшукової діяльності в Україні	<u>217</u>
Миронова А. С.	Проблемні питання проведення моніторингу закупівель органами державної аудиторської служби України	<u>221</u>
Нечипоренко А.В., Волошин Е. А., Кіяниця В.М.	Громадський контроль за діяльністю Національної поліції	<u>226</u>
Нечипоренко А. В., Шевяков М.О.	Роль понятого під час заходів провадження у справах про адміністративні правопорушення	<u>231</u>
Орищенко А.В.	Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень	<u>235</u>
Романова Д.Є., Юр'єв Д.С.	Сутність та значення оперативної профілактики правопорушень як самостійної форми оперативно-розшукової діяльності	<u>240</u>
Солошак Б.С.	Оперативно-розшукова діяльність та економічні злочини	<u>244</u>
Хитрик К. А.	Теоретичні та тактичні аспекти протидії злочинності у сучасних умовах	<u>249</u>
Шевченко Б.Р.	Поняття і ознаки обставин, що виключають злочинність діяння	<u>254</u>
ЧАСТИНА III.		
Байдала А.О., Юр'єв Д.С.	Інформаційне забезпечення оперативних підрозділів під час виконання службових завдань пов'язаних із попередженням злочинності: проблеми та перспективи	<u>258</u>
Біліченко В.В.	Роль інформаційно-аналітичної роботи в діяльності підрозділів кримінальної поліції	<u>261</u>
Васьків О.Т.	Викриття збуту наркотиків із використанням мережі інтернет	<u>264</u>
Єськова К. Р.	Політика держави щодо боротьби зі злочинністю	<u>269</u>
Коростельова Л.А.	Обчислювальна кримінологія. Інноваційний підхід боротьби зі злочинністю	<u>274</u>
Лазаренко С. В.	Методи і засоби захисту інформації у відкритих інформаційних системах	<u>277</u>
Ластовкін В.А., Счастливец В.І.	Інформаційна безпека держави	<u>281</u>
Ободець Є.А.	Злочинність у кіберпросторі	<u>284</u>
Плева К. В., Кринець О.І., Тихий О. В.	Загальна теорія спорту у вищих навчальних закладах системи МВС із специфічними умовами навчання	<u>288</u>

Потрапелюк Я. В.	Використання чат-ботів в умовах цифрової трансформації суспільства	<u>293</u>
Рибалко В.Є.	Тактика і методи забезпечення порядку в місцях проведення масових заходів	<u>296</u>
Терещенко О. О.	Тактичні дії працівників поліції при вчиненні однією чи декількома особами кримінальних правопорушень.	<u>298</u>
Черненко Н.	Форензика у сфері боротьби та протидії кіберзлочинності	<u>304</u>

ЧАСТИНА І.

Андрух К.М.

студентка 2-го курсу факультету № 2 КННІ
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Веселов М.Ю.

професор кафедри державно-правових
дисциплін
факультету № 2 КННІ Донецького
державного університету
внутрішніх справ, д.ю.н., доцент

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ)

Сьогодні в Україні склалася катастрофічна ситуація щодо водіння в стані сп'яніння. Порушення ПДР за участю водіїв, які дозволяють керувати автомобілем у нетверезому стані, є великою проблемою для України. Дорожньо-транспортні пригоди за участю п'яних водіїв є серйозним порушенням ПДР не лише для нашої країни. Основним законодавчим нормативно-правовим актом, що визначає порядок притягнення до відповідальності осіб, які керували ТЗ у стані сп'яніння є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Стаття 130 КУпАП передбачає: керування ТЗ особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує ТЗ, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, тягнуть за собою:

– за перше правопорушення – накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.) (17000 грн.) з позбавленням права керування ТЗ на строк один рік і на інших осіб – накладення штрафу в розмірі однієї тисячі (далі – н.м.д.г.) (17000 грн.);

– за повторне правопорушення протягом року – накладання штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч н.м.д.г. (34000 грн.) і 3 роки позбавлення права керування ТЗ;

– за три і більше порушень протягом року – штраф до трьох тисяч н.м.д.г. (51000 грн.) і 10 років позбавлення права керування ТЗ та без оплатного вилучення ТЗ [2].

Якщо проаналізуємо законодавство інших країн, ми можемо побачити, що відповідальність за керування ТЗ у стані сп'яніння є більш жорсткішою ніж в Україні.

Так, законодавство Англії (Велика Британія) передбачає наступні санкції за такі правопорушення як:

– допуск до керування ТЗ особи, з перевищенням у неї встановленого ліміту алкоголю або нездатної керувати ТЗ через алкогольне сп'яніння – відповідальна за це особа (правопорушник) може отримати 3 місяці позбавлення волі; штраф до 2500 фунтів стерлінгів (≈ 87542 грн.); також може бути застосоване позбавлення права керування ТЗ на термін визначений окружним суддею;

– керування або спроба керувати ТЗ особою, з перевищенням у неї встановленого ліміту алкоголю або нездатної керувати ТЗ через алкогольне сп'яніння – правопорушник може отримати 6 місяців позбавлення волі; необмежений штраф; бути позбавленим права керування не менш ніж на 1 рік (або на 3 роки, якщо особа за останні 10 років двічі притягувалась за подібні

правопорушення);

– відмова надати зразок дихання, крові або сечі для аналізу – особа може отримати: 6 місяців позбавлення волі, необмежений штраф, позбавлення права керувати ТЗ не менше 1 року;

– покарання за керування ТЗ у стані наркотичного сп'яніння – заборона керування до 1 року; необмежений штраф; до 6 місяців позбавлення волі. Ще однією особливістю англійського законодавства є, так би мовити, аналог стану «судимості» за дану категорію правопорушень, а саме – у разі притягнення особи за керування ТЗ у стані наркотичного сп'яніння у її посвідченні проставляється позначка про такий факт, яка залишатиметься там протягом 11 років [3, 4].

У Німеччині керування ТЗ у стані алкогольного сп'яніння є адміністративним правопорушенням. Крім того, при певних обставинах, водіння під впливом будь-якого наркотичного засобу підпадає вже під дію Кримінального кодексу який передбачає кримінальну відповідальність за порушення цих заборон.

Ст. 24а-2 Закону Німеччини «Про дорожній рух» від 19.12.1952 р. закріплює керування ТЗ у стані сп'яніння як адміністративне правопорушення. Правопорушення вважається завершеним незалежно від будь-якого матеріального наслідку, як тільки в крові правопорушника виявлено сліди однієї з речовин (перелік надається окремо), оскільки законодавство не передбачає жодного порога. Проте немає ніяких правопорушень, якщо шкідлива речовина походить від препарату, що приймається за медичним рецептом. Аналіз крові, необхідний для виявлення наркотичних речовин, може бути проведений без згоди водія, якщо немає медичних протипоказань.

Це правопорушення карається штрафом у розмірі до 3000 німецьких марок (або приблизно 1500 євро (44944 грн.)) Ст. 25 вищезазначеного Закону

передбачає, що штраф може супроводжуватися заборонаю керувати ТЗ на строк від одного до трьох місяців [5].

За керування ТЗ у стані алкогольного сп'яніння застосовуються також статті 315с, 316 та 323а Кримінального кодексу Німеччини (далі – КК Німеччини). Вони націлені на посилення відповідальності за небезпечне керування ТЗ під впливом алкогольного чи інших видів сп'яніння:

– ст. 315с передбачає кримінальні санкції у вигляді позбавлення волі на строк до двох років або штраф за керування ТЗ у стані алкогольного сп'яніння, або під впливом інших одурманюючих речовин, якщо таке керування створювало загрозу безпеці людей;

– ст. 316 передбачає покарання водія якщо він не в змозі безпечно керувати ТЗ через вживання алкогольних напоїв чи інших одурманюючих речовин, карається позбавленням волі на строк до одного року або штрафом;

– ст. 323а передбачає відповідальність за навмисне або необережне доведення себе до стану сп'яніння шляхом вживання алкогольних напоїв чи інших одурманюючих речовин, – в такому випадку особі загрожує покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років або штраф. При цьому, якщо наступні протиправні дії скоєні особою у стані обмеженої свідомості через стан сп'яніння, вона притягається до кримінальної відповідальності лише за ст. 323а КК Німеччини.

Ст. 69 КК Німеччини передбачає, що кожне з цих трьох кримінальних правопорушень також тягне за собою позбавлення права керування ТЗ. Таке вилучення є не кримінальним покаранням, а заходом безпеки. Він діє на період від шести місяців до п'яти років. Після закінчення цього терміну особа повинна подати заяву на отримання нового водійського посвідчення та довести, що вона відповідає умовам, необхідним для його отримання [6].

Розглянувши відповідне законодавство двох європейських країн (Англія та Німеччина) можемо побачити, що особа яка керувала ТЗ у стані сп'яніння може нести як адміністративну, так і кримінальну відповідальність. Санкції за подібні правопорушення передбачають не лише штрафи та позбавлення права керування ТЗ, а й позбавлення волі на певні строки (від 6 місяців до п'яти років), залежно від кваліфікації та тяжкості вчиненого правопорушення. Також можна зменшити покарання, пройшовши курс реабілітації за керування автомобілем в стані сп'яніння, якщо такій особі заборонено керувати ТЗ на 12 місяців або більше такий захід може запропонувати суд. Незважаючи на подібні правопорушення заходи реагування все одно є більш жорстокі ніж в Україні.

Література

1. Конвенція про дорожній рух: Міжнародний документ ООН від 08.11.1968 р. Зі змін. та доповн., внесеними Європейською угодою від 01.05.1971 р., поправками від 28.09.2004 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU70K01U.html (дата звернення: 20.11.2021).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24): Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Редакція від 01.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1082> (дата звернення: 20.11.2021).
3. GOV.UK.URL. (n. d.). Drink-driving penalties. URL: <https://www.gov.uk/drink-driving-penalties> (дата звернення: 20.11.2021).
4. GOV.UK.URL. (n. d.). Drugs and driving: the law. URL: <https://www.gov.uk/drug-driving-law> (дата звернення: 20.11.2021).
5. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 8. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4650) geändert worden ist. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html> (дата звернення: 20.11.2021).
6. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 8. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4650) geändert worden ist. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/ (дата звернення 20.11.2021).

Афонічева Ю. С.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабенко О. Г.,

викладач кафедри організації досудового
розслідування,
Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РОЗПУСНІ ДІЇ, ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СТ. 156 КК УРАЇНИ

Соціально-правовий захист дітей є одним з основних напрямів законодавчої діяльності та визначає рівень розвитку суспільства, його цивілізованості. Кримінальні правопорушення, що посягають на статеву недоторканність і нормальний статевий розвиток дитини і підлітка є особливо небезпечними, адже саме ця група осіб є найбільш вразливою та не захищеною від статевих посягань, тому від того яким буде у них дитинство, залежить майбутнє нашої держави.

У законодавстві європейських держав, аж до середини ХІХ століття розбещення, як окремий злочин, не трактувався. При цьому судова практика могла визнавати розбещення злочинним, кваліфікуючи його як згвалтування, розглядаючи малолітній вік потерпілої як обставину, аналогічну безпорадному стану [1].

Військовий статут Петра І (1716 р.) та Кодекс Наполеона (1810 р.) передбачали покарання за педофілію, але гетеросексуальний статевий акт дорослого і дитини злочином не вважався [2], що на нашу думку є недопустимим, оскільки це негативно впливає не лише на психічний розвиток дитини, а й в

майбутньому може породжувати вчинення нею аналогічних дій.

На теперішній час, законодавчий рівень захисту прав дітей є достатньо широким, але, на жаль, недостатньо дієвим, оскільки діти все ж таки залишаються незахищеними, та піддаються сексуальному насиллю.

Зокрема, у ст. 29 Конституції України проголошується право кожної людини на особисту свободу та недоторканність, а в ст. 52 зазначається про те, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [3].

На міжнародному рівні однією із основоположних є Конвенція Ради Європи про захист сексуальної експлуатація та сексуального насилля (Лансаротська конвенція)[4], яка встановлює, що держава в Європі та за її межами повинна прийняти конкретне законодавство та заходи по запобіганню сексуального насилля, захисту дітей-жертв та притягнення до відповідальності винних.

Офіційні дані Департаменту інформаційних технологій МВС України, що нерідко наводяться дослідниками статевих злочинів, показують більш або менш сталу кримінологічну ситуацію: у 2002 р. було зареєстровано 231 випадок розбещення неповнолітніх (11,03% від 2094 зареєстрованих злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності), у 2003 р.– 304 (13,99% від 2180), у 2004 р.– 272 (13,68%), 2005 р.– 284 (14,72%), 2006 р.– 282 (13,36%), 2007 р.– 307 (16,17%), 2008 р.– 291 (14,24%); 2009 р.– 303 (14,08 %); 2010 р.– 297 (13,09%) [5].

Як бачимо рівень зареєстрованих випадків є нестабільним. На нашу думку, це пов'язано з тим, що багато неповнолітніх приховують будь-які дії пов'язані з розбещенням відносно них. За дослідженням науковців кожен сьомий – восьмий український підліток у віці від 12 до 15 років відчуває надмір сексуальної зацікавленості до себе з боку дорослих. Ми переконані, що на законодавчому

рівні необхідно підвищити гарантії захисту прав дітей у сфері сексуальної безпеки та дещо змінити відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст.156 КК України.

За розповсюдженням серед злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи розбещення неповнолітніх із показником приблизно 13% займає третє місце, поступаючись лише звалтуванню (ст. 152 КК – 54%) та насильницькому задоволенню статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153КК – 30%) [6, с. 75].

Безпосередніми причинами вчинення розпусних дій щодо осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, є наявність у злочинців морально-правових деформацій свідомості злочинців, пережитого досвіду сексуального насильства у дитинстві, порушення психосексуального й емоційного розвитку та низький самоконтроль, а також бажання урізноманітнити статеве життя, отримати нові сексуальні відчуття й враження [7, с. 257].

Варто погодитись із практичними працівниками, які зазначають про те, що згідно з даними досліджень міжнародних та громадських організацій, лише про частину таких злочинів повідомляється до Національної поліції України, а ще менша їх кількість потрапляє на розгляд до суду. Нерідко такі злочини вчиняють наближені до дитини особи. В багатьох випадках діти починають сприймати сексуальне насильство над собою як норму [8]. Із зазначеного можемо зробити висновок про те, що досліджувана нами тематика є досить актуальною.

Заслуговує на додаткову увагу дослідження такої ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст.156 КК України, як вчинення саме інтелектуальних розпусних дій з неповнолітніми.

Опитуванням 163 слідчих Національної поліції, які займаються або займалися розслідуванням кримінальних проваджень за фактом вчинення

розбещення неповнолітніх встановлено, що у їх практиці зустрічались 59 випадків (36,1%) фізичних розпусних дій та 78 випадків (47,9%) інтелектуальних розпусних дій (станом на 2017) [9].

У п.17 Постанови Пленуму Верховного суду від 30.05.2008 №5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» вказано, що інтелектуальними розпусними діями є, зокрема, ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо [10].

На нашу думку запропоноване Верховним судом тлумачення цієї ознаки об'єктивної сторони можна розширити, оскільки технічний процес не стоїть на місці, а суб'єкти кримінального правопорушення використовують комп'ютерну техніку, гаджети, всесвітню мережу Інтернет, мобільні додатки, тощо.

Деякі науковці вважають що, інтелектуальне розбещення безпосередньо полягає у цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, у розповіді відвертих, натуралістичних сексуальних історій, фотографуванні потерпілих у різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів або примушуванні до перегляду відповідної продукції, схиленні (у т.ч. з використанням мережі Інтернет) до вчинення сексуальних дій, у т. ч. щодо винуватого. Інтелектуальні розпусні дії можуть бути класифіковані на: вербальні – відверто цинічні розмови, анекдоти, поради тощо; візуальні – демонстрація порнографічної книжкової, кіно-, фото- та відео продукції; аудіальні – прослуховування музичних носіїв натуралістичних сексуальних історій, пісень тощо [11, с.81-82].

Наприклад Романівський районний суд Житомирської області розглядав справу щодо розбещення неповнолітньої, де підозрюваний надсилав у Facebook своїй неповнолітній знайомій порнографічні зображення і відео «з метою

збудження у неї статевого інстинкту» [12].

Окрім цього, Хортицьким районним судом м. Запоріжжя винесено обвинувальний вирок відносно гр. К., який з травня 2019 року протягом року, здійснював фізичне та інтелектуальне розбещення 15-річної доньки, вчиняв розпусні дії щодо потерпілої, що виражалися у спілкування з потерпілою на сексуальні теми та демонстрації їй графічних зображень сексуального характеру, фотознімків власного оголеного статевого органу шляхом пересилання текстовими та графічними повідомленнями через мобільний додаток «Viber» [13].

Ми вважаємо, що поняття «інтелектуальні розпусні дії» є неоднозначним, тому повинно бути більш вдосконалено. Зокрема до нього можна віднести спостереження за статевим актом, відвідування магазинів для дорослих та демонстрацію товарів із так званих «sex-shop», перегляди фото та відеороликів в соціальних мережах, шляхом надіслання повідомлень потерпілій особі тощо.

Оскільки розбещення неповнолітніх становить високу суспільну небезпеку, що зумовлюється спричиненням шкоди статевої недоторканості неповнолітньому, його психічному та фізичному розвитку варто винайти шляхи для зменшення злочинності в цьому напрямку. Аналізуючи зазначені вище рішення суду та враховуючи те, що через незрілий вік та відсутність достатнього життєвого досвіду неповнолітні можуть не розуміти всіх дій інтелектуального розбещення, в тому числі здійснені близькими особами, та те, що такі дії здійснюються за допомогою мобільних додатків, вважаємо, що ювенальним поліцейським необхідно запровадити бесіди зі школярами та викладачами, відносно безпеки дітей від сексуальних посягань, та роз'яснити алгоритм дій в разі таких посягань. На законодавчому рівні пропонуємо посилити кримінальну відповідальність, за вчинення розбещення неповнолітніх, оскільки вчинення таких дій відносно дітей повинно каратись та бути зменшено, для того, щоб

забезпечити майбутній нормальний і повноцінний розвиток неповнолітніх.

Література:

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Термін «Розбещення». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Розбещення#Історія>
2. Арисов Н. Н. Французский гражданский кодекс 1804 года (Кодекс Наполеона и его основные институты). М., 1972.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Конвенция Совета Европы о защите детей от сексуальной эксплуатации и сексуального насилия (Лансаротская конвенция). URL: <http://www.assembly.coe.int/LifeRay/SOC/Pdf/DocsAndDecs/LanzaroteHandbook-RU.pdf>
5. Стан злочинності в Україні за статистичними даними Департаменту інформаційних технологій МВС України у 2002–2010 рр. URL: https://mvs.gov.ua/uk/for_citizens/perelik-normativno-pravovix-dokumentiv-za-napryamami-diyalnosti/departament-informaciiinix-texnologii-mvs-ukrayini
6. Хавронюк М. І. Відповідальність за звалтування: в Україні та за кордоном. *Право і суспільство*. 2009. № 3. С. 75–86. С. 75.
7. Кулик К.Д. Причини розбещення неповнолітніх в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2018. №3. С.255-258. С.257. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2018_3_58.pdf
8. Бугаєць Т. Чи зможе Україна захистити дітей від сексуального насильства? *Юридична газета online*. №21-22 (623-624). 29 травня 2018, 12:37. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/chi-zmozhe-ukrayina-zahistiti-ditey-vid-seksualnogo-nasilstva.html>
9. Авраменко С.М. Розслідування розбещення неповнолітніх. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії). Київ. 2017. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1941/1/Dis_Авраменко.pdf
10. Постанова Пленуму Верховного суду «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від N5 від 30.05.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text>
11. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики). Практичний poradnik. РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2018.

С. 93. С.81-82. URL: https://lduvs.edu.ua/wp-content/uploads/Docs/books/Дудоров_порадник_секс.злочини.pdf

12. У Житомирській області поліція розслідує справу щодо інтелектуального розбещення неповнолітньої. Житомир.info. 28 серпня 2020, 16:58. URL: https://www.zhitomir.info/news_194410.html

13. Пресслужба прокуратури Запорізької області. Апеляційний суд Запорізької області залишив без змін рішення суду першої інстанції щодо мешканця Запоріжжя, який розбещував власну доньку. 23.06.2020. https://zap.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=275575&fp=540&s=print

Баршош Н.М.

Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Кубарєв І.В., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2, Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ ДТП

В ході розслідування кримінальних правопорушень за фактами ДТП важливим є не тільки залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій з метою отримання та фіксації повної інформації під час огляду місця події, а й призначення і проведення судових експертиз.

Відповідно до статті 71 Кримінального процесуального кодексу України спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації та висновки під час

досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду, а також для надання висновків [4]. Таким чином, залучення спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій є бажаним для слідчого, так як проведення огляду місця ДТП потребує замірів, фотографування та розроблення схеми ДТП.

З'ясувати дійсну причину ДТП та відновити її перебіг можливо за допомогою проведення відповідних експертних досліджень [2, с. 172]. Відповідно до ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [4].

Під час розслідування кримінальних правопорушень за фактами вчинення ДТП необхідним є призначення таких судових експертиз:

1. Судово-медична експертиза під час розслідування ДТП є дослідженням судово-медичним експертом тіла людини, його частин і виділень з метою вирішення питань медико-біологічного характеру, які мають юридичне значення для встановлення обставин ДТП та винних у ній осіб [3, с. 154]. Під час розслідування даного виду кримінальних правопорушень призначають судово-медичні експертизи з метою визначення характеру та ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, ступеню алкогольного сп'яніння підозрюваного або потерпілого, встановлення причин смерті та давності спричинення тілесних ушкоджень. До

об'єктів дослідження судово-медичної експертизи можна віднести живих осіб (як потерпілих, так і підозрюваних), трупів, виділень людини (кров, волосся, шматки шкіри), а також поверхні матеріалів, які містять сліди людини (поверхня транспортного засобу з кров'ю або зі шматочками крові).

2. Для відтворення обставин дорожньо-транспортної пригоди призначається судова автотехнічна експертиза метою якої є встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями учасників ДТП і вимогами правил дорожнього руху. З урахуванням результатів експертизи слідство й суд повинні відповісти на основне питання – чи мав місце нещасний випадок або пригода відбулася в результаті неправильних дій водія. [1, с. 19]. Об'єктами автотехнічної експертизи є транспортні засоби та його окремі частини або деталі, місце ДТП, матеріали кримінального провадження.

3. Трасологічна експертиза проводиться стосовно слідів-відображень, коли на одному об'єкті відобразилась зовнішня будова іншого об'єкта в результаті їх взаємодії. Такими слідами, зокрема, є сліди коліс транспортного засобу на дорозі, сліди гальмування, вм'ятини й подряпини на транспортному засобі та об'єктах навколишнього середовища. Основними типовими завданнями трасологічної експертизи в процесі аналізів слідів ДТП є класифікаційні, ідентифікаційні та діагностичні завдання [3, с. 155].

Отже, у ході розслідування кримінальних правопорушень за фактами вчинення ДТП необхідним є використання спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій та призначення і проведення судових експертиз, які сприяють встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення та механізму дорожньо-транспортної пригоди.

Література:

1. Антіпова О. І. Використання можливостей судових експертиз при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод / О. І. Антіпова // Форум права. 2014. № 2. С. 17–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_2_5
2. Грига М. А. Судові експертизи, що проводяться під час розслідування дорожньо-транспортних пригод / М. А. Грига, О. С. Осетрова // Правовий часопис Донбасу. 2017. № 3-4. С. 172-178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2017_3-4_32
3. Колеснік І. І. Експертизи в розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху й експлуатації транспорту / І. І. Колеснік // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2016. Вип. 19. С. 154-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2016_19_41
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651_17
5. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ № 53/5 від 08.10.1998 р. // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705_98

Болкун К.А.

Навчально науковий інститут №1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Антошук А.О.,
доцент кафедри криміналістики та судової
медицини, кандидат юридичних наук
навчально наукового інституту №1
Національної академії внутрішніх справ

ІННОВАЦІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ ЩОДО ПИТАНЬ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

У сучасних умовах завдання криміналістики визначаються її соціальною функцією – сприяти своїми прийомами, методами й засобами протидії кримінальним явищам. У зв'язку з цим головним завданням криміналістики є

сприяння органам правопорядку в боротьбі зі злочинністю, повне й своєчасне техніко-криміналістичне забезпечення й супровід розслідування та профілактики злочинів, їх судового розгляду. Це завдання може бути реалізовано на основі всебічного використання досягнень сучасної науки й техніки [1, с. 146]. На сучасному етапі боротьби з кримінальними правопорушеннями перед криміналістичною наукою виникає низка складних завдань, які зумовлені, з одного боку, необхідністю вдосконалення існуючих методів, засобів і технологій розслідування злочинів та розробки нових, а з іншого – постійною потребою вивчення новітніх досягнень науки, які можна використати в протидії злочинності та їх адаптації о умов діяльності професійних учасників кримінального провадження, також нових, зокрема, детективів НАБУ, з метою втілення в життя останніх інноваційних досягнень науки і техніки з різних галузей знання, без яких неможлива ефективна протидія кримінальним проявам [2, с. 50].

Реалізацію мети дослідження було здійснено за умови комплексного підходу до вирішення низки взаємопов'язаних завдань, найважливішими з яких є такі: 1) розробка і використання нових науково-технічних засобів для виявлення, вилучення, фіксації і попереднього дослідження доказів; 2) пропозиція новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій і їх використання у боротьбі зі злочинністю; 3) створення (розробка) і пропозиція до використання нових прийомів, методів, практичних рекомендацій щодо проведення слідчих дій і розслідування злочинів у цілому [3, с. 36].

Як вбачається, в сучасних реаліях одним із найперспективніших напрямів боротьби зі злочинністю є розроблення, впровадження й застосування криміналістичних інновацій у правозастосовній діяльності з метою підвищення її ефективності, результативності й оптимізації. Тому створення й запровадження інноваційних криміналістичних продуктів, активне їх практичне використання,

сьогодні розглядається як пріоритетне завдання криміналістики на сучасному етапі й нагальна потреба правозастосовної практики. Традиційно в криміналістиці виділяють три напрями виявлення, розроблення й запровадження інновацій: техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний і напрям забезпечення. На наш погляд, в інноваційному плані найбільш активного розвитку набув техніко-криміналістичний напрям, проте в дослідженні цієї проблематики нині є багато дискусійних і невирішених питань, що потребують спеціального вивчення й свого розв'язання [1, с.146-147].

Найбільш активно в інноваційному плані розвивається техніко-криміналістичний напрямок. Так, серед інноваційних методів і засобів вагоме значення відводиться біометричним, тобто таким, які дозволяють виміряти фізичні та поведінкові характеристики особи з метою її ідентифікації або вирішення діагностичних завдань. Оригінальними спробами знайти нові шляхи вирішення завдань ідентифікації особи є використання інструментальних засобів, зокрема: ідентифікація людини за її зовнішніми ознаками через відеосистеми, з використанням тепловізійної техніки; по голосу, по артикуляції під час вимови окремих звуків, слів. Неповною мірою також використовуються можливості поліграфа у визначенні придатності до слідчої та детективної діяльності та наявності професійної деформації; у діагностиці правдивості свідчень; у виявленні причетності до злочину тощо. З 1985 року в практику боротьби зі злочинами втілено геномний метод ідентифікації людини за її ДНК, який є одним із самих значних досягнень криміналістики ХХ століття й може повністю замінити в майбутньому дактилоскопію як у криміналістичній реєстрації, так і в ідентифікації особи.

Однією з нових спроб вирішення завдань ідентифікації особи є метод сканування так званої венної карти, тобто інфрачервоного зчитування малюнка вен руки. Широке використання комп'ютерних технологій призвело до того, що

злочинці все частіше використовують ці досягнення для вчинення злочинів. У зв'язку з цим виникла можливість ідентифікувати особу по клавіатурному почерку. Продовжується пошук нових біометричних методів для використання в слідчій діяльності, зокрема ідентифікація людини за малюнком дна або райдужної оболонки ока. Так, за даними американських учених, наші відбитки пальців мають 40 унікальних характеристик, тоді як райдужна оболонка ока – 256. Саме тому сканування сітківки активно використовується банківською системою безпеки для ідентифікації особи.

Інноваційного забезпечення потребує й криміналістична тактика. З часу виникнення поняття “тактика” і до сьогодні здійснюється інтеграція психологічних знань з криміналістичними. Але проблема не вичерпала себе й потребує подальшої розробки. Вивчення практики криміналістичного забезпечення тактичних аспектів кримінального провадження свідчить про велику потенційну можливість використання сучасних психологічних методів, засобів і технологій при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, що потребує інтенсифікації вивчення можливостей цієї науки та адаптації її сучасних знань у криміналістичному забезпеченні тактики розслідування злочинів. Сьогодні неможливо стати хорошим тактиком у боротьбі з сучасною злочинністю без використання останніх досягнень психологічної науки. У зв'язку з цим вірно зазначено, що сучасною криміналістикою виявлено основний, генеральний напрямок її розвитку. Цей напрямок знаходиться в напрямі психолого-криміналістичної інтеграції. Безумовно, для оптимізації криміналістичного забезпечення тактики необхідні інтегративні знання і з інших галузей, в яких є потреба практики.

У сучасних умовах перенавантаження слідчого, яке сягає більше сотні кримінальних проваджень на одного слідчого, суттєве практичне значення та інноваційний характер може мати електронний документообіг у рамках програми

“Оптико-електронний кабінет криміналістики” (ОЕКК), коли слідчий “має можливість оперативно звернутися за практичною або методичною допомогою з питань організації досудового слідства та впровадження новітніх експертних технологій до централізованого масиву електронного офісу криміналістичної служби, що працює цілодобово, і при цьому не виїжджати з району до обласного центру в різні установи. Звернення слідчих фіксуються та зберігаються в електронній пам’яті антикримінальної інформаційної мережі. Безумовно, криміналістична наука не тільки інтегрує інновації з інших галузей знань, але й сама активно їх розробляє відповідно до потреб практики.

Таким чином, інноваційний підхід у вирішенні проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження має фундаментальну значимість, потребує подальшої розробки як проблем інтеграції знань сучасної науки, так і розробки інновацій у криміналістичній науці з метою оптимізації діяльності з розслідування злочинів у сучасних умовах.

Література:

1. Шевчук В.М. Інновації в криміналістичній техніці: сучасні можливості й проблеми застосування. ISSN 2307-1745 *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020 №43 <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc43/34.pdf>
2. Берназ П.В. Інновації – основа криміналістичного забезпечення діяльності з розслідування злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/4/16.pdf>
3. Коновалова В.О. Криміналістичні засоби та інноваційні технології у боротьбі зі злочинністю URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5810/1/Konovalova_34.pdf

Босненко П.В.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Кубарєв І.В., к.ю.н.,
доцент, завідувач кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 2,
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стрімкий розвиток усіх сфер життєдіяльності людини, виробництва, інформаційних технологій, використання новітніх можливостей сучасних технічних засобів та інформаційних систем, модернізація усіх сфер суспільного життя вимагає не тільки внесення змін до кримінального законодавства, а й розроблення нового кримінального закону, який відповідатиме сучасним реаліям життєдіяльності суспільства та функціонування державних органів, підприємств, установ та організацій.

1. Новий кримінальний закон має бути повністю звільнений від декларативних положень, невластивих сучасному кримінальному праву: видів покарань (позбавлення військового, спеціального звання, рангу чину чи кваліфікаційного класу, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців); в інституті звільнення від кримінальної відповідальності передача на поруки трудовому колективу та інші. Натомість, мають бути перейняті і з урахуванням базових засад національної правової

традиції закріплені у майбутньому законодавстві властиві сучасному кримінальному праву європейських країн правові засоби (реституція, компенсація, заходи безпеки, пробація та інші [2].

2. Серед новел у галузі кримінального права, які вже стали частиною національного права, але при цьому досить важко сприймаються науковою громадою, можна назвати такі: 1) включення до кола джерел кримінального права судового прецеденту; 2) заміна в кримінальному процесуальному законодавстві поняття «злочин» на поняття «кримінальне правопорушення» з одночасним визначенням особливостей кримінального провадження щодо осіб, які вчинили кримінальні проступки; 3) порядок призначення окремих видів штрафу та можливість його заміни у разі несплати позбавленням волі; 4) запровадження поняття «корупційні правопорушення» з одночасним посиленням кримінальної відповідальності за їх учинення у спосіб, який застосовується лише до цієї категорії злочинів; 5) призначення кримінального покарання на підставі угод; 6) застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб [4, с. 35-36].

3. Відповідно до концепції реформування кримінального законодавства нове кримінальне законодавство має бути побудоване з використанням сучасних досягнень законодавчої техніки, що забезпечить підвищення доступності його для сприйняття і розуміння населенням та істотно знизить можливість помилок чи зловживань при його застосуванні уповноваженими органами влади. Воно має створюватися з використанням цифрових технологій та з розрахунком на майбутнє застосування в умовах діджиталізації, що, зокрема, дозволить уніфікувати термінологію, давати відсилки до «пов'язаних» інших статей цього ж кодексу чи інших нормативно-правових актів (зокрема тих, на які вказують бланкетні диспозиції), проводити

розмежування з суміжними злочинами чи іншими правопорушеннями тощо. У перспективі таке законодавство може стати інструментом штучного інтелекту в правозастовній сфері. Передбачається запровадження запобіжників від свавільного, необґрунтованого втручання в законодавство про відповідальність за публічні правопорушення – особливий порядок внесення змін та доповнень, обов’язковість дотримання засад криміналізації, необхідність врахування і неможливість ігнорування категоризації деліктів, закладеної при прийнятті відповідних кодексів [2].

Реформування кримінального законодавства насамперед визначене необхідністю приведення норм кримінального закону у відповідність до міжнародно-правових договорів, усунення недоліків, суперечностей і колізій кримінально-правових норм, декриміналізації діянь за які передбачена адміністративна відповідальність, та навпаки, збільшення покарання за вчинення особливо тяжких злочинів.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 01.05.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Концепція реформування кримінального законодавства України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/concept>.
3. Проект Кримінального кодексу України станом на 12.12.2021 року. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/12/13/kontrolnyj-proekt-kk-12-12-2021.pdf>.
4. Цвіркун Н.Ю. Щодо ролі наступності в реформуванні кримінального законодавства / Вісник кримінологічної асоціації України. 2019. № 2 (21). С. 34-42. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5804/Shchodo%20roli%20nastupnosti%20v%20reformuvanni%20kryminalnoho%20zakonodavstva_Tsvirkun_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Брила О.М.

Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник і консультант з мови:

Василенко О.В., к. п. н., доцент,

професор кафедри правничої лінгвістики

Національної академії внутрішніх справ

INTERACTION PUBLIC AND POLICE IN CRIME PREVENTION: FOREIGN AND UKRAINIAN EXPERIENCE

Foreign positive experience in crime prevention can be used in domestic law-making and law enforcement practice in Ukraine. It is necessary because of the following reasons:

- 1) strengthening the effects of preventive activities of law enforcement agencies through the participation of citizens in the detention of criminals and offenders, law enforcement, providing information about crimes committed;
- 2) economic benefits, which are to save budget funds through the use of free assistance to citizens in crime prevention;
- 3) optimization of time, forces and tools of police officers that allows to focus attention on more important issues of law enforcement;
- 4) the cooperation of various social institutions and crime prevention individuals;
- 5) increasing the citizens' trust in public authorities in general and law enforcement agencies in particular.

Moreover, according to the Law of Ukraine "On the National Police" of 2015, the main criterion for the effectiveness of the National Police is the level of public trust to them [4], which is determined by conducting regular independent opinion polls.

The Concept of Criminal Justice Reform in Ukraine, approved by the Decree of the President of Ukraine of April 8, 2008 №311 / 2008 [5] can be considered the first attempt to normatively define the principles of law enforcement activities of a new type,

which pays due attention to the interaction of law enforcement agencies with the public, as well as the social and service orientation of law enforcement agencies. However, the main provisions of this Concept are just beginning to be implemented. This concerns the reform of the Ukrainian police and its transformation into the National Police; normative consolidation of the obligatory consideration of the level of trust of citizens when assessing the effectiveness of the activities of police bodies, etc. After organizing the work of the patrol police in Ukraine, the level of the trust is in the range of 50-80% in different cities [2]. Moreover, according to sociological institutions, every 4th Ukrainian takes a direct or indirect part in the anti-terrorist operation [3].

At present, there is a process of greater involvement of citizens in crime prevention activities; for example, the volunteer movement is very common. Some achievements can be noted only in the military sphere and anti-corruption activities. Thus, with the beginning of the anti-terrorist operation in Donetsk and Luhansk regions in 2014, there was a revival of the volunteer movement.

In addition, in recent years there has been a positive trend in the expansion of corruption prevention entities at the expense of public organizations and individuals. Currently, there are about 200 public organizations in Ukraine, the purpose of which is to form a state anti-corruption policy and limit corruption risks in the activities of various public authorities and local governments. Certain grounds for preventing corruption with the help of citizens were included in the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" in 2014. For development of civil society in Ukraine, the creation of appropriate frameworks for increasing public participation in the prevention of crime and corruption must be implemented. This requires, firstly, regulatory framework that will allow more active involvement of citizens in law enforcement, and, secondly, the relevant management decisions of the heads of central executive bodies, including criminal justice authorities.

In the United States, the activities of public patrols "Guardian Angels" are widespread. They include only volunteers, without the participation of police. Their appearance is almost indistinguishable from that of the police, except for the absence of service weapons. The efficiency of these patrols is high, as indicated by the reduction of general crime in the area of their operation to 30% [1]. The creation of such patrols in Ukraine with the appropriate amendments to the current legislation would improve the crime situation in many regional centers of the state. Such patrols could become the "eyes and ears" of Ukrainian police and facilitate the prompt intervention of law enforcement officers in conflict situations or the apprehension of criminals on the "hot trail". In order to encourage citizens to provide information about persons suspected of committing a crime or who are wanted, it is necessary to supplement the Law of Ukraine "On the National Police" 2015 with provisions on monetary incentives for informants who provided information about the crime or criminal, wanted by law enforcement agencies.

But, unfortunately, this experience was not used properly. This was hindered, firstly, by the lack of political will, the relevant management decision of the leadership of law enforcement agencies at the regional level, as well as the proper state funding of the presented prevention programs. Secondly, there was no desire of the community itself to use the positive foreign experience, which provides an increase in the level of security in the area of residence and a significant reduction in criminal situation in the state.

Література:

1. Ангелы-хранители подземки: в Нью-Йорке добровольцы патрулируют метро. URL: <http://4army.com.ua/kozhen-chetvertijukrayinets-zajmayetsya>.
2. Рівень довіри до нової патрульної поліції більш ніж удвічі вищий, ніж до старої міліції – опитування. URL: <http://www.unian.ua/society/1151178-riven-doviri-do-novoji-patrunoji-politsiji-bilsh-nijudvichi-vischij-nij-do-staroji.html>.
3. Кожен четвертий українець займається волонтерством. URL :

<http://4army.com.ua/kozhen-chetvertij-ukrayinets-zajmayetsyavolonterstvom>.

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. №580-VIII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2015. №40–41. Ст. 379.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» : Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311. 2008 . *Офіц. вісн. України*. №27. 2008. Ст. 838.

Броневицька О. М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
ЛьвДУВС

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ЕКСТРАДИЦІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Характеристика екстрадиції як «процедури» більшою мірою визначає її функціональний аспект, який, на нашу думку, досить повно розкритий у дефініції за КПК України, де конкретизовано її складники: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та про видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави (абз. 2 ч. 1 ст. 541 КПК) [1]. Визначення екстрадиції як «діяльності» та як «процесу» передбачає виділення найважливіших із заходів, які реалізуються у її межах. Тому вищенаведені точки зору збагатили б доповнення про те, що держава не тільки може виконати клопотання про екстрадицію, але й відмовити. Це уточнення підкреслило б той факт, що у вирішенні питання про екстрадицію беруться до уваги права особи, щодо якої вчиняється ця дія, а також інтереси держави перебування такої особи, яка може бути зацікавлена у притягненні її до відповідальності за вчинені злочини на своїй території.

Одне з головних місць у міжнародному співробітництві з видачі правопорушників належить органам прокуратури України, які виконують функції безпосередньої видачі особи, здійснюють прокурорський нагляд за дотриманням прав осіб та законністю рішень, які приймаються уповноваженими органами під час процедури екстрадиції. За Генеральною прокуратурою України закріплено статус одного із центральних органів України щодо видачі осіб (екстрадиції). Відповідні норми містяться в національному законодавстві та міжнародних договорах України. Зокрема, п. 2 ст. 574 КПК окреслює її компетенцію видачею осіб, підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування [1].

Прокурорський нагляд за здійсненням екстрадиції забезпечує виконання таких завдань:

- попередження та припинення порушень прав та законних інтересів осіб, стосовно яких проводиться екстрадиція;
- забезпечення встановлених законодавством умов і порядку проведення процедур екстрадиції.

Прокурорський нагляд у цій сфері регламентується виключно національним законодавством, переважно в межах загальних функцій прокуратури, передбачених ст. 36 КПК. Зокрема, згідно з п. 17 ч. 1 прокурор уповноважений доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні. Згідно з п. 18 ч. 1 – перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи не

обґрунтовані або не відповідають вимогам відповідних міжнародних договорів [1].

Крім того, компетенцію органів прокуратури у здійсненні прокурорського нагляду чіткіше окреслюють норми наказу Генерального прокурора України «Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародно-правового співробітництва» [3].

Прокурорський нагляд за виконанням зобов'язань щодо здійснення екстрадиції полягає у зверненні прокурора до слідчого судді про застосування таких запобіжних заходів щодо осіб, які підлягають екстрадиції, як тимчасовий та екстрадиційний арешт (ст. ст. 583 та 584 КПК, відповідно). Як захід прокурорського нагляду за обґрунтованістю клопотання про екстрадицію розглядаємо також екстрадиційну перевірку, яка може проводитися прокуратурою за зверненням центрального органу (ст. 587 КПК).

Отже, на органи прокуратури покладаються особливі функції зі здійснення та забезпечення дотримання законодавства під час видачі осіб за запитом іноземної держави. Їх можна поділити на дві групи: безпосередня видача підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового слідства; прокурорський нагляд за дотриманням прав та законних інтересів осіб, стосовно яких ведеться провадження про екстрадицію. Складність правозастосовної практики у цій сфері відносин зумовлюється: наявністю багатьох нормативно-правових актів, які регулюють відносини України з іншими країнами, порядок взаємодії уповноважених органів, підстави відмови у задоволенні клопотання про екстрадицію, наявність політичних, військових, економічних інтересів, які можуть бути порушені внаслідок видачі особи.

Водночас, слід вказати, що проведений аналіз прокурорської діяльності під час екстрадиції засвідчує, що, навіть в умовах активного реформування

кримінальної юстиції сьогодні існують проблеми, пов'язані із недостатнім нормативним врегулюванням процесу екстрадиції, суперечностями та неузгодженостями, незважаючи на наявність національної та міжнародної нормативно-правової бази.

Зокрема, беззаперечним є той факт, що затриманням особи, видача якої запитується, передбачає необхідність складання протоколу затримання.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання особи, зобов'язана негайно повідомити прокурора, в межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, й надати йому копію протоколу (ч. 5 ст. 208, ч. 2 ст. 582 КПК України) [1]. Отримання прокурором копії протоколу затримання вимагає від нього не тільки негайного повідомлення регіональної прокуратури про вказаний факт, але й зобов'язує його провести ефективний прокурорський нагляд за законністю затримання особи з метою недопущення порушення або обмеження її прав і свобод.

Згідно з ч.2 ст.61 Мінської Конвенції особа може бути затримана, якщо є передбачені законодавством підстави для підозри, що вона вчинила на території іншої Договірної Сторони злочин, який тягне за собою видачу [2].

Нормами вказаних договорів передбачено обов'язок Договірних сторін видавати одна одній всіх осіб, що переслідуються за вчинення правопорушень, з урахуванням положень та умов Конвенцій.

Порядок затримання осіб у зв'язку з їх міжнародним розшуком та застосування щодо них тимчасового арешту регламентовано ст.ст. 208, 582-583 КПК України [1].

Згідно вказаних вимог, прокурор звертається до слідчого судді, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання особи, що вчинила злочин за межами України, з клопотанням про застосування тимчасового арешту,

за результатами розгляду якого слідчий суддя виносить ухвалу про застосування тимчасового арешту або про відмову в його застосуванні, якщо для його обрання немає підстав.

Разом з тим, набувають поширення випадки прийняття судами загальної юрисдикції рішень про відмову в застосуванні тимчасового арешту, що призводить до звільнення осіб з-під варти. Такі рішення зазвичай обґрунтовуються ненаданням прокурором документів, передбачених ч.4 ст.583 КПК України, або їх неналежним, на думку судів, оформленням [1].

Встановлено, що рішення суду апеляційної інстанції обґрунтовують відсутністю перекладу українською мовою частини доданих до запиту документів (процесуальних рішень про притягнення як обвинуваченого та взяття під варту, документів, що посвідчують особу), ненаданням даних, які б свідчили про свідоме ухилення особи від явки до органів правосуддя, тощо.

При цьому, судами не враховується, що положеннями чинного законодавства встановлено мінімальні вимоги до обсягу документів та відомостей, які надаються суду з клопотанням про застосування тимчасового арешту, оскільки процесуальні рішення ухвалюються в іноземній державі та їх переклад українською мовою на момент затримання особи на території України відсутній. Надання інших даних кримінального провадження, досудове розслідування у якому проводиться правоохоронним органом іноземної держави, крім визначених п.2 ч.4 ст. 583 КПК України, на вказаному етапі не передбачено [1].

Документи, які містять відомості про вчинення розшукуваною особою злочину на території іноземної держави, є документами, що у будь-який спосіб свідчать про факт вчинення злочинних дій на території іншої держави.

Водночас, чинним законодавством не конкретизовано види таких документів, а також їх належність до певної державної установи або організації.

Підтверджуючим документом у зазначеному випадку може бути лист Інтерполу про перебування особи у міжнародному розшуку з метою арешту, рішення суду про взяття особи під варту або посилення на наявність такого рішення тощо.

Також безпідставними є зауваження суду щодо оформлення відповідних документів. Слід врахувати, що клопотання про застосування до особи тимчасового арешту згідно зі ст. 583 КПК України має бути розглянуто у найкоротший термін, але не пізніше 72 годин з моменту затримання. Очевидно, що отримання протягом цього часу від іноземної держави належним чином оформлених документів є фактично неможливим [1].

До того ж норми зазначених вище міжнародних договорів передбачають отримання клопотань про застосування тимчасового арешту факсом, телеграфом, поштою, каналами Інтерполу. Частиною 4 статті 548 КПК України передбачено отримання запитів електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку [1].

При звільненні осіб вказаної категорії з-під варту через відмови судів у застосуванні тимчасового арешту слід брати до уваги те, що такі особи продовжують перебувати у міжнародному розшуку та стосовно них є чинні рішення судів іноземних держав про взяття під варту, у зв'язку з чим відповідно до ст.ст. 208, 582 КПК України їх затримання є прямим обов'язком правоохоронних органів України [1].

Невиконання правоохоронними органами закріплених у міжнародних документах зобов'язань щодо затримання на території України осіб, які розшукуються правоохоронними органами іноземних держав з метою арешту та екстрадиції, і їх подальшої видачі запитуючим державам за наявності для того

підстав може призвести до негативних наслідків та погіршення іміджу нашої держави в цілому.

Слід враховувати, що Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Квінн проти Франції» зазначає, що тримання під вартою з метою здійснення екстрадиції виправдане з точки зору п.п. f) п.1 ст.5 Конвенції про захист прав і основоположних свобод 1950 року.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство не передбачає застосування до особи, яка розшукується іноземною державою, з моменту її затримання до отримання запиту про видачу (екстрадицію) альтернативних заходів, окрім тримання під вартою (тимчасовий арешт), що зможуть забезпечити її перебування у контрольованому правоохоронними органами місці.

Обрання судом альтернативного запобіжного заходу можливе лише після надходження запиту іноземної держави про видачу особи під час застосування до неї екстрадиційного арешту відповідно до вимог ст.ст. 584, 585 КПК України [1].

У зв'язку із зазначеним, варто звернути увагу, що закон на момент прийняття рішення про застосування тимчасового арешту виключає можливість прийняття іншого рішення, зокрема застосування іншого запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 30.11.2021)
2. Мінська конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01.1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text (дата звернення 30.11.2021)
3. Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародно-правового співробітництва: Наказ Генерального Прокурора України від 18.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0223900-15#Text> (дата звернення 30.11.2021)

Бурштика Є. С.

капрал поліції, курсант 205 навчального взводу факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

Науковий керівник: Терещенко О. О., капітан поліції, викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки, факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

ПСИХОЛОГІЧНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ НАСИЛЛЯ ЯК ВИДИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ПОКАРАННЯ ЗА ЇХ ВЧИНЕННЯ

Все частіше в нашій державі говорять та приводять факти домашнього насильства. Безпосередньо, одним з факторів збільшення вказаних випадків стала пандемія COVID-19, яка дуже змінила повсякденний ритм життя громадян. Велика кількість людей опинилися вдома та працюють в так званій дистанційній формі. Тому кількість повідомлень до органів Національної поліції про факти вчинення домашнього насильства в сім'ї значно зросло. Але в МВС вважають, що цей фактор також пов'язаний із проінформованістю громадян про те куди треба звертатись за допомогою та яка відповідальність настане за вказане правопорушення.

Почнемо з того, що є домашнім насильством. Домашнє насильство згідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали)

однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Відповідно до ст. 126-1 Кримінального кодексу України домашнє насильство це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, за яке передбачено відповідальність у вигляді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років [2].

Розглянемо більш детально такі види домашнього насильства як психологічне та економічне. Психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи. Наприклад, якщо Вас чи Ваших дітей удома систематично ображають, критикують усе, що ви робите, принижують, не дають самостійно ступити кроку, ви не можете самі обрати коло спілкування, розпоряджатися власним життям, вільно висловити свою думку – це не просто внутрішні родинні конфлікти чи модель стосунків

подружжя, а насильство. Дуже часто жертва сприймає таке ставлення кривдника як нормальну поведінку і «списує» на ревності, риси характеру кривдника, тощо і вважає це наслідком своєї «поганої» поведінки. Але задумайтеся – якщо через таке ставлення ви постійно пригнічені, боїтеся за себе та рідних, не можете себе захистити, дати відсіч такій поведінці, то можна впевнено говорити про психологічну тиранію [3].

Економічне насильство як інший вид домашнього насильства, що охоплює умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [4, с. 57]. Таке насильство небезпечне тим, що умисне відібрання або ненадання одним членом сім'ї іншому майна та коштів, на які постраждала особа має передбачене законом право, може мати наслідком смерть жертви або викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я. Якщо фізичне та сексуальне насильство, як правило, залишають «сліди» у вигляді фізичних ушкоджень та травм, розірваного одягу тощо, то психологічне та економічне насильство – найбільш приховані форми домашньої тиранії та складні для ідентифікації і доказування. До прикладу, синці та побої можна відразу візуально розгледіти, травми внутрішніх органів – виявити при медогляді. А от виявити недоїдання особи внаслідок позбавлення її кривдником належного харчування (економічне насильство) чи психотравму (психологічне насильство), а також встановити причинно-наслідковий зв'язок з діями тирана вкрай важко, але можливо.

Законодавство України, крім кримінальної та адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства в сім'ї,

передбачає застосування спеціальних заходів з попередження насильства, що належать до запобіжних заходів та є формою реагування держави на прояви насильства з метою їх подальшої профілактики. Відтепер до правопорушника можуть бути застосовані такі спеціальні заходи, як «терміновий заборонний припис» який здійснюється поліцією та застосовується до правопорушника не більше, ніж на 10 днів. Ідеться про негайне припинення домашнього насильства. Припис полягає в обмеженні доступу правопорушника, що вчиняє домашнє насильство, до житлового приміщення, де проживає жертва. «Обмежувальний припис» застосовується судом на термін від 1 до 6 місяців після факту насильства, коли є докази зокрема неодноразове звернення до поліції, та складений адміністративний протокол.

Тому кожен громадянин відносно якого вчиняються дії психологічного чи економічного насильства в сім'ї повинен знати та дотримуватись певного алгоритму дій для того, щоб отримати оперативну допомогу. Для вищевказаного необхідно по перше :

- телефонувати до поліції 102 або звертатися до найближчого відділу поліції з заявою про вчинення відносно вас домашнього насильства;

- телефонувати на гарячу лінію для жертв домашнього насильства 15-47 (цілодобово та безкоштовно). Оператор кол-центру не просто фіксує звернення чи переадресовує до відповідних компетентних відомств, а й в онлайн-режимі може надавати психологічну допомогу потерпілим;

- телефонувати на Національну гарячу лінію з питань запобігання домашнього насильства, торгівлею людьми та гендерної дискримінації 0-800-500-005, або з мобільного 116-123 (цілодобово)

- якщо від насильства потерпає дитина – прямувати також служби у справах дітей. Пам'ятайте, що за законодавством дитина, яка бачить насильство стосовно

інших – є не свідком, а жертвою;

- звертатися до фахівців для отримання психологічної допомоги, якщо ваш психологічний стан погіршився [3].

Тому підведемо підсумок, що дуже важливо, звертаючись за допомогою до компетентних органів та служб, фіксувати факти таких звернень та залишати собі копії поданих заяв, отриманих довідок тощо. Адже зібрані поодинокі докази лише в своїй сукупності можуть дати бажаний ефект – притягнення винного до відповідальності.

Література:

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», відомості Верховної Ради України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran2#n2> (дата звернення 15.11.2021).

2. Кримінальний кодекс України. Верховна рада України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text> (дата звернення 15.11.2021)

3. «Психологічне та економічне насильство: як довести факт», Безоплатна правова допомога, стаття, URL: <https://stsaltiv.gov.ua/useful-info/psihologichne-ta-ekonomichne-nasilstvo-yak-dovesti-fakt>

4. Черевко К.О. «Вісник кримінологічної асоціації України», 2021 р. – 59с.

Гаркуша А. Г.

доцент кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування ДДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Проведений аналіз норм КПК України, дає підстави вважати, що відбулися позитивні зрушення щодо участі неповнолітніх осіб у кримінальному процесі, які можуть суттєво вплинути на зміцнення законності в нашій державі. Адаптація

кримінального процесуального законодавства до європейських стандартів, привела у відповідність до міжнародних та європейських зразків зокрема, кримінального провадження стосовно неповнолітніх, а також узагальнення статусу неповнолітніх у кримінальному провадженні взагалі.

Зміни у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх осіб, а також детальна регламентація повноважень неповнолітніх у кримінальному процесі взагалі (норми, які застосовуються за участі у процесі неповнолітніх свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених) дали змогу якомога ближче наблизитись до міжнародних норм у цій сфері.

Чинним кримінальним процесуальним законодавством передбачено особливі гарантії для неповнолітніх. До них слід віднести:

- по-перше, це особливості проведення допиту неповнолітніх та малолітніх осіб. При проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря [1]. Це стосується всіх неповнолітніх. До початку допиту особам роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання;

- по-друге, до неповнолітньої свідка не може бути застосований привід;

- по-третє, новелою КПК України є допит малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування). Це забезпечує

безпеку дітей, їх морального здоров'я, виключення можливості вплинути на них, залякати та дає змогу усунути безпосередній контакт неповнолітніх з особами, які можуть негативно вплинути на них.

Незважаючи на те, що законодавець врахував особливості суб'єкта кримінального провадження, такі як фізичний, розумовий і психічний розвиток неповнолітніх, нестійкість їхнього характеру, незрілість мислення, схильність до наслідування поведінки старших за них і дорослих, неможливість повною мірою самостійно захищати свої права і законні інтереси виникають протиріччя та проблеми при практичному застосуванні чинного законодавства при здійсненні досудового розслідування за участю неповнолітніх.

Так, при проведенні допиту та інших слідчих (розшукових) дій за участю вказаних вище осіб, виникає питання щодо мети участі педагога та психолога. Стаття 227 КПК України регламентує участь законного представника, педагога або психолога при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи. Окрім того, за необхідності, наприклад, якщо є дані про психічну хворобу неповнолітнього, забезпечується участь лікаря. Проте КПК України чітко не вказує, які ж права та обов'язки мають ці особи, яка їхня роль у кримінальному провадженні під час проведення досудового розслідування. Зрозумілим є лише те, що вони виступають як спеціалісти.

В ч. 2 ст. 227 КПК України зазначено, що спеціалісту до початку проведення слідчої (розшукової) дії роз'яснюється їх право ставити уточнюючі запитання неповнолітній особі. Однак, чи повинні вони це робити, невідомо, адже від їх роботи залежить не лише психологічний стан неповнолітнього, але й повнота і ефективність кримінального провадження.

Вважаємо, що перед педагогом або психологом, як і перед іншими спеціалістами, все ж таки стоїть завдання допомогти слідчому (дознавачу) та

прокурору під час досудового розслідування. Для цього пропонується формулювати та ставити перед спеціалістами конкретні питання та завдання при виникненні ускладнень. Більш того, педагогом повинен виступати той, хто безпосередньо здійснює навчання неповнолітнього і обізнаний з особливостями його психіки та складу розуму. За правилами ч. 4 ст. 226 КПК України, до початку допиту законному представнику, педагогу, психологу, а також лікарю роз'яснюється їх обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.

В ч. 6 ст. 223 КПК України вказано, що під час проведення слідчої (розшукової) дії за клопотанням однієї зі сторін, присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити запитання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальної дії. При цьому, є не зовсім зрозумілими права осіб, зазначених у ч. 1 ст. 226 КПК України. Чи можуть вони заперечувати проти запитань та ставити їх.

Вважаємо, що під час проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит неповнолітнього, законний представник та спеціалісти повинні наділятися повним обсягом таких прав і всі їхні питання, заперечення, а головне – зауваження, повинні заноситись до протоколу. Оскільки педагог та психолог є спеціалістами, то вони повинні володіти певним рівнем обізнаності про обставини кримінального провадження. Для розуміння специфіки проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії, особи, які проводять досудове розслідування повинні ознайомити спеціалістів з матеріалами провадження, доступ до яких не обмежено законом.

В свою чергу, доречно залучати лікаря за наявності даних щодо психічного захворювання дитини. До таких випадків слід віднести і розумову відсталість дитини. Постає питання чи залучається лікар разом з педагогом та психологом? З огляду на сполучник «або» в ч. 2 ст. 227 КПК України, права спеціалістам

роз'яснюються альтернативно педагогу, психологу або лікарю. Не зрозуміло, чи може лікар замінити одного з цих спеціалістів або їх обох, чи ці спеціалісти, або один з них є обов'язковими учасниками дій за участю неповнолітньої (малолітньої) особи.

У кримінальному провадженні щодо неповнолітнього також є обов'язковою участь *захисника* (п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК України) [1]. Обов'язок забезпечити участь захисника виникає не тільки з моменту встановлення факту неповноліття, але й з моменту виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою. При цьому, здійснення захисту неповнолітнього і дорослого співучасників злочину одним і тим же захисником є неприпустимим. [2]

Отже, підсумовуючи вищезазначене, слід констатувати, що неповнолітні являють собою особливу соціальну групу, наділену спеціальним правовим статусом, який передбачає як правові обмеження, так і встановлення додаткових юридичних засобів захисту прав і законних інтересів таких осіб.

Зважаючи на цей факт слід зазначити, що з метою більш ефективного захисту прав та законних інтересів дітей, які приймають участь у кримінальному провадженні, доцільно було б вказані вище норми розтлумачити, або ж замінити більш точним визначенням.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 11.09.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.11.2021).

2. Бахчев К.В., Кононець В.П., Павлова Н.В., Плетенець В.В., Рогальська В.В., Гаркуша А.Г., Зімбаровська М. В. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства :методичні рекомендації: методичні рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 140 с.

Гога А. М.

аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша А. Г.

доцент кафедри кримінального процесу
ФПФОДР ДДУВС, кандидат юридичних
наук, доцент

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я: АНАЛІЗ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Наразі, українське суспільство давно потребує суттєвих змін у кримінальному законодавстві, з ряду причин, зокрема: наявність в чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) численних хаотичних змін та доповнень до статей, які часто є необґрунтованими та безсистемними, а також не відповідають нормам міжнародного права та потребам судової практики; внутрішні суперечності, лазівки та неточності чинного кримінального законодавства, які, в умовах сьогодення, створюють можливості для зловживань у його застосуванні, а також свідчать про неправильні судження суб'єктів державної кримінально-правової політики. Це, у свою чергу, пов'язано із втратою якісного та ефективного виконання закону, його належної здатності захищати суспільство від незаконного втручання та істотним порушенням прав людини. Не буде перебільшенням сказати, що чинний КК України уже не в повній мірі відповідає сучасним потребам суспільства та держави, а також сучасній кримінально-правовій теорії.

Крім цього, КК України є важливою складовою законодавчої системи нашої країни, а тому необдумані та невважені зміни в його змісті можуть потягнути за собою негативні наслідки як для роботи правоохоронних органів, так і для правової системи в цілому. Окрім того, вони можуть стати причиною істотного

порушення прав і свобод людини і громадянина у сфері захисту від злочинних посягань, та уникнення відповідальності особами, які вчинили протиправне діяння [1, с. 33].

На початку, вважаємо за необхідне зазначити, що чинний КК України складається з двох частин: Загальна та Особлива. Остання вміщує в себе перелік суспільно-небезпечних діянь, що містять в собі всі ознаки складу кримінального правопорушення, яке є єдиною підставою для кримінальної відповідальності [2].

Загальновідомо, що в основу побудови Особливої частини КК України є класифікація статей за об'єктом кримінального правопорушення, розміщуючи їх від найбільш суспільно-небезпечних діянь до менш суспільно-небезпечних діянь в залежності від об'єкту посягання.

Беручи до уваги, що людина, її життя та здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3], а також враховуючи появу в чинному КК України нового інституту – кримінальний проступок, вважаємо вкрай необхідним дослідити окремі питання розміщення кримінальних проступків проти життя та здоров'я у КК України. Підґрунтям нашого дослідження ми обрали аналіз проєкту КК України, опублікованого 15 вересня 2020 року, станом на 21.11.2021 року [4], адже робочою групою з розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, утвореної згідно з Указом Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/2019 [5], було враховано виклики сьогодення та необхідність врахування, при побудові Особливої частини КК України, кримінальних проступків та злочинів.

Слід зазначити, що пропонований проєкт КК України суттєво відрізняється від чинного. Зокрема, суттєво змінилася структура кодексу, хоча проєкт КК України містить основний поділ на Загальну та Особливу частини. Зазначені зміни виникли зміни у зв'язку із застарілим, радянським змістом положень, який

не дозволяв відповідати сучасним викликам. Новий Кримінальний кодекс покликаний реально захистити інтереси потерпілих та бути простим у використанні слідчими, дізнавачами, прокурорами та суддями. Одним із нововведень кодексу є включення до його змісту окремої книги про кримінальні злочини.

Тому, беручи до уваги викладене, а також обраний нами предмет дослідження, необхідним буде аналіз Особливої частини, а саме розміщення кримінальних проступків в ній.

На початку зазначимо, що особлива частина проєкту кодексу містить п'ять книг стосовно злочинів та проступків проти: 1) людини і громадянина; 2) суспільства; 3) власності, фінансів і господарської діяльності; 4) правосуддя; 5) держави; 6) порядку несення військової служби; 7) основ міжнародного гуманітарного права та міжнародного правопорядку.

З викладеного, ми бачимо, що проєкт КК України, на відміну від КК України 1960 року та чинного КК України цілком враховує конституційне положення стосовно визнання найвищою цінністю держави – людину, її життя та здоров'я, розміщуючи зазначений об'єкт на початку Особливої частини.

Крім цього, слід зазначити, що наразі кримінальні проступки розміщені в розділі кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, однак, якщо детально проаналізувати об'єкт посягання такого виду кримінальних проступків, ми побачимо, що до нього слід відносити лише здоров'я особи, в свою чергу, життя взагалі не є об'єктом, на який спрямоване вчинення суспільно-небезпечних діянь, які визнаються проступком.

Враховуючи викладене, на нашу думку, розміщення кримінальних проступків проти здоров'я (як ми вже визначились) є недоцільним. В такому випадку, на нашу думку, доцільніше було б виділити в окремий розділ

кримінальні проступки проти здоров'я.

Так, детально аналізуючи структуру побудови проєкту КК України, слід зазначити, що члени робочої групи з розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи врахували таку особливість кримінальних проступків проти життя та здоров'я особи, надавши їм закріплення в Підрозділі 2 «Проступки» Розділу 4.2. «Злочини та проступки проти здоров'я людини» Книги четвертої «Злочини та проступки проти людини і громадянина» Особливої частини КК України.

Таким чином, резюмуючи проведене нами дослідження, можна дійти висновку, що основним безпосереднім об'єктом кримінальних проступків проти життя та здоров'я особи є здоров'я, адже суб'єкти вчиняючи кримінальні проступки ніколи не посягають на життя особи, в протилежному випадку, це вже буде вчинення злочину. У зв'язку з цим, ми дійшли висновку, що недоцільним є розміщення кримінальних проступків наряду із злочинами проти життя та здоров'я особи, враховуючи значно вужчий об'єкт посягання перших. Тому, підсумовуючи, ми підтримуємо структурну побудову проєкту КК України, та вважаємо, що члени робочої групи з розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи врахували таку особливість та досить вдало розробили нову структуру КК України, яка відповідає сучасним правовим викликам.

Література:

1. Ботнаренко І.А. Проєкт нового Кримінального кодексу України: дискусійні питання. *Реформування кримінального законодавства крізь призму історичного надбання*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 18 берез. 2021 р.). редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 31-36.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131. Дата оновлення 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Дата оновлення 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Кримінальний кодекс України: проєкт від 15.09.2020. Контрольний текст 21.11.2021 року. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/11/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-21-11-2021.pdf>.

5. Положення про Комісію з питань правової реформи: Указ Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/2019. Дата оновлення 31.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text>.

The screenshot shows a web browser window with a text analysis tool. The page has a header with navigation links and a main content area with several analysis modules. The 'Проверка уникальности' module shows a uniqueness score of 90.75% for the URL 'eljar.nalau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789...'. The 'Проверка орфографии' module reports 16 errors, including 'у свою чергу' and 'в повній мірі'. The 'SEO-анализ текста' module provides statistics: 6135 total symbols, 5320 without problems, 843 words, 62% readability, and 4% water. A sidebar on the left contains social media icons. A chat window is open on the right with a user named 'Мила'. The bottom of the browser shows the Windows taskbar with the date 21.11.2021 and time 17:02.

Грінько Ю.А.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Кубарев І.В., к.ю.н.,
доцент, завідувач кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 2,
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ФАКТАМИ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ТА СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень формується шляхом узагальнення практики слідчих та судових органів та є важливою складовою методики розслідування, так як охоплює та характеризує ознаки кримінальних правопорушень певного виду.

Криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень за фактами зловживання владою та службовим становищем слід розглядати як інформаційну модель, яка втілює в собі відомості про типові, взаємопов'язані між собою криміналістично значущі елементи цього виду злочину, а також визначає ймовірні співвідношення між цими елементами та обставинами реальної події, надаючи процесу доказування системний та цілеспрямований характер [1, с. 165-166]. До елементів криміналістичної характеристики даного виду кримінальних правопорушень належать: предмет кримінального правопорушення, обстановка, особа потерпілого та особа правопорушника, спосіб вчинення та типові сліди.

Предметом посягання кримінальних правопорушень за фактами зловживання владою та службовим становищем є майно у вигляді грошей і

матеріальних цінностей, переданих у відання найманому працівнику для виконання певних трудових обов'язків щодо їх обслуговування. Гроші можуть бути предметом злочину в готівковій (банкноти) або у безготівковій (записи на рахунках у банках) формах, у національній чи іноземній валюті. Матеріальними цінностями можуть бути коштовні речі, цілісні майнові комплекси, партії певного товару, сировини, промислової продукції тощо. Особливістю цього майна є те, що воно, як правило, обліковується у документах, у яких багаторазово відображається його обіг [3, с. 169].

Обстановка вчинення кримінальних правопорушень за фактами зловживання владою та службовим становищем розглядається як певна сукупність умов і факторів, які впливають на поведінку особи під час учинення кримінального правопорушення та його відображення в навколишньому середовищі [3, с. 170]. До обстановки вчинення даного виду кримінальних правопорушень слід віднести час, місце, умови його вчинення.

Важливим елементом є особа потерпілого, яка має постійний або тимчасовий правовий зв'язок із відповідним підприємством, установою, організацією чи з діяльністю громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності. Потерпілими можуть бути як штатні працівники підприємства, тимчасові робітники та службовці, так і учні виробничого навчання, студенти, а також інші особи [2, с. 480-481].

Спосіб вчинення службового злочин залежить від таких критеріїв: сфери відносин, на які посягає діяння (службові особи публічного права вчиняють злочин із використанням способів, пов'язаних зі службовим становищем, а службові особи юридичних осіб приватного права – з використанням владних повноважень); різновиду служби, у сфері якої вчиняється злочин (державна службова діяльність, службова діяльність у державних і муніципальних закладах,

службова діяльність в органах громадських і релігійних організацій, службова діяльність у приватних організаціях); масштабу злочинного діяння (можна виділити способи окремих (конкретних) злочинів і злочинні технології у сфері службової діяльності) [4, с. 188].

Сліди як елемент криміналістичної характеристики злочинів тісно пов'язаний зі способами їх вчинення та приховування. Найбільш інформативними матеріальними слідами за фактами вчинення даного виду кримінальних правопорушень є документи про офіційну діяльність службової особи, в яких може міститися важлива інформація про зловживання службовим становищем або зловживання владою [1, с. 164].

Основним елементом в структурі криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень за фактами зловживання владою та службовим становищем, на нашу думку, є особа правопорушника, яка може бути лише службовою особою. Важливо виділити такі ознаки особи злочинця, як: вік (зазвичай від 29 до 59 років); стать (здебільшого чоловіча); відсутність судимості; наявність повної вищої освіти; зневажливе ставлення до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність службової особи; бажання отримати неправомірну вигоду; відсутність поваги до інтересів служби й органу, в якому працює службова особа; бажання отримати користь від займаної посади [4, с. 190].

Отже, криміналістична характеристика є сукупністю відомостей і ознак кримінального правопорушення, що є підґрунтям для формування методики розслідування кримінального правопорушення, визначення обставин, які підлягають встановленню, особливостей початкового етапу розслідування та тактики проведення слідчих (розшукових) дій.

Література:

1. Зубач І. М. Особливості сучасної криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності / І. М. Зубач, О. І. Ромців // Наука і правоохорона. 2014. № 3. С. 157-167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2014_3_25
2. Криміналістика: підручник / За ред. В. В. Тіщенко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 556 с.
3. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312с.
4. Мусієнко О.Л. Григоренко А.О. Особливості криміналістичної характеристики злочинів, вчинених службовими особами / Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3 (24), 2018. С. 187-191. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2018/40.pdf

Дружинін В. С.

начальник Томаківського відділу
Нікопольської місцевої прокуратури,
аспірант кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник: Рогальська В. В.,
доцент кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) Україна стала на шлях демократизації вітчизняного законодавства та

почала впроваджувати міжнародні та європейські цінності, принципи та стандарти щодо захисту прав людини.

Серед чисельних новел кримінального процесу надзвичайної уваги заслуговує тимчасовий доступ до речей та документів, який є одним із найбільш розповсюджених заходів забезпечення кримінального провадження. Так, відповідно до статистичних даних за період 2017-2019 років серед усіх заходів забезпечення, питома вага розглянутих слідчими суддями клопотань про надання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів є найбільшою [1].

Проте, не зважаючи на таку кількість звернень до слідчих суддів з клопотаннями про застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, аналіз матеріалів кримінальних проваджень а також опитування практичних працівників (слідчих, прокурорів, адвокатів, слідчих суддів) засвідчив відсутність єдності правозастосовної практики як під час його застосування так і під час використання отриманих речей і документів в якості доказів у кримінальних провадженнях.

Дійсно, на сьогодні, щодо практики застосування тимчасового доступу до речей і документів існує велика кількість питань, серед яких найбільше викликають дискусію наступні: 1) доцільність обмеження прав осіб під час застосування тимчасового доступу до речей і документів та можливість отримання речей і документів без таких обмежень; 2) допустимість доказів, отриманих на підставі ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів, якщо під час застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, не були дотриманні вимоги кримінального процесуального законодавства; 3) чи уповноважені слідчі органів досудового розслідування доручати працівникам оперативних підрозділів виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів; 4) чи є законною практика

зазначення у клопотаннях про дозвіл на тимчасовий доступ до речей і документів, а також у відповідних ухвалах слідчих суддів, прийнятих за результатами їх розгляду - відомостей про працівників оперативних підрозділів, яким необхідно надати (або надано) дозвіл на тимчасовий доступ до речей і документів; 5) якими є напрямки підвищення ефективності застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, тощо.

Проблемним питанням, пов'язаним із застосуванням тимчасового доступу до речей і документів присвячені роботи таких науковців як: О.Ю. Чуб, Т.О. Кузубова, Є. І. Лисаченко, Ю.В. Маринич, Б. А. Куспись, О.М. Кузів. Також окремі питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження у тому числі і тимчасового доступу до речей і документів досліджувалися такими вченими як: В.І. Фаринник, О.І. Коровайко, М.А. Погорецький, О.Ю. Татаров, Л.Д. Удалова, С.С. Чернявський, О.Г. Шило та ін. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, питання вдосконалення інституту тимчасового доступу до речей і документів, зокрема - напрямків підвищення ефективності його застосування не втрачає свою актуальність.

Досвід слідчої роботи останнього десятиліття вказує на те, що загострення криміногенної обстановки, еволюція технічного оснащення, обізнаність злочинців, ускладнення засобів конспірації та інші обставини, наряду зі змінами в діючому законодавстві призводять до необхідності змін існуючих поглядів на процес прийняття рішень під час ведення досудового розслідування в цілому та під час застосування тимчасового доступу до речей і документів, зокрема. Такі зміни мають полягати у необхідності суттєвого зменшення часу циклу збору, обробки та використання інформації з метою підвищення оперативності рішень, які приймаються під час досудового розслідування. Виконання завдань кримінального провадження сьогодні стало більшою мірою залежати від якості

форм взаємодії учасників кримінального провадження під час досудового розслідування та використання сучасних технологій при цьому.

Опитування практичних працівників доводить, що на сьогодні, найбільші ускладнення на практиці під час відпрацювання першочергових слідчих версій при розслідуванні кримінальних правопорушень викликає саме відсутність своєчасного забезпечення представників сторони обвинувачення статичною інформацією, що зберігається у операторів телекомунікацій (інформація щодо абонентів мобільного зв'язку, надання банківських послуг (зокрема маршрути передавання сигналів, ідентифікаційні ознаки радіоелектронних засобів, місця здійснення операції зняття готівки, тощо)).

Відсутність будь-яких захищених каналів для оперативної взаємодії слідчих, прокурорів з банківськими установами чи представниками операторів телекомунікацій, суттєві витрати часу (від 7 до 40 днів) з ризиком отримання непрогнозованого результату - знижує ефективність тимчасового доступу до документів, що містять важливу статичну інформацію та значно ускладнює виконання завдань кримінального провадження.

До того ж, відсутність вказаних відомостей у розпорядженні уповноважених осіб на початкових етапах, позбавляє орган досудового розслідування можливостей невідкладного ініціювання питань про вжиття додаткових заходів забезпечення кримінального провадження (накладення арешту на майно), організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та проведення інших процесуальних дій для розкриття злочинів по «гарячих слідах», що призводить до безповоротної втрати можливостей для отримання доказів у подальшому.

На даний час, процедура тимчасового доступу до речей і документів супроводжується опрацюванням великої кількості документів, їхньою

підготовкою, розглядом, прийняттям рішень, поверненням та прийняттям їх до виконання. Окрім того, тимчасовий доступ до документів, часто реалізовується лише після багаторазових зустрічей особи, яка виконує відповідну ухвалу з представниками володільця інформації, що в особливих умовах (під час проведення АТО; карантинних обмежень, тощо) викликає значні труднощі, а інколи - ставить під загрозу життя людей, які приймають участь у процесі слідства.

Вихід з визначених проблем ми вбачаємо в законодавчому врегулюванні дистанційної взаємодії представників сторони обвинувачення з операторами телекомунікаційних та банківських послуг у процесі здійснення тимчасового доступу до речей та документів а також у впровадженні (на базі програмно-апаратних комплексів відповідних суб'єктів господарювання або платформи за прикладом <https://id.gov.ua> [2]) відповідних алгоритмів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж, що дозволить: прискорити взаємодію суб'єктів-розпорядників (оператори) з користувачами-запитувачами (слідчі, прокурори), скоротити загальний час на проведення розслідування та зекономити бюджетні кошти. Проте така взаємодія обов'язково повинна відбуватися за наступних умов: обов'язкове забезпечення проведення електронної ідентифікації користувачів для подання електронної версії відповідної ухвали слідчого судді; дотримання суб'єктом-розпорядником регламентних процедур з обробки, збору та передачі інформації до якої надано тимчасовий доступ; забезпечення дотримання вимог законодавства щодо захисту інформації, яка передається.

Література:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення - 10.11.2021).
2. Інтегрована система електронної ідентифікації ID.GOV.UA URL: <https://id.gov.ua> (дата звернення - 10.11.2021).

Єлаєв Ю.Л.
Адвокат

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОСТУПКАМ: ЗАГАЛЬНІ ТЕОРІЯ ТА СИСТЕМА

Протидія кримінальним правопорушенням (злочинам та кримінальним проступкам) є складним та багатоелементним юридичним утворенням у межах правової системи та у межах системи права Держави Україна. У свою чергу, найновітнішим і одночасно найменш науково-дослідженим видом правопорушень (зокрема, у сфері кримінальних правопорушень) є кримінальні проступки. Внаслідок чого, має місце необхідність наукового пізнання саме кримінальних проступків, як окремого та самостійного виду кримінальних правопорушень; протидія якому юридично регулюється нормами публічного права України (передусім, у межах українських адміністративного права, кримінального права, кримінально-процесуального права).

Так, у відповідності до норм частини 1 статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» [1], передбачено, що: Національна поліція України (поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Згідно норм пункту 3 частини 1 статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» [1], в якості одного із завдань поліції визначено надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності. Таким чином, виходячи із формально-логічного методу тлумачення права, дефініцію – протидія злочинності, можна розуміти у вузькому значенні, а саме, як виключно протидію злочинам. Разом з цим, відповідно до норм ч. 1 ст. 12 Кримінального Кодексу України [2], злочини є лише одним із двох видів кримінальних правопорушень. При цьому, іншим видом кримінальних

правопорушень є кримінальні проступки (ч. 1, ч. 2 ст. 12 КК України [2]). Одночасно з цим, у тексті Закону України «Про Національну поліцію» [1], прямо не передбачено такого завдання Поліції, як протидія кримінальним проступкам, надання поліцейських послуг у сфері протидії кримінальним проступкам. У свою чергу, системне тлумачення положень Закону України «Про Національну поліцію» [1], дає підстави для того, що б вважати даний Закон України таким, який опосередковано встановлює завдання Поліції щодо протидії кримінальним проступкам.

Так, положення частини 1 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» [1], які передбачають основні повноваження Поліції; визначають, що Поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює ряд функцій, які спрямовані на загальну або спеціальну протидію кримінальним проступкам. Вбачається, що повноваженнями Поліції спрямованими на універсальну протидію кримінальним проступкам є, в тому числі, здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вжиття заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень; вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; доставлення у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне

правопорушення. У свою чергу, повноваженнями Поліції спрямованими на **диференціальну протидію кримінальним проступкам** є, зокрема, здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом. Тобто, **універсальну протидію кримінальним проступкам** необхідно розуміти, як здійснення Поліцією повноважень, які спрямовані на одночасну протидію, як кримінальним правопорушенням (злочинам та кримінальним проступкам), так і на протидію адміністративним правопорушенням та іншим суспільно небезпечним посяганням (загрозам життю та здоров'ю фізичних осіб, публічній безпеці), суспільно шкідливим посяганням (адміністративним подіям). Натомість, **диференціальну протидію кримінальним проступкам** необхідно розуміти, як здійснення Поліцією повноважень, які спрямовані на протидію виключно кримінальним правопорушенням (в тому числі, кримінальним проступкам).

Внаслідок чого, можна вважати, що Закон України «Про Національну поліцію» [1], не прямо, опосередковано передбачає завдання Поліції щодо протидії злочинності в широкому розумінні, в розумінні протидії всім видам кримінальних правопорушень, як злочинам, так і кримінальним проступкам. Тобто, по суті ототожнює протидію злочинам і протидію злочинності.

При цьому, вбачається, що з точки зору теорії права, може мати місце і інший науковий підхід до тлумачення протидії злочинності, а саме: можна розглядати протидію злочинності у вузькому розумінні виключно, як протидію злочинам, а саме: нетяжким злочинам, тяжким злочинам, особливо тяжким злочинам, у розумінні норм частин 1, 3, 4, 5, 6 статті 12 КК України [2].

Виходячи із вищевказаного вузького розуміння протидії злочинності є можливим розглядати протидію кримінальним проступкам, в якості самостійного виду протидії кримінальним правопорушенням, окремо від протидії злочинності, загалом, та окремо від протидії злочинам, зокрема. Вбачається, що такий вузький підхід до тлумачення протидії кримінальним проступкам повністю узгоджується з приписами Кримінального процесуального Кодексу України [3], котрі передбачають: 1) структурні правові інститути у сфері протидії кримінальним проступкам, у тому числі: а) Дізнавач (зокрема, Дізнавач, як службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції (пункт 4-1 частини 1 статті 3 КПК України [3])); б) Керівник органу дізнання (зокрема, керівник органу дізнання – начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції (пункт 7-1 частини 1 статті 3 КПК України [3])), які одночасно з цим є учасниками кримінального процесу; 2) функціональні правові інститути у сфері протидії кримінальним проступкам, зокрема, дізнання, як форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК України [3]).

Все вищенаведене свідчить про те, що Закон України «Про Національну поліцію» [1], ґрунтується на широкому підході до тлумачення дефініції протидія злочинності, а КПК України [3] ґрунтується на вузькому підході до тлумачення дефініції протидія злочинності, опосередковано визначаючи при цьому в окрему юридичну сферу саме протидію кримінальним проступкам.

У зв'язку з цим, фундаментальне значення має питання про дослідження юридичної природи протидії кримінальним проступкам, як: а) завдання поліції, б) галузевого принципу права і/або правового інституту в межах кримінального процесуального права і/або адміністративного права. Тобто, у дослідженні юридичної природи протидії кримінальним проступкам проявляється складний

взаємозв'язок теорії держави та права, адміністративного права, кримінального процесуального права. У царині кримінально-правових наук особливу увагу необхідно приділити фундаментальному дослідженню співвідношення протидії кримінальним проступкам, як загально-теоретичної категорії, дефініції, принципу публічного права, правовому інституту, з однієї сторони, та спеціальному кримінально-правовому принципу запобігання кримінальним правопорушенням (зокрема, кримінальним проступкам), з іншої сторони.

Так, нормами частини 1 статті 1, частини 2 статті 50 КК України [2] прямо передбачено кримінально-правовий принцип запобігання кримінальним правопорушенням. Вбачається, що одним із напрямків подальшого еволюціонування даного правового принципу буде його визначення, як субінституту запобігання кримінальним проступкам (у межах інституту запобігання кримінальним правопорушенням) або визначення запобігання кримінальним проступкам, як окремого самостійного правового інституту.

У сфері адміністративного права заходи та діяльність Поліції щодо протидії кримінальним проступкам передбачені, передусім, приписами Закону України «Про Національну поліцію» [1]. Так, норми частини 1 статті 31 вказаного Закону [1] прямо встановлюють ряд форм (видів) державно-владного примусу, які є превентивними поліцейськими заходами.

Таким чином, можна вважати, що структурно загальна теорія та система протидії кримінальним проступкам складається з наступних елементів: 1) фундаментальне вчення (юридична доктрина) про протидію кримінальним проступкам; 2) адміністративно-правове регулювання протидії кримінальним проступкам; 3) кримінально-правове регулювання протидії кримінальним проступкам. Одночасно з цим, кримінальне процесуальне право України має чи не найбільшу кількість (у порівнянні з іншими галузями права) спеціальних

правових норм у царині протидії кримінальним проступкам. Так, нормами Глави 25 КПК України [3], передбачено правове регулювання особливостей досудового розслідування кримінальних проступків. Через, що безпосереднє наукове дослідження вищевказаних норм кримінального процесуального права України у сфері протидії кримінальним проступкам, можна здійснювати у межах особливих теорії та системи протидії кримінальним проступкам.

Тобто, наразі, наукове пізнання протидії кримінальним проступкам, як однієї із форм превентивної діяльності органів та підрозділів Національної Поліції України та як міжгалузевого правового надінституту системи права Держави Україна, доцільно здійснювати на рівні теоретико-правових, галузево-правових, інституційно-правових юридичних досліджень.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. ст. 379.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст.131.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12, № 13. ст. 88.

Залевська Т.О.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Боровик А.М.
викладач кафедри організації
досудового розслідування
факультету № 1 Криворізького
навчально-науковий
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Торгівля людьми – це одна із сучасних форм рабства, що включає в себе домашнє рабство, примусові шлюби, примусове зайняття проституцією чи участь у виготовленні порнографічної продукції, нестерпні форми праці тощо.

На нашу думку, найбільш розповсюдженою в Україні є торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації. Під час вчинення торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації та використання в порнобізнесі для впливу на жертву або на осіб, пов'язаних із нею, злочинці використовують методи психічного й фізичного насильства. При цьому насильство – це зовнішній із боку інших осіб навмисний і протиправний вплив на людину (або групу осіб), що здійснюється поза або проти її волі й здатен заподіяти їй органічну, фізіологічну або психічну травму, а також обмежити свободу її волевиявлення або дій [1, с. 22].

Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина,

а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи (ч. 1 ст. 149 КК України)[2].

Для того, щоб ефективно розслідувати цю категорію кримінальних проваджень, слідчому необхідно розуміти та знати стадії вчинення торгівлі людьми. Ми погоджуємось з Горбасенко П.В., що найбільш вдалим під час розслідування торгівлі людьми, є виділення наступних її стадій: 1) підшукування жертви торгівлі, знарядь, засобів та інструментів майбутньої операції з нею, досягнення домовленості з контрагентами злочинної угоди про переміщення жертви та оплату її вартості; 2) умовляння або примушення жертви вчиняти певні дії або ухилятися від їх вчинення з метою полегшення вчинення злочину; 3) фізичне пересування жертви до замовника за чітко встановленим маршрутом в умовах максимальної конспірації; 4) експлуатація жертви, що, як правило, є найбільш тривалою та містить низку способів використання, придушення опору жертви, забезпечення контролю за її поведінкою. На кожній з цих стадій злочинці вдаються до різних способів, які є різними за характеристикою, ступенем криміналізації, часом тривалості.

Розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми передбачає використання двох загальноприйнятих методів ведення слідства: 1) розслідування на основі інформації від свідків та потерпілих, що дає мінімальну ефективність; 2) розслідування на основі даних оперативно-розшукової діяльності, що дає максимальну ефективність [3, с. 17].

Для виявлення ознак злочину та осіб, причетних до його готування та вчинення, ефективним є проведення оперативно-розшукових заходів. На жаль, ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» містить вузьке

вичерпне коло заходів, які дозволені в рамках негласної роботи органу дізнання. На думку Горбасенко П.В., ефективними для виконання завдань протидії торгівлі людьми слід визнати такі: візуальне спостереження, прослуховування телефонних розмов, перлюстрація будь-якого виду кореспонденції, оперативний експеримент, опитування громадян. [3, с. 18]

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації класифікують на різні групи залежно від обсягу та змісту даних, що слугували підставою для відкриття кримінального провадження, обсягу інформації, який має у своєму розпорядженні слідчий про саму подію злочину, і осіб, які до нього причетні.

Такими ситуаціями виступають такі:

1. наявні ознаки торгівлі людьми і відома особа (-и), яка (-і) її вчинила (71,2% вивчених кримінальних справ; 36,2% опитаних оперативних працівників і 32,2% слідчих);
2. наявні ознаки торгівлі людьми, особа (-и), яка (-і) її вчинила, невідома (23,1% кримінальних справ; 37,5% оперативних працівників і 60,8% слідчих);
3. наявні ознаки торгівлі людьми і є відомості про злочинця, але місцезнаходження останнього невідоме (5,8% кримінальних справ; 40,8% оперативних працівників і 35% слідчих) [4].

Також одним із важливих дій під час розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми є збір відомостей про осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, співучасників, збір інформації про потерпілу особу та її контакти з підозрюваними; підбір обізнаних осіб (спеціалістів), допомога яких потрібна в ході розслідування.

В організації розслідування торгівлі людьми головне положення належить бригадному методу розслідування. Отже, починаючи розслідування, слід негайно вирішити питання щодо створення і організації роботи слідчої або слідчо-оперативної групи [4, с. 29].

Отже, підбивши підсумки вище сказаного можна зробити такі висновки, що торгівля людьми – це нелегальне вербування, перевезення, передача, отримання, приховування особи, що здійснюються з метою подальшого використання задля залучення до праці, сексуальної експлуатації. Сексуальна експлуатація – одна з найпоширеніших примусових праць людей. Такі дії суперечать правилам моральності, негативно впливають на здоров'я людей, оскільки сприяють поширенню венеричних та інших захворювань. Для виявлення ознак злочину та осіб, причетних до його готування та вчинення, ефективним є проведення оперативно-розшукових заходів.

Література:

1. Сердюк Л.В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование. Москва : Юрлитинформ, 2002. 384 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. Справ, Київ, 2013. 22 с.
4. Пясковський В.В. Методика розслідування торгівлі людьми : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 225 с.
5. Черечукіна Л.В., Яковенко М.О. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. 135 с

Жернаков Д.М.

Дніпропетровський навчально-науковий
інститут права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бублик Н.С.,
старший викладач кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ В КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

В Україні це явище охопило багато сфер суспільного життя. Саме тому особливо останнім часом значна увага приділяється вдосконаленню наявних і пошуку нових форм і методів протидії злочинам цієї категорії.

Варто згадати, що певні корупційні злочини вчиняються не лише за участі службових осіб, а й за участі громадян. Це завжди прояв волі двох: того, хто пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду, і того, хто приймає таку пропозицію, обіцянку або одержує неправомірну вигоду.

Тому, щоб боротьба з цими явищами була більш ефективною, необхідно приділяти значну увагу не тільки фактам одержання такої вигоди, а й фактам її надання [1, с. 40].

Питанням боротьби з корупцією в різних сферах суспільного життя присвячено багато наукових праць, над цією проблемою працюють цілі науково-дослідні інститути, але досягти реальних позитивних результатів поки що не вдалось. За даними статистики, такі злочини, як надання й одержання неправомірної вигоди, мають значну тенденцію до зростання, набувають дедалі більшого розмаху і призводять до дезорганізації суспільного життя. Тому

нагальним питанням є знайдення шляхів протидії цьому злу.

Ефективна боротьба з наданням неправомірної вигоди не може бути здійснена в результаті разових і короткочасних акцій будь-якого ступеня активності й суворості, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних і правових перетворень. Ця діяльність має базуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів. При цьому пріоритетна роль має надаватися профілактичним заходам на загально-соціальному та спеціально-кримінологічному рівнях [2, с. 27].

На практиці можливі дві ситуації участі громадянина в процесі корупції. Перша ситуація виникає тоді, коли громадянина змушують стати на її шлях: у нього прямо вимагають неправомірну вигоду за виконання чи невиконання в його інтересах певних дій чи створюють відповідні умови, однозначно даючи зрозуміти, що вирішення його питання потребує відповідної плати. Всевладдя і свавілля чиновництва, від якого чесному громадянину сьогодні немає захисту, спричиняють руйнівні наслідки.

Від безвихідності й незахищеності люди озлоблюються, морально й духовно спустошуються, втрачають здатність, бажання та волю протистояти несправедливості, насильству над людською гідністю, втрачають відчуття свого зв'язку з державою, обирають кримінальні шляхи виживання.

Зокрема, громадянам, як правило, щоб скористатися послугами влади, нічого не залишається, як удатися до надання неправомірної вигоди. Але в багатьох випадках ініціатива щодо надання неправомірної вигоди йде власне від осіб, які її обіцяють, пропонують і надають. Громадяни за допомогою надання неправомірної вигоди намагаються неправомірно скористатися послугами влади, не маючи, як правило, можливості або не маючи мотивації скористатися нею правомірним шляхом.

Саме вони ініціюють вручення їй чиновникові, нав'язують дарунки, гроші, спиртне, аби отримати те, що потрібно, зрушити, прискорити справу. Разом із тим суспільство ніяк не хоче зрозуміти (і звикнути), що неправомірна вигода легко розбещує будь-яку відповідальну особу й вимушує її геть забути про закон. Сьогодні головним недоліком діяльності адміністративних органів є ставлення до приватної особи як до прохача, орієнтація не на задоволення очікувань особи, а на формальне дотримання правил.

Корупція – це властивість, що притаманна людям, отже, повністю позбутись цього явища неможливо. Боротьба з корупцією не є легкою та швидкою справою через глибоко вкорінені її причини й наслідки.

Насамперед на загальний стан корупції в державі негативно впливає низька соціальна культура населення. Одним із основних чинників, що не дає змоги вести ефективну боротьбу з корупційними злочинами, є неготовність політичних сил суспільства і правоохоронних органів до безкомпромісної боротьби з ними, відсутність політичної волі, політичних і соціальних традицій публічного викриття корупціонерів, а також сучасних спеціальних криміналістичних методик виявлення актів надання й одержання неправомірної вигоди.

Тому багато що залежатиме від злагодженості дій усіх органів державної влади на загальнодержавному та регіональному рівнях, ставлення до проблеми боротьби з корупцією з боку держави та її громадян.

Література:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина / під заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків: Право, 2013. С. 1039.
2. Костенко О.М. Корупція як проблема політичної криминології. Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип. 14. Київ, 2003. С. 27–30

Здрок О. І., к. ю. н., аспірант кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Лазарева Д. В., к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАКЛАДЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО АРЕШТУ НА МАЙНО АБО КОШТИ НА РАХУНКАХ ФІЗИЧНИХ АБО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) Україна передбачає неухильне дотримання засад кримінального провадження, однією з яких є недоторканність права власності, що регламентується Протоколом 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) [1], ст. 40 Конституції України [2] та ст. 16 КПК [3]. Відповідно до вищезазначених нормативно-правових документів держава гарантує особам забезпечення права власності, проте в окремих випадках дозволяє таке право обмежувати. Одним з таких випадків правомірного обмеження права власності є застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді накладення арешту на майно.

Недоторканність права власності як конституційна засада кримінального провадження досліджувалася в працях Моргун Н.С., Куцкір Г.М., Бондаренко О.О., Музиченко О.В. та інших. Накладення арешту на майно стало предметом дослідження в роботах Лепей М.В., Александровой В.А., Руденко А.Є., Гаюр І., Верхогляд-Герасименко О.В. та інших, проте на монографічному рівні досі відсутні роботи, в яких би досліджувалися питання реалізації засади недоторканності права власності під час накладення арешту на майно.

Законодавство, яке регламентує недоторканність права власності вимагає, щоб позбавлення або обмеження цього права під час кримінального провадження здійснювалось лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України.

Арешт майна, згідно з ч.1 ст. 170 КПК є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, що полягає у тимчасовому, до скасування у встановленому КПК порядку, позбавленні за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом кримінального правопорушення, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, конфіскації у юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна.

Проте, законодавець у цій же статті передбачив виключення з загальних правил, коли арешт може бути накладено і без ухвали слідчого судді, однак з подальшим судовим контролем. Так, відповідно до ч. 9 ст. 170 КПК, у невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину за рішенням Директора Національного антикорупційного бюро України (далі- НАБУ) (або його заступника), погодженим прокурором, може бути накладено попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах. Такі заходи застосовуються строком до 48 годин. Однак, законодавець передбачив, що невідкладно після прийняття такого рішення, але не пізніше ніж протягом 24 годин, прокурор повинен звернутися до слідчого судді із клопотанням про арешт майна. Якщо у визначений строк прокурор не звернувся

до слідчого судді із клопотанням про арешт майна або якщо в задоволенні такого клопотання було відмовлено, попередній арешт на майно або кошти вважається скасованим, а вилучене майно або кошти негайно повертаються особі.

Можливість застосування попереднього арешту на майно або кошти на рахунках фізичних та юридичних осіб з'явилася ще у 2014 році, коли було прийнято Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [4]. Ця норма зазнавала змін вже двічі – в 2015 році, коли парламент прийняв Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [5] та у 2016 році, у зв'язку з прийняттям Закону України від 18 лютого 2016 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» [6], проте досі невирішеними залишаються ряд питань, на які в своїх працях вже неодноразово звертали увагу науковці [7; 8; 9 та ін], а практичні працівники лише це підтвердили під час проведення анкетування. Найгострішими з них, на наш погляд, є наступні: 1) невизначеність в ч. 9 ст. 170 КПК, переліку невідкладних випадків, коли може бути накладено попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах; 2) не наділення інших керівників органів досудового розслідування (органів Національної поліції; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства; органів Державного бюро розслідувань) або їх заступників а також прокурорів повноваженнями щодо накладення попереднього арешту на майно або кошти на

рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах під час розслідування інших тяжких або особливо тяжких злочинів; 3) не поширення механізму попереднього арешту на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах на випадки необхідності забезпечення цивільного позову; 4) невизначеність процесуального статусу фізичних та юридичних осіб, на майно та кошти яких допускається накладення попереднього арешту; 5) недосконалість процедури погодження рішення Директора НАБУ (або його заступника) про накладення попереднього арешту на майно та кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб з прокурором, а також не визначеність форми цього рішення та вимог, які до нього пред'являються, адже в ст. 110 КПК йдеться лише про рішення слідчого, дізнавача та прокурора.

Ці та інші прогалини свідчать про недосконалість підстав та процесуального порядку накладення попереднього арешту на майно та кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб. Така невизначеність в законі не сприяє дотриманню принципу правової визначеності та може призвести до порушення прав, охоронюваних ЄКПЛ, Конституцією України та КПК, а саме - права осіб володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.). – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення – 10.11.2021).

2. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.11.2021).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення 10.11.2021).

4. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення 10.10.2020).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#Text> (дата звернення 10.11.2021).

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» :Закон України від 18.02.2016 № 1019-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-19#Text> (дата звернення 10.11.2021).

7. Мала О., Місюра Л. Накладення арешту на майно у кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1(13). С. 114–121

8. Лепей М. В. Арешт майна у кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 200 с.

9. Александрова В.А. Особливості застосування арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. № 16(1) Том 4. С. 285-288

Ісланкін С. М.,
старший викладач
кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПОНЯТТЯ, МЕТА ТА ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) Україна стала на шлях демократизації вітчизняного законодавства та почала впроваджувати міжнародні та європейські цінності, принципи та стандарти щодо захисту прав людини. КПК України перед фахівцями та науковцями у галузі кримінального процесу поставив цілу низку практичних та теоретичних проблем, що потребують досить ґрунтовного аналізу та теоретичного усвідомлення. Серед чисельних новел кримінального процесу надзвичайної уваги заслуговує відсторонення від посади, під час якого суттєво обмежуються конституційні права, зокрема ті, що регламентовані законодавцем в ст. 38 та ст. 43 КПК України[1].

Значний внесок у дослідженні теоретичних питань, пов'язаних з проблемами застосування відсторонення від посади зробили такі науковці як В.І. Фаринник, С.В. Завада, Р.Д. Арланова, Ю.М. Дьомін, Л.М. Лобойко, О.Ю. Татаров, В.Т. Нор, О.Г. Шило та ін. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, питання вдосконалення інституту відсторонення від посади не втрачає свою актуальність, зокрема і питання щодо поняття, мети та підстав застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження.

Поняття відсторонення від посади на сьогодні не міститься в кримінальному процесуальному законодавстві, проте в теоретичних працях воно

неодноразово було предметом розгляду.

Так, О. Сидорчук визначає поняття відсторонення від посади як тимчасове, вимушене недопущення особи, яка перебуває у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами чи організаціями, до виконання своїх функціональних обов'язків з підстав і в порядку, передбачених КПК України [2, с.29].

В.І. Сліпченко розглядає відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, який дозволяє вже на досудовому етапі у випадках, передбачених законом, обмежити конституційне право особи на працю в разі, коли перебування підозрюваного на посаді, по-перше, сприяло вчиненню кримінального правопорушення, а по-друге, може зашкодити неупередженості та повноті досудового розслідування [3, с.19].

О.Г. Шило у своїх працях вважає, що відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого; припинення протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого; запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [4, с. 276].

На нашу думку, саме останнє визначення найбільш повно та точно визначає поняття відсторонення від посади як інституту кримінального процесу.

Виходячи із визначення наданого О.Г. Шило, мета відсторонення від посади полягає в:

- 1) припиненні кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого;
- 2) припиненні протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого;
- 3) запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Проте, у зазначеному понятті відсутнє зазначення щодо загальної мети застосування заходів забезпечення кримінального провадження- забезпечення дієвості кримінального провадження (ч.1 ст. 131 КПК України) та зазначення ще однієї підстави застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, а саме рішення Президента України - щодо осіб, які ним призначаються (ч.3 ст. 154 КПК України).

З урахуванням вищезазначеного, вважаємо за доцільним сформулювати визначення відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або на підставі рішення Президента та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального

провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення 10.11.2021).
2. Сидорчук О. Особливості відсторонення від посади щодо суддів як виду заходів забезпечення кримінального провадження. Вісник прокуратури. 2013. №12. с. 28-32;
3. Сліпченко В.І. Заходи забезпечення кримінального провадження: процесуальний порядок, особливості та проблеми застосування під час досудового розслідування: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС. 2014. 82 с.;
4. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х. : Право, 2014. 824 с.

Клюкіна Т.А.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Савенко В.П.,
старша викладачка кафедри
кримінального права та криминології
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВВЕДЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ЗАПОБІГАННЯ ОСОБЛИВО ТЯЖКИМ ЗЛОЧИНАМ

Смертна кара – це позбавлення людини життя як покарання, яке передбачено законодавством держави і здійснюється на підставі вироку суду [3].

В Україні смертну кару було скасовано 22 лютого 2000 року. Проте не дивлячись на заборону смертної кари, однією з головних проблем у

кримінальному праві, яка хвилює не тільки юристів, а й все суспільство залишається питання про введення смертного вироку. Його важливість сьогодні пов'язана з тим, що багато країн мають намір пом'якшити законодавство. У зв'язку з цим виникає питання про законність і допустимість смертної кари, а також про її необхідність та доцільність [3].

Раніше за вчинення особливо тяжкого злочину було передбачено покарання у вигляді смертного вироку. Наразі відповідно до частини 6 статті 12 Кримінального кодексу України за особливо тяжкий злочин передбачено покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі [2, с.15].

Щодо сучасного стану України, то кількість особливо тяжких злочинів з кожним роком зростає та вчиняється з особливою жорстокістю та цинізмом. Це нашоє на думку про доцільність повернення виняткової міри покарання для чинного Кримінального кодексу України.

Цю позицію підтримують і вчені, які зауважили, що смертна кара вимагається нашим законодавством тому, що суспільство ще не досягло реального рівня гуманності та високої цивілізованості [1, с. 100].

Свиридов зазначає, що нинішній кримінальний статус загрожує національній безпеці України. Опитування показують, що майже 60% населення вважають за доцільне знову запровадити смертну кару за умисне вбивство, а саме тому що, неминучість смертної кари є стримуючим фактором для багатьох видів злочинів [5, с.93].

Етичні аргументи, що виправдовують смертну кару: страта є карою за вбивство, актом справедливості; акт залякування, запобігання скоєння злочинів, звільнення суспільства від небезпечних злочинців [6].

Але й серед сучасних дослідників є багато вчених, які виступили проти смерної кари та звернули увагу на втрату актуальності застосування смертної кари, її неприпустимість у сучасному цивілізованому світі. А також зауважили, що даний вид покарання суперечить основоположним засадам гуманізму, адже згідно зі статтею 3 Конституції України, життя людини визнається найвищою цінністю [4, с. 89].

Етичні аргументи проти смертної кари: можливість судової помилки; моральне розбещення суспільства; провокування суспільства на скоєння самосуду; страта є антиправовим актом; кара суперечить праву людини на життя [6].

Отже, смертна кара є більш ефективним запобіжним заходом, ніж інші види покарання. Проте дійти точного висновку, щодо повернення смертної кари неможливо, оскільки думка двох полярних позицій за і проти смертної кари є неоднозначною та досить дискусійною. Ймовірно, що кожна країна повинна провести референдум щодо скасування, збереження або введення смертної кари. Але в будь-якому випадку, для початку державі необхідно забезпечити неухильне виконання найважливіших правил розслідування і судочинства.

Література:

1. Веселов М. Ю. Смертна кара як виключна міра покарання. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. № 4. С. 97-101
2. Кримінальний кодекс України: станом на 1 жовтня 2020 року. – Харків: Право, 2020. – 270 с.
3. Кузнецова Н. Ф. Курс кримінального права. Том 2. Загальна частина. Вчення про покарання. - М., Зерцало, 2002.
4. Тараненко М., Коломієць Т. Генезис смертної кари на території України. Національний юридичний журнал: питання теорії та практики. 2018. № 1. С. 89-96.
5. Шаблистий В.В., Каторкін Р.А. чи має право на існування в Україні покарання у вигляді смертної кари. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2012. Вип 20. Ч. 1 Том 4. С. 92-95. URL: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=25082>

Колесник А.

курсантка другого курсу н.в. 202
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

Науковий керівник: Краснощок А.В.,
к.п.н., доцент кафедри спеціальних
дисциплін та професійної підготовки
факультету № 1 Криворізького навчально-
наукового інституту Донецького
державного університету

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ ЯК ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Інститут кримінальних проступків почав діяти в Україні з 1 липня 2020 року. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування кримінальних проступків проводиться у формі дізнання. На сьогоднішній день кримінальні проступки є наймасовішою складовою кримінальної юстиції. Основною метою їх впровадження було вдосконалення та пришвидшення розслідування нетяжких кримінальних правопорушень, гуманізація кримінальної відповідальності та зменшення навантаження на слідчих, які розслідують тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Мета статті – проаналізувати вплив впровадження такої форми розслідування кримінальних проступків як дізнання на ефективність досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Згідно з п. 4 ч.1 ст. 3 КПК України дізнання – це форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків [1]. В період з 01.07.2020 до 31.10.2020 року у формі

дівання розслідувалось 50,4% від усіх облікованих кримінальних правопорушень (130, 7 тис. кримінальних проступків з 259,3 тис. кримінальних правопорушень загалом). Це такі поширені проступки як крадіжки без кваліфікуючих ознак (37%), спричинення легких тілесних ушкоджень (20%), шахрайства (16%), незаконне поводження з наркотичними засобами без мети збуту (9%) тощо [3, с.27].

Особливістю проведення дівання є те, що строк досудового розслідування кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків (дівання) є скороченим, у порівнянні зі строками досудового слідства. Таким чином, досудове розслідування кримінальних проступків після повідомлення особі про підозру пришвидшилось, оскільки дівач має 72 години (якщо особа визнає вину і немає потреби в проведенні додаткових слідчих дій) або 20 днів (якщо особа неповнолітня) чи 30 днів (якщо особа не визнає вину і необхідно провести дівання) для закінчення дівання. Раніше до аналогічних кримінальним проступкам злочинів невеликої та середньої тяжкості застосовувався загальний строк розслідування у два місяці. Недоліком таких стислих строків може бути брак часу дівачу для розслідування, а це може призводити до порушення права на захист, зокрема шляхом відтягування повідомлення про підозру і здійснення такого повідомлення одразу перед скеруванням обвинувального акту до суду, що надає мало часу особі для підготовки до захисту [3, с.29].

Іншою особливістю дівання є те, є те, що на відміну розслідування злочинів у формі слідства, відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України деякі дії може бути проведено до внесення відомостей до ЄРДР, а саме: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час

затримання особи, особистого огляду або огляду речей [1]. Така необхідність може бути зумовлена тим, що час, місце, обставини вчинення, виявлення кримінального проступку не дають змоги дізнавачу одразу внести відомості до ЄРДР з технічних причин або через відсутність фізичної можливості. Зволікання може призвести до втрати доказів у кримінальному провадженні [2, с.27].

Під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволено виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені КПК України.

Що ж стосується негласних слідчих (розшукових) дій, то відповідно до ст. 300 КПК України під час дізнання можуть проводитися лише два види негласних слідчих (розшуковиз) дій, а саме:

- зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України);

- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) [1].

Відповідно до ст. 299 КПК України під час досудового розслідування кримінальних проступків як тимчасовий запобіжний захід застосовується затримання особи на підставах та в порядку, визначених цим Кодексом, а також такі запобіжні заходи, як особисте зобов'язання та особиста порука [1].

Затримання особи – це тимчасовий, короткочасний запобіжний захід, що застосовується з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, припинення кримінального протиправного діяння, попередження уникнення особою слідства або суду, запобігання фальсифікації особою доказів та з метою запобігання іншими способами завадити здійсненню кримінального провадження.

Особисте зобов'язання – це запобіжний захід, суть якого полягає в обмеженні права підозрюваного, обвинуваченого на свободу пересування, вільний вибір місця проживання чи перебування шляхом покладення на нього зобов'язання виконувати визначені слідчим суддею, судом обов'язки з числа тих,

що зазначені в ч. 5 ст. 194 КПК України.

Особиста порука – це запобіжний захід, суть якого полягає в наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, відповідно до ст. 194 КПК України, і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу [4, с.187].

Інститут кримінальних проступків зменшив практику затримань за вчинення нетяжких кримінальних правопорушень, а також застосування запобіжних заходів, серед яких застосовуються найбільш м'які. Відповідно до статистичних даних Національна поліція протягом липня-першої половини листопада 2020 року здійснила затримання 612 осіб в порядку ст. 298² КПК України. Водночас середня кількість затримань в порядку ст. 208 КПК України для аналогічних кримінальним проступкам злочинів до 01.07.2020 року складала близько 9-10 тисяч щорічно. Хоча статистичні дані і не дають змогу виокремити затримання саме по нетяжким злочинам, зважаючи на те, що кримінальні проступки складають половину від усіх кримінальних правопорушень, то відчувається суттєва різниця [3, с.28].

Більшість кримінальних проваджень, у яких розслідуються кримінальні проступки у формі дізнання, завершуються зверненням до суду з обвинувальним актом.

Висновки. Досудове розслідування кримінальних проступків відбувається у формі дізнання. Інститут кримінальних проступків сприяв гуманізації кримінальної відповідальності, оскільки вони становлять приблизно 50% серед усіх кримінальних правопорушень в Україні.

Процесуальний порядок дізнання має ряд особливостей у порівнянні із розслідуванням злочинів у формі слідства. Впровадження дізнання зменшило практику затримань, а також зменшило застосування запобіжних заходів, серед

яких може застосовуватися лише один з найбільш м'яких - особисте зобов'язання або особиста порука. Спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання повинен сприяти значному зменшенню навантаження на органи досудового слідства. Водночас значне скорочення строків дізнання може мати і свої негативні наслідки, наприклад, зниження якості його проведення внаслідок браку часу, що може призводити до порушення права на захист, зокрема шляхом відтягування повідомлення про підозру.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від від 13.04.2012 № 4651-VI. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413> (дата звернення: 08.04.2020).
2. Досудове розслідування кримінальних проступків: метод. рек. С. С. Чернявський, М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець та ін. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. – 160 с.
3. Крапивін Є. Оцінка впровадження кримінальних проступків в Україні: в рамках проєкту Ради Європи «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України»Київ, 2021. 59 с.
4. Орлова Т. А, Волобуєв А. Ф. Кримінальні проступки: забезпечення якісного розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. Маріуполь, №3 (72). 2020. С. 183-187.
5. Сачко О. В. Верховенство права під час застосування інституту дізнання щодо кримінальних проступків. *Приватне та публічне право*. 2018. № 4. С. 67-70.

Конець Т. В.

курсант 2-го курсу 203 н.гр. ННІ №3 НАВС

Науковий керівник: Кудлай А.О.,
викладач кафедри тактичної підготовки
ННІ № 3 НАВС

ВПЛИВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гендерна рівність – це суспільство, в якому представники обох статей можуть мати рівний доступ до освіти та охорони здоров'я, управління та уряду, мають рівні можливості для досягнення фінансової незалежності, працюючи на когось або керуючи власним бізнесом, задовольняти свої особисті та професійні потреби та інтереси.

Організація Об'єднаних Націй стверджує, що ця мета безпосередньо пов'язана з правами жінок, і що суспільства, де жінки не мають рівних прав і можливостей з чоловіками, ніколи не зможуть досягти сталого розвитку [1].

Аналіз нормативно-правових актів, що здійснюють нормативно-правове регулювання забезпечення гендерної рівності в діяльності системи МВС України, можна класифікувати на декілька рівнів: 1) міжнародний; 2) конституційні; 3) законодавчий; 4) підзаконний; 5) відомчий [2; 3].

Важливо мати на увазі, що гендерні уявлення, подані у вигляді образу «справжнього чоловіка» чи «справжньої жінки», стосуються статевої диференціації соціальної поведінки та участі в суспільному житті. Такі гендерні ідеї існують як на вищих рівнях культури, у релігійних чи філософських системах, так і в повсякденній свідомості [4; 5].

Психологи у численних дослідженнях міжгрупового сприйняття та взаємодії виявили наявність специфічних процесів внутрішньогрупового фаворитизму та міжгрупової дискримінації [6; 7; 8].

Отже, специфіка гендерних відносин на рівні міжгрупової взаємодії визначається тим, що на цьому рівні нівелюються індивідуальні відмінності, а поведінка уніфікується [8]. Гендерні дослідження також описують фактори, які сприяють збереженню нерівності в системі професійних відносин. Серед запропонованих варіантів пояснення гендерної нерівності є дві групи пояснень. До першої групи входять суб'єктивні причини, пов'язані з особистісними особливостями або обставинами життя жінки, до другої групи – причини, породжені умовами діяльності в різних організаційних структурах [7].

Розглядаючи гендерні аспекти професійних відносин, дослідники наголошують, що диференціація ролей і статусів чоловіків і жінок як суб'єктів міжособистісних відносин та ієрархії, субординація їх позицій є одним з основних параметрів аналізу гендерних відносин у мікросередовищі. Ці параметри стосуються як об'єктивної сторони – реальних практик взаємодії, так і суб'єктивної – гендерних установок чоловіків і жінок як суб'єктів міжособистісних та ділових відносин [7].

Деякі наукові публікації присвячені аналізу проблеми нерівномірного розподілу функціональних обов'язків залежно від статі. Серед соціологічних пояснень поділу домашньої праці є теорія сексуальних ролей Т. Парсонса (жінки відіграють експресивну роль, чоловіки – інструментальну). Відома також теорія соціалізації (розподіл домашніх обов'язків призводить до того, що хлопчики і дівчатка прагнуть набути відповідних статі навичок і вмінь). Існують рольові теорії, які використовують логіку біологічної чи психологічної редукції, віддають

перевагу еволюційно та біологічно обумовленим відмінностям між статями та моделями поведінки [2].

Деякі автори відзначають, що проблема гендерних відносин найбільш актуальна у професійній сфері. Особливістю гендерних відносин є нерівність статусу та становища чоловіків і жінок: чоловіки в усьому світі частіше мають вищий статус, ніж жінки. Сучасна система гендерних відносин сприяє закріпленню таких якостей жіночої особистості, таких як підпорядкованість, конформність, схильність до поступливості, невпевненість у собі, боязкість і слухняність [7].

Гендерна нерівність у діловій взаємодії проявляється двояко. Це поширена практика професійної сегрегації, яка робить престижні професії та посади менш доступними для жінок, ніж для чоловіків; і яскраво виражена тенденція до дискримінації, коли жінкам за роботу платять менше, ніж чоловікам. Досліджуючи гендерну рівність в організації кадрової діяльності, В. В. Кириченко пропонує розуміти її як режим діяльності у сфері прав людини, при якому особи різної статі наділені рівними правами та можливостями. Розглядаючи роль жінки в системі МВС України, К. Б. Левченко та О. А. Мартиненко наголошують, що гендерна рівність є правовим принципом, який включає як законодавче закріплення рівних прав суб'єктів незалежно від статі, так і систему правових та інші гарантії реалізації цієї рівності [2; 5].

Забезпечення гендерної рівності з позицій психології – це процес впровадження в організаційну культуру справедливого ставлення як до жінок, так і до чоловіків, і це ставлення має втілюватися не лише керівництвом, а й усіма працівниками – чоловіками та жінками. Для забезпечення такої справедливості необхідно враховувати соціально-історичні та психологічні особливості працівників, а також обставини та стереотипи, які традиційно перешкоджають

професійній діяльності в системах МВС України в рівних гендерних умовах; забезпечити однаковий соціально-правовий статус та умови для здійснення професійної діяльності в органах внутрішніх справ представниками обох статей. Для досягнення цієї мети необхідно розробити та запровадити в системі МВС спеціальні заходи з психологічного супроводу гендерної рівності, зокрема, професійно-психологічну підготовку. Досвід показує, що впровадження такого навчання в систему професійно-психологічної підготовки персоналу дає позитивні результати. Проведення науково-психологічних досліджень, спрямованих на пошук нових підходів до забезпечення гендерної рівності та врахування гендерно-рольових особливостей правоохоронних органів, врахування фемінінності та маскуліності при навчанні працівників МВС України.

Література:

1. Гендерний розвиток у суспільстві : конспект лекцій / відп. ред. К.М. Левківський. Київ : Фоліант, 2005. 351 с
2. Кириченко В. В. Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в організації діяльності персоналу ОВС : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 215 с.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2866-15>.
4. Жінки в органах внутрішніх справ України / за ред. К. Б. Левченко, О.А. Мартиненка. Київ : Телесик, 2008. 56 с.
5. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління : монографія. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 344 с.
6. Берн Ш. Гендерная психология. СПб. : Прайм-Евронік, 2006. 514 с.
7. Малкина-Пых И. Г. Гендерная терапия : справочник практик. психолога. М. : Эксмо, 2006. 928 с.
8. Мельник Т. 50/50: Сучасне гендерне мислення : словник. Київ : К.І.С., 2005. 280 с.

Корєпіна Д. Д.

Криворізький навчально-наукового
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Цуркаленко Ю. В.,
викладач кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики Криворізького
навчально-наукового інституту Донецького
державного університету

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Теорія і практика протидії вчиненню адміністративних правопорушень в Україні за роки незалежності не досягла так званого "консенсусу". Головні завдання у частині боротьби з правопорушеннями, зокрема з адміністративними, залишаються поки що нереалізованими, хоча на початку 90-х років минулого століття передбачали створити вітчизняну систему запобігання вчиненню правопорушень.

Пропозиції вчених і практиків щодо профілактики правопорушень та запобігання їм майже не набули законодавчого закріплення (для прикладу, відсутність Закону України "Про профілактику правопорушень"). Певною мірою наближеними до вирішення частини цієї проблеми є нормативні акти, що спрямовані на боротьбу з корупцією і передбачають обмеження та засоби контролю суб'єктів корупційних правопорушень.

Доволі цікавим з цього питання, є думка доктора юридичних наук Олексій Остапенко, який вважає, що протидія правопорушенням в умовах їх постійного зростання та посилення суспільної небезпеки свідчить про наявність як об'єктивних, так і суб'єктивних закономірностей, що негативно впливають на

суспільну мораль і поведінку людей. Висновок щодо об'єктивного зростання кількості правопорушень є дискусійним. Не можна брати за основу об'єктивну неможливість і нездатність побороти злочинність. Злочинність, як сукупність вчинених правопорушень, можна призупинити, локалізувати, нейтралізувати, попередити, тобто їй необхідно протидіяти.

Зазначимо, що кожен науковець по-своєму класифікує профілактичні заходи адміністративних правопорушень, але всі вони ведуть до того, що потрібно усувати негативні чинники які впливають на особу, завчасно виявляти задумане правопорушення, здійснювати належну охорону об'єктів які можуть спокусити особу на здійснення правопорушення, здійснювати належний контроль за особами які схильні до здійснення правопорушення, вносити корективи у правову освіту громадян, збільшити обсяг покарання за здійснення адміністративного правопорушення.

О. М. Джужа і Я. Ю. Кондратьєв ототожнюють поняття «профілактика» та «попередження» і розуміють під ними особливий вид соціального управління, який покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей і полягає в розробленні та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, а також справлянні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки. На мою думку, в даному визначенні автори зміщують широке та вузьке розуміння профілактичної діяльності, оскільки не можливо поєднувати «соціальне управління» і «запобіжний вплив на осіб, схильних до протиправної поведінки»: ці два види діяльності не збігаються й реалізуються різними суб'єктами на різних рівнях

Підсумовуючи усе вищевикладене, зазначимо, що сьогодні в Україні створено законодавчу базу, котра має своїм завданням врегулювати соціальне, економічне становище громадян та захистити найбільш вразливі його верстви.

Однак усунення названих проблем шляхом реалізації розроблених програм та поставлених завдань стикається з іншими проблемами, такими як нестабільна економічна та політична ситуації, високий рівень корумпованості держслужбовців та їх низький професійний рівень. Протидія злочинності має об'єднувати різні запобіжні заходи та здійснюватися на трьох рівнях: загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному. Оскільки запобіжні заходи проявляються в певних формах, то в запобіганні злочинам значення мають такі форми діяльності суб'єктів, які спрямовані на виявлення та нейтралізацію їх детермінантів.

Література:

1. Остапенко О. «Про сучасні правові засади протидії вчиненню адміністративних правопорушень», 2017, с.184.
2. Курс кримінології: Загальна частина: підручник у 2-х кн.// О.М. Джужа, П.П Михайленко, О.Г. Кулик та ін, К.: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 13 черв. 2013 року: (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2013.– 212 с.

Корнійчук М.В.

Навчально-науковий інститут №1
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ПРОСТИТУЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

Нині в нашій державі проституція досить стрімко змінюється, омолоджується та тісно пов'язує себе з низкою несприятливих наслідків. Дана тема не є новиною. Як соціальне явище проституція існувала в усі історичні періоди і завжди до неї були залучені неповнолітні, але, на жаль, дана проблема і нині залишається актуальною.

Вченими було висунуто та досліджено низку підходів до вивчення феномена проституції та сформовано багато визначень. Найбільш вдалим, на

нашу думку, є наступне: проституція – це діяльність людини, що полягає в неодноразовому наданні сексуальних послуг іншим особам, які не ґрунтуються на почуттєвому потязі, з метою отримання винагороди, яка є основним чи додатковим джерелом існування.[1] Закон проституцію визначає як надання сексуальних послуг з метою отримання доходу.[4]

На сьогодні найбільш вживаними прийомами залучення до заняття проституцією є: переконання; посилення емоційної реакції (честолюбство, самоствердження, романтичні почуття, захоплення тощо); формування та розвиток реакції; шантаж; неправомірна вигода; загроза фізичного впливу; зомбування; застосування особливих прийомів та засобів (секс, наркотики, медикаменти тощо).[3]

Необхідно зазначити, що основними вимогами до організації системи протидії проституції неповнолітніх можуть бути:

- методи і засоби кримінологічного впливу мають бути адекватними конкретним і адекватним видам девіантної поведінки;
- створення гнучкої та розгалуженої системи соціальної допомоги, що включають державні, громадські, благодійні та інші структурні ланки;
- моральність та духовний розвиток повинен спиратися на принципи загальнолюдської моралі і духовні цінності, свободи совісті;
- жорсткий контроль за потоком інформаційних матеріалів у ЗМІ, які містять сцени насильства та жорстокості;
- зміна менталітету громадян за допомогою правовиховної діяльності, формування більш толерантного і милосердного ставлення до інакомислячих;
- підготовка та перепідготовка кадрів, які могли б працювати з різними верствами населення, що активно живлять проституцію як соціально-правовий феномен.

Аналізуючи вищевикладене можна виокремити наступні напрямки протидії проституції неповнолітніх:

- підвищення педагогічних та просвітницьких навичок батьків;
- включення в систему дошкільної освіти предмета духовне і моральне виховання людини;
- впровадження державою соціальної політики;
- у закладах навчання періодично проводити бесіди з метою аналізу проблеми в суспільстві алкоголізму, наркоманії, проституції. [2]

Підводячи підсумок вищевикладеному, необхідно наголосити на тому, що в українському суспільстві існує проблема існування проституції неповнолітніх, яка потребує запровадження заходів протидії, які будуть спрямовані на підйом духовного та морального розвитку української нації.

Література:

1. Варивода В. І. Адміністративно-правова протидія проституції : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. / Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2005. 239 с
2. Загамула В.В. Виявлення фактів втягнення неповнолітніх у заняття проституцією. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 111–114.
3. Плотнікова А.В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук ; Національна академія прокуратури України. – К., 2010. – 21 с. – С. 7-10.
4. Прокопенко В.В. Науково-практичний коментар до ст. 181-1 КУпАП. <http://www.jurists.org.ua/administrative-law/7120-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-181-1-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html> (дата звернення 02.11.2021).

Куліш Є. К.

Криворізький навчально-науковий
Інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабенко О. Г.,

викладач кафедри організації досудового
розслідування, майор поліції
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ВЧИНЕНОЇ З МЕТОЮ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПРАЦІ

У ст. 3 Конституції України зазначається про те, що людина є найвищою соціальною цінністю[1], тому основним завданням держави є всебічна охорона її життя, але, нажаль все частішими стають випадки порушення конституційних прав людей.

Торгівля людьми є однією з найбільш актуальних та поширених проблем сучасності, яка існує з давніх часів і має глибоке історичне коріння, яке тісно пов'язане з рабством та работоргівлею, жертвами якої щорічно стають мільйони людей. Найчастіше це люди, які потрапили до рук експлуататорів шляхом обману або злочинних дій, пов'язаних з торгівлею. Як різновид діяльності, пов'язаної з бізнесом, цей вид виник з моменту встановлення товарно-грошових відносин і продовжується до наших днів, змінюючи та вдосконалюючи свої форми [2].

Торгівля людьми залишається загрозливою проблемою у нашому суспільстві через: високий рівень зовнішньої трудової міграції; велику частку осіб, уразливих для торгівлі людьми (осіб, що схильні погодитися на ризиковані пропозиції щодо роботи за кордоном); низький рівень розуміння того, що кожен, незалежно від віку та статі, може постраждати від торгівлі людьми для примусової праці, а

також усвідомлення ризиків, пов'язаних із сумнівними пропозиціями щодо роботи за кордоном [3].

Обов'язковою ознакою зазначеного кримінального правопорушення є мета експлуатації людини, однак винна особа має бути притягнута до кримінальної відповідальності незалежно від того чи є в діях особи пов'язаних з торгівлею людьми така мета, чи вона просто бажає отримати винагороду за продаж людини.

В нормативно-правових актах зазначається про те, що торгівля людьми – це здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу [4].

Незважаючи на достатньо поширене використання поняття «експлуатація людини», виокремити чітке визначення цього терміну досить складно. Сучасні словники української мови тлумачать термін «експлуатація» як «пригноблення в результаті привласнення економічними чи позаекономічними методами результатів праці однієї соціальної групи на користь іншої», «привласнення одними людьми продуктів праці інших людей, гноблення, шкуродерство, грабунок» [5].

У примітці 1 до ст. 149 КК, надається тлумачення поняттю «експлуатація», яке ідентичне визначенню у Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, звідки випливає, що експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів.

Аналізуючи певні дані, які були отримані в рамках слідчих (розшукових) дій протягом останніх років щодо протидії торгівлі людьми з метою примусової праці в Україні [6], слід зробити висновки про те, що:

- Злочинна діяльність, що пов'язана з торгівлею людьми з метою експлуатації праці громадян України, часто носить транснаціональний характер і націлена на вивезення людей для використання їхньої праці за кордоном.

- Відбувається внутрішня торгівля людьми в межах України. Громадян України продають всередині країни з метою експлуатації їхньої праці в сільському господарстві, будівництві, приватному підприємстві, сфері послуг та примусовому жебрацтві. Сприяє цьому наявність постійного попиту на безкоштовну робочу силу, незначні відстані між місцями.

- Вербування робочої сили здійснюється за допомогою рекламних оголошень у місцевих та загально національних газетах і журналах, в мережі Інтернет.

- Кримінальне правопорушення залишається високоприбутковим для кожного учасника всього кримінального ланцюжка: для вербувальників і перевізників (які отримують винагороду за кожен завербовану та доставлену особу), для безпосередніх експлуататорів постраждалих.

- Експлуатація потерпілих у переважній більшості випадків супроводжується фізичним насильством та психічним тиском. Людей можуть утримувати протягом тривалого часу в рабських умовах, застосовуючи різні форми контролю та суворого покарання за відмову працювати чи за спробу втекти.

- Від кримінального правопорушення з метою експлуатації праці страждають представники як чоловічої, так і жіночої статі, представництво яких значною мірою залежить від фізичного навантаження, необхідного для виконання роботи, на яку вербують людину.

Як бачимо із зазначеного, торгівля людьми не лише стосуються жінок, а й чоловіків, що значно підвищує небезпеку такого діяння.

Оскільки проблематика торгівлі людьми має транснаціональний характер, відповідно й шляхи боротьби з цим злочинним явищем мають бути організовані на міжнародному рівні.

Національне кримінальне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми в цілому відповідає Європейським стандартам, закріпленим в низці доволі чітко узгоджених між собою міжнародних нормативно-правових актів [7]. Однак, на наш погляд, для більш ефективної боротьби із злочинністю у сфері торгівлі людьми варто посилити співпрацю з іноземними колегами-правоохоронцями та зробити її більш ефективною.

Вдало зазначає Ю. Чорноус про те, що питання міжнародного співробітництва при розслідуванні торгівлі людьми та інших злочинів транснаціонального характеру набувають особливого значення, оскільки без такого співробітництва неможливо зібрати докази, які знаходяться за кордоном; здійснити кримінальне переслідування; забезпечити охорону прав і свобод людини і громадянина у кримінальному судочинстві; відшкодувати завдану злочином шкоду тощо. Перераховані кримінально-процесуальні функції реалізуються, тією чи іншою мірою, органами дізнання, досудового слідства, прокуратурою та судом, у тому числі й під час діяльності щодо розслідування злочинів [8].

Варто погодитись із тим, що торгівля людьми є злочином, який порушує весь комплекс природних прав людини, протидія якому повинна носити не одиничні прояви із використанням окремих способів та методів, а системний характер із застосуванням зусиль національних та міжнародних інституцій [9].

Тому слід зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку людства торгівля людьми є недопустимими суспільним явищем. Переконані, що боротьба

з таким правопорушенням вимагає вироблення високоефективних методів протидії як на державному, так і на міжнародному рівнях. Не зайвим буде інформування населення про способи втягнення в злочинну діяльність пов'язану з торгівлею людьми та шляхи уникнення таких ситуацій.

Виключно у плідній співпраці з міжнародними поліцейськими організаціями Україна досягне успіху у боротьбі із торгівлею людьми та зменшить рівень зростання злочинності такого виду.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%20%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#text>
2. Шимко Т.В. Протидія торгівлі людьми – проблема міжнародного масштабу. *Держава і закон: теорія, практика, методика*: Збірник наукових праць науково-педагогічних працівників ЛЮІЛДУВС. Івано-Франківськ: Типовіт, 2006. 278 с.
3. Пунда А. В. Основні причини та передумови торгівлі людьми в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток № 12, 2013.
URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=668>
4. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності N1433-IV (1433-15) від 04.02.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text
5. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. Уклад. Яременко В.В., Сліпущко О. М. К.: Аконіт, 1998. Т.1. 910 с.
6. Орлеан А. М., Пустова О. В. Протидія торгівлі людьми, вчиненої з метою експлуатації праці. Науково-практичний посібник. К.: Фенікс, 2013. 152 с.
7. Орлеан А. М. Відповідність кримінального законодавства України у сфері протидії торгівлі людьми Європейським стандартам. Журнал східноєвропейського права. 2016, № 29. С. 15-20. С.19.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2016_29_5
8. Чорноус Ю. М. Поняття міжнародного співробітництва у діяльності з розслідування злочинів. Науковий вісник КНУВС. 2010, № 3 (70). С. 271–278.
9. Раковська Ю.В. Проблема торгівлі людьми у контексті прав людини. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 50. С. 361-366. С.365.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_50_58

Кухар В. О.

курсант 2-го курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних
розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бублик Н. С.,
старший викладач кафедри
кримінального процесу,
капітан поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ В УКРАЇНІ

Двадцять перше століття надає новий підход для розвитку людства, але суспільство стикається з певними викликами, що обумовлює необхідність появи актуальних заходів їх регулювання. У 2000 році на Саміті тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (далі-ООН) була прийнята "Декларація тисячоліття", яка визначила Цілі Розвитку Тисячоліття на 2015 рік. У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН в Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку, на якому були затверджені нові напрямки розвитку до 2030 року, 17 Цілей Сталого Розвитку. Багато країн світу адаптували цілі до національного законодавства з урахуванням специфіки національної ситуації. Серед цих країн була і Україна. Таким чином, наша держава повинна досягти Цілей Розвитку Тисячоліття до 2015 року, а потім Цілей Сталого Розвитку до 2030 року

Цілі Сталого Розвитку також спрямовані на забезпечення статевої рівності; розширення прав жінок. На реалізацію цілей були поставлені національні завдання: створення умов для викорінення всіх форм дискримінації щодо жінок і

дівчаток; зниження рівня гендерно обумовленого і сімейного насильства, забезпечення ефективної профілактики його проявів і своєчасне надання допомоги постраждалим; заохочення спільної відповідальності за ведення господарства і виховання дитини; забезпечення рівних можливостей представництва на високому рівні прийняття рішень у політичному та суспільному житті; розширення доступу населення до послуг з планування сім'ї та зниження рівня підліткової народжуваності; розширення економічних можливостей жінок [1]. Для виконання цих завдань Україною було прийнято низку нормативних актів: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. No 2866-IV, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. No 5207-VI, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. No 2229-VIII, Постанову КМУ «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» від 24 лютого 2021р. No 145 та інші. Однак Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашнього насильства та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) досі не ратифікована. Незважаючи на прийняті нормативні акти та вжиті заходи, щодо їх реалізації, ситуація в Україні залишається нестабільною.

Довгий час не приділялося достатньої уваги забезпеченню рівних прав і можливостей для всіх членів суспільства, як міжнародних, так і національних, незалежно від їх статі. На жаль, приклади дискримінації за ознакою статі зустрічаються у всіх сферах людського життя. Зрештою, ХХ століття ознаменувався визнанням цієї проблеми і початком боротьби з негативними проявами в ній. Розпочався тривалий процес зміни суспільних поглядів, історичних традицій, гендерних стереотипів.

Сьогодні проблема дискримінації за ознакою статі та насильства в Україні стоїть досить гостро. Щорічно реєструється понад 100 тисяч повідомлень про домашнє насильство і насильство за ознакою статі. Так, за даними урядового порталу, у 2020 році зареєстровано 211 362 звернення щодо сімейного насильства, що на 61,9% більше порівняно з аналогічним періодом 2019 року (130 514 звернень) [2]. Доступні цифри показують тільки видиму частину "айсберга". Ситуація ускладнюється багатьма факторами, серед яких це високий рівень латентності злочинів, наявність гендерних стереотипів у суспільстві, коронавірус SARS-CoV-2 та ін.

Модернізація в системі поліції та нові підходи для боротьби з домашнім насильством, а також насильство за ознакою статі – це одне з найбільш хвилюючих питань на даний час. Планується удосконалення механізму координації та взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі; формування кадрового забезпечення спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, підвищення рівня професійних компетенцій фахівців у зазначеній сфері; Забезпечення функціонування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб відповідно до обґрунтованих потреб адміністративно-територіальних одиниць та їх фінансових можливостей та багато інших інновацій [3].

Чинний Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. № 2866-IV надає визначення насильству за ознакою статі, під яким розуміються діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які

завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті [4]. Насильство за ознакою статі (гендерно зумовлене насильство) є крайнім проявом дискримінації за ознакою статі, жертвами якого найчастіше стають жінки (проте наявні випадки й серед чоловіків).

Аналізуючи Стамбульську конвенцію та інші міжнародні документи, можна виділити наступні види насильства за ознакою статі: фізичне насильство; сексуальне насильство; психологічне насильство; економічне насильство; сімейне насильство; домагання; зґвалтування; сексуальні домагання; пошкодження геніталій; примусова стерилізація або кастрація; примусовий аборт; дискримінація за ознакою статі; злочини так званої "честі". Деякі зі згаданих діянь в Україні криміналізовані, інші-ні.

Таким чином, слід зазначити, що проблема дискримінації за ознакою статі та насильства в гендерному відношенні актуальна для всіх країн світу. Україна, як і будь-яка держава, вживає всіх можливих заходів для забезпечення гендерної рівності та боротьби з розслідуваними злочинами.

Література:

1. Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат // Цілі сталого розвитку в Україні : сайт. URL: <https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2017/10/5.-Genderna-rivnist.pdf>

2. Уряд затвердив Державну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року // Урядовий портал : офіц. сайт. 24.02.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-derzhavnu-programu-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu-ta-nasilstvu-za-oznakoyu-stati-na-period-do-2025-roku>

3. План невідкладних заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які

постраждали від такого насильства : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 361-р

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

Лініченко Ю.А.

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Науковий керівник: Савенко В.П.,
старша викладачка кафедри кримінального
права та кримінології
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Серед багатьох питань, які по'язані з дослідження комплексу кримінально-правових наук, виділяється проблема місця та ролі в цій науковій системі, таких наук «політика у сфері боротьби зі злочинністю» та «кримінально-правова політика». Слід зазначити, що тривалий час, у зв'язку з становленням цих наук в Україні, зазначеному питанню не приділялось належної уваги.

За останні роки розроблено концепцію кримінально-правової політики, визначено її предмет, завдання, напрями, методи та інші питання в її «сфері інтересів», зібрано великий аналітичний матеріал та розроблено її виклад. [1].

Інколи кримінально-правову політику ототожнюють з кримінальною політикою. або політикою в сфері протидії (боротьби) злочинності. Звичайно це не тотожні поняття – політика в сфері протидії злочинності та кримінально-правова політика співвідносяться як загальне та конкретне. Проте визначення

політики в сфері протидії злочинності можна використовувати для формування поняття кримінально-правової політики.

В даному випадку варто виходити з того, що кримінально-правова політика є частиною державної політики у сфері протидії злочинності, оскільки саме на державу, в особі уповноважених органів, і покладається обов'язок протидії злочинності. З точки зору питання, що розглядається ці державні органи варто називати суб'єктами кримінально-правової політик. Відповідно, суб'єктом можна назвати особу, групу осіб, організацію яким належить активна цілеспрямована роль в процесі формування чи (та) реалізації кримінально-правової політики, які мають визначені права і обов'язки і коли така роль складає частину їх основної діяльності. Учасником же кримінально-правової політики є той хто бере участь в процесі формування чи реалізації кримінально-правової політики поряд з іншими основними обов'язками. Відповідно суб'єктами є: суб'єкти, що реалізують кримінально-правову політику у формі правотворчості (Верховна Рада України, Президент України та ін.); суб'єкти, що реалізують кримінально-правову політику у формі правозастосування (правоохоронні та судові органи). Інші ж органи, окремі особи, складові громадянського суспільства є лише учасниками кримінально-правової політики [2, с.151-155].

Якщо ж говорити про кримінально-правову політику, то визначень, які вказують на різні аспекти цього явища (діяльність держави; державна концепцію здійснення такої діяльності; сукупність наукових знань (наука); відповідна навчальна дисципліна), є достатньо. В українській науці кримінального права вони в тій чи іншій мірі базуються на визначенні П.Л. Фріса, докторська дисертація якого саме і була присвячена кримінально-правовій політиці, якщо ж говорити про країни колишнього СРСР, то тут така сама ситуація з дослідницею політики – Н.А. Лопашенко.

Кримінально-правова політика – системоутворюючий елемент державної політики у сфері протидії злочинності, яка розробляє стратегію і тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами. Відповідно визначальними ознаками кримінально-правової політики виступатиме те, що кримінально-правова політика:

- є складовою правової політики держави (через політику у сфері протидії злочинності);
- елемент державної політики у сфері протидії злочинності;
- системо утворюючий елемент політики у сфері протидії злочинності;
- розробляє стратегію та тактику протидії злочинності;
- в протидії злочинності оперує кримінально-правовими засобами (що, крім іншого, відрізняє її від інших складових політики у сфері протидії злочинності (кримінально-процесуальної політики, кримінально-виконавчої політики, кримінологічної (профілактичної) політики)).

Підводячи підсумок, слід ще раз підкреслити, що кримінально-правова політика є системо утворюючим елементом усієї політики боротьби зі злочинністю, яка розробляє стратегію і тактику, основні завдання, принципи, напрями та завдання впливу кримінального законодавства на злочинність та на заходи їх досягнення.

Література:

1. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 5. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева. – Х. : Право, 2013. – 1240 с.
2. Острогляд О.В. Суб'єкти кримінально-правової політики: поняття та загальна характеристика // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2014. Вип. 10. С. 151-155.

Ободець Є.А.

курсантка 2-го курсу 204 н.в.
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Гранкіна В.І.

викладачка кафедри організації
досудового розслідування Криворізького
навчально-наукового інституту
Донецького державного університету
внутрішніх справ

ЩОДО ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ

Для повноцінного фізичного та психічного здоров'я кожна дитина в нашій державі має мати гідні соціально-побутові та соціально-психологічні умови розвитку, а першочерговим завданням держави на шляху до формування сучасного громадянського суспільства - є створення відповідних умов. Відсутність або неправильне сприяння у їх реалізації, призводить до відхилень правомірної поведінки неповнолітнього у соціумі, внаслідок чого в найгіршому випадку ними вчиняються злочини.

Злочинність неповнолітніх є загальним поняттям. Для опису його значення в кримінології використовують симбіоз із дефініцій Кримінального кодексу України та форм Державної статистики України. У відповідності до цього, злочинність неповнолітніх визначається як сукупність офіційно зареєстрованих органами статистичного обліку злочинів, вчинених особами у віці від 14 до 18 років, за певний період часу на певній території держави. Як зазначають І. П. Лановенко та П. П. Михайленко, проблема злочинності неповнолітніх завжди була актуальною для кримінології [1, с. 256]. А протидія девіаціям

неповнолітніх - найголовніша кримінологічна проблема суспільства [2, с. 236.] З цього приводу думки вітчизняних вчених збігаються із точками зору зарубіжних кримінологів. Зокрема Дж.Ф. Шеллі зазначає, що з усіх факторів, які впливають на вчинення правопорушень, вік злочинців є одним з найбільш вагомим. Більшість злочинів, а особливо тих, які практично в будь-якому суспільстві вважаються тяжкими (вбивства, зґвалтування, розбій, грабїж) вчиняються в основному неповнолітніми або дуже молодими людьми [3, с. 161].

Виходячи із загальноприйнятого визначення кримінології - науки про злочинність, можна зробити висновок про існування окремої галузі вчення про злочинність неповнолітніх та заходи щодо її запобігання – «кримінологічну ювенологію». Перш ніж сформулювати визначення кримінологічної ювенології, слід розглянути сферу дії цього наукового напрямку:

- досліджує злочинність неповнолітніх як складне соціально-правове явище (стан, особливості, кількісні та якісні характеристики злочинності дітей);

- предметом кримінологічної ювенології є виключно особи віком до 18-ти років. Тобто можемо прийти до висновку, що кримінологічна ювенологія - галузь соціально-правової науки що вивчає злочинність неповнолітніх, її причини та умови, особу та жертву злочинця, заходи щодо запобігання девіантній \злочинній поведінці. Загалом, ми вважаємо, що злочинність неповнолітніх обумовлена симбіозом впливу загальних зовнішніх криміногенних факторів та морально-психологічних суперечностей особистості таких як: соціальна нерівність, дискримінація, відсутність реальних можливостей задоволення існуючих потреб, смерть батьків, розпад сімей.

На нашу думку неперебільшено важливою є роль сім'ї у становленні особистості дитини. Як підтверджують дослідження українських і західних кримінологів, важливим є емоційний зв'язок дитини з батьками або одним із них.

Якщо немає емоційного контакту і прив'язаності у сім'ї, у поведінці неповнолітніх розвиваються різного роду відхилення від норми. Переважна більшість родин, в яких жили неповнолітні правопорушники, мала ворожу атмосферу: переважали брехня, лайки, безчинства, а рівень культури і освіти батьків був низьким [4, с. 49]. Важливість соціально-прийнятних, теплих відносин у родині важлива й з огляду на виконання ними функції певного «запобіжника» негативного впливу макросередовища на несталу психіку дитини. Потужні джерела інформації у тандемі з рекламними агенціями почали концентруватися на досить вульгарних, примітивних, часом жорстоких зразках масової культури. Деякі з них безпосередньо пропагують насильство, розбещеність. Оскільки для підліткового віку є характерним наслідування поведінки дорослих, то щоденне споглядання і сприйняття саме такої інформації багато в чому створює перекручений світогляд дитини [5].

Державою провадяться заходи, спрямовані на превенцію та протидію злочинності неповнолітніх. Відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» до суб'єктів, що здійснюють функцію із запобігання злочинності неповнолітніх є: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції, приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції, школи соціальної реабілітації органів освіти, центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я, спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційні центри [6]. Вищезазначені суб'єкти спільно із спеціалістами суміжних отраслей наук (наркологи, сексопатологи,

дитячі психологи) провадять ранню профілактику злочинності неповнолітніх в закладах освіти. Після проведення таких заходів значно збільшується число консультацій з питань виховання підлітків, надаються конкретні рекомендації учителям і батькам про подальшу роботу з неповнолітніми. Окрім того пріоритетним напрямом із запобіганням девіантної поведінки неповнолітніх в закладах освіти безпосередньо вбачається робота шкільних психологів і соціальних педагогів. До переліку їх обов'язків входить ведення шкільного обліку підлітків, які потребують допомоги або підтримки, організація відповідної психокорекційної роботи з ними; проведення виховних годин на морально-етичні теми (необхідність взаєморозуміння, поваги до оточуючих) співробітництво з органами влади та місцевого самоврядування - службою у справах дітей, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Зростає кількість впроваджених освітніх профілактичних програм, головною метою яких є поліпшення практичного виховання дітей, яке повинно призвести до покращення їхньої поведінки [4, с. 49].

Керуючись офіційною статистикою, маємо зазначити, що в державі прослідковується тенденція до зменшення злочинності неповнолітніх. Так протягом 2020 року зареєстровано 335 кримінальних правопорушень, скоєних неповнолітніми, що на 14% менше, ніж за аналогічний період 2019 року [7].

Отже, на нашу думку злочинність неповнолітніх обумовлена нерозривним симбіозом впливу загальних зовнішніх криміногенних факторів та морально-психологічних суперечностей нестійкої особистості дитини. А пріоритетними шляхами запобігання та протидії злочинності є раннє спеціально-кримінологічне запобігання, що перш за все базується на повноцінних соціально-прийнятних функціях сім'ї та роботі спеціалістів освітніх закладів.

Література:

1. Боротьба із залученням неповнолітніх до злочинної діяльності/ посібник під заг. ред.: І. П. Лановенко. Київ : Наук. думка, 1986. 256 с.
2. Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник. в 2 т.; Т. II : Особенная часть. М. : Юрайт, 2011. 736 с.
3. Криминология / под ред. Дж. Ф. Шелли; пер. с англ. СПб. : Питер, 2003. 161 с.
4. Гультай М. М. Особливості вітчизняної моделі ювенальної юстиції. Верховний суд України: веб-сайт URL: <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/FD13963E350840C5C225710100399CD1?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=FD13963E350840C5C225710100399CD1&Count=500&>. (дата звернення: 13.11.2021).
5. Лекція до теми «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів насильства в сім'ї» ОДУВС <http://odUvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/LEDFAA1.pdf> (дата звернення: 13.11.2021).
6. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січ. 1995 р. № 20\95 ВР. *Відомості Верховної Ради України* .1995. № 6 С. 35-46
7. Єдиний звіт про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2020 рік: статистична інформація. Генеральна прокуратура України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114141&libid=100820&c=edit&c=fo# (дата звернення: 13.11.2021).

Ободець Є. А.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Цуркаленко Ю. В.,
викладач кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики Криворізького
навчально-наукового інституту Донецького
державного університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАКЦИНАЦІЇ В УКРАЇНІ

У сучасному світі здоров'я населення визнано однією з найбільших цінностей, необхідним компонентом соціально-економічного розвитку і процвітання будь-якої держави та запорукою її національної безпеки. Людству вдалося отримати перемогу над багатьма хворобами. Натомість сьогодні існує безліч загроз громадському здоров'ю від чисельних факторів (епідемій, інфекційних захворювань, біотероризму, поширення неінфекційних захворювань та інше), що викликає необхідність переосмислення категорії громадського здоров'я [1].

Зрозуміло, що для ефективної розбудови системи громадського здоров'я потрібен один законодавчий документ, який би містив усі необхідні складові, які будуть на рівні держави ставити пріоритети на попередження хвороб, а не лише на лікуванні [2].

Конституція України серед засад конституційного ладу містить важливу норму, яка визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (стаття 3) [3].

Однак Конституція також наголошує, що кожна людина має не тільки права, але й обов'язки перед суспільством, і має зважати, чи не порушуються її

діями права і свободи інших людей (стаття 23). Стаття 49 передбачає, що кожен має право на охорону здоров'я, яка забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Водночас держава забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя. При цьому під визначеннями, що містяться в Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [4] (стаття 1), можна пояснити конституційні приписи як визнання права кожної людини перебувати (проживати, працювати, навчатися) в оточенні, яке є безпечним для її здоров'я та не становить загрози, особливо, захворювання на вірусні інфекції, що, як загальновідомо, можуть передаватися від людини до людини або ж опосередковано через інші заражені організми чи предмети [5].

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» також встановлює у статті 5 обов'язки громадян «піклуватися про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян»; «брати участь у проведенні санітарних і протиепідемічних заходів»; «проходити обов'язкові медичні огляди та робити щеплення в передбачених законодавством випадках».

У світі найбільш ефективним заходом попередження, обмеження розповсюдження та елімінації інфекційних захворювань визнано вакцинопрофілактику, яка здійснюється шляхом проведення профілактичних щеплень. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що стан вакцинопрофілактики залежить від рівня соціально-економічного розвитку держави та структури її системи охорони здоров'я. У країнах ЄС щеплення є обов'язковою умовою медичного страхування і при необґрунтованій відмові від вакцинації пацієнт навіть позбавляється медичних пільг.

Підтвердженням того, що вакцинацією та певним комплексом протиепідемічних заходів можливо реально вплинути на рівень захворюваності інфекціями, проти яких є ефективні засоби специфічної профілактики, можна вважати ліквідацію натуральної віспи, суттєві досягнення щодо ліквідації поліомієліту, зниження захворюваності на правець, дифтерію, кашлюк, епідемічний паротит, краснуху, кір. Крім цього, існують захворювання, для яких немає лікування і тільки вакцинація є єдиним захистом. Наприклад, сказ або жовта лихоманка.

Вакцинація щороку рятує 2–3 млн людей у всьому світі від небезпечних хвороб та запобігає 1,5 млн летальних випадків від інфекційних хвороб [2].

Автори по різному призначають визначення обов'язковості вакцинації. Наприклад, О. Круглова вважає, що «державою створені умови, в яких вакцинація є псевдодобровільною, а право її застосування переведено в категорію обов'язків фізичної особи» [7, с. 538].

А вже, І. Демченко й Н. Дубицька висловлюють думку, що, надаючи тлумачення національного законодавства, яке регулює обов'язкову вакцинацію в Україні, треба спиратися й на інші положення національного законодавства: 1) частини, що регулює права пацієнта (а саме стаття 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я, низки статей Цивільного кодексу України тощо), права батьків щодо своїх дітей; 2) від того, що законодавством встановлені механізми відмови від вакцинації. Тому, зважаючи на вищенаведені аргументи, авторки вважають, що на теперішній час вакцинація в Україні є добровільною [8, с. 135].

З. Гладун стверджує, що адміністративний примус може застосовуватися для забезпечення розв'язання питань охорони громадського здоров'я, коли публічні інтереси збереження та зміцнення громадського здоров'я переважають

над приватними інтересами дотримання прав і приватних інтересів окремих людей [6, с. 46].

Ми вважаємо, що в Україні вакцинація є добровільною. Однак, це не означає, що не потрібно вакцинуватися. Масова відмова від вакцинації є однією з десяти глобальних загроз громадському здоров'ю. Увесь сучасний світ визнає вакцинацію ефективним засобом профілактики низки небезпечних для здоров'я та життя інфекційних захворювань, а чинні міжнародні договори спрямовані на гарантування особам безпечного оточення, санітарноепідемічного благополуччя, здоров'я майбутніх поколінь.

Література:

1. Громадське здоров'я – здоров'я громади. Народне слово : веб-сайт. URL: <http://n-slovo.com.ua> (дата звернення: 22.11.2021).
2. Обов'язкова вакцинація в Україні. Думки експертів: веб-сайт. URL: <https://markivska-gromada.gov.ua/news/1608550428/> (дата звернення: 22.11.2021).
3. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.01.1994 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст.218
5. Контроль захворювань : Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya> (дата звернення: 22.11.2020).
6. Гладун З.С. Адміністративний примус у сфері охорони здоров'я. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 1. С. 45–48.
7. Круглова О.О. Обов'язкова вакцинація: порушення особистих немайнових прав фізичної особи. Форум права. 2011. № 1. С. 537–541.
8. Демченко І.С., Дубицька Н.Т. Нормативно-правове регулювання обов'язкової вакцинації: аргументи за та проти. Часопис Київського університету права. 2017. № 4. С. 133–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2017_4_31 (дата звернення: 22.11.2021).

Попович А.О.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Савенко В.П.

старша викладачка кафедри кримінального
права та кримінології
підполковник поліції

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

Організованою злочинністю є сукупність кримінальних правопорушень, які вчиняються стійкими злочинними об'єднаннями, які в свою чергу мають специфічну організаційну структуру та ознаки, визначені на основі загальних правил інституту співучасті.

Організована злочинність була та й є найбільшою загрозою у політичному та економічному розвитку в багатьох країнах, протягом щонайменше кількох десятиліть. [2, с.7-12] Найчастіше страждають від її негативного впливу держави, що перебувають в стані соціально-політичної трансформації. Україна, на жаль, не виняток. Організована злочинність в Україні є диференційованим явищем. Тому, ефективна боротьба з організованою злочинністю в нашій державі, в умовах величезних прибутків і корупційних зв'язків з владою та громадським порядком, вимагає найвищої уваги суспільства, щоб держава по відношенню до виконавчої, законодавчої та судової влади, могла виконувати свої функції навіть за таких обставин. [1, с. 207-212].

Аналіз сучасної криміногенної ситуації в Україні та пов'язаних з нею загроз нормальному розвитку нашої держави, свідчить про необхідність комплексного кримінологічного забезпечення злочинності в Україні та реалізації цього процесу шляхом удосконалення правового, організаційного, інформаційного та науково-методичного забезпечення [1, с.213].

Дослідженням розвитку та боротьби з організованою злочинністю в Україні, займалися вчені Олена Бусол і Богдан Романюк в Юридичному віснику України у статті: «Організована злочинність в Україні: від примітивізму до професійної витонченості» зробили такий висновок, що організована злочинність спочатку займалася накопиченням капіталу, потім – рвалася до влади, а вже сьогодні – практично керує державою».

Досліджуючи сервіс Numbeo, який формує Індекс злочинності, Україна станом на 2021 рік займає 54 місце у світі (зі 135) за рівнем злочинності. У Європі за цим показником наша країна посідає третє місце після Білорусі та Франції. За минулий рік, найпоширенішими кримінальними правопорушеннями були: «Згвалтування» (393), «Бандитизм» (20), «Легалізація майна, отриманого злочинним шляхом» (348), «Шахрайство з фінансовими ресурсами» (142) [3].

Отже, найважливішим чинником успіху в запобіганні організованої злочинності є рішучість і дії, що спрямованні щодо зменшення факторів злочинності, зосередження зусиль держави і суспільства на діях, що підвищують ризик зловити та покарати злочинців.

Література:

1. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 1. С. 213.
2. Джужа О. М. Світові кримінологічні системи запобігання злочинам. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2019. № 1 (110). С. 7–12. doi: <https://doi.org/10.33270/01191101.7>.
3. Про результати роботи з організованими групами та злочинними організаціями : статистична інформація Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Расторгуєв Н.О.

Дніпропетровський навчально-науковий
інститут права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бублик Н.С.,
старший викладач кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Насильство завжди актуальна тема в нашій країні, особливо це стосується насильства за ознакою статі, адже ми живемо в суспільстві, де гендерні стереотипи ще не відійшли в минуле та мають досить вагомий вплив. Про що нам досить точно йдеться в статистиці щодо усіх звернень про домашнє насильство за 2020 рік, де за даними Мінсоцполітики, у числі усіх звернень – найбільше від жінок: 86%, чоловіки – 12% і 2% – діти. 1

Взагалі, насильство щодо жінок це, насамперед, порушення прав людини, що є однією з форм дискримінації та має на увазі всі акти насильства за гендерною ознакою, такі як психологічне, економічне та сексуальне насилля. Подібна проблема є однією з головних каталізаторів, що приводить до гендерної нерівності в суспільстві. Домашнє насильство виникає з прагнення використати та застосувати контроль та владу над іншою особою. Кривдник має на меті тримати під контролем усі аспекти діяльності та життя свого партнера, не даючи йому свободи самостійних дій і вірогідніше завдаючи їй різної шкоди, починаючи з фізичною та закінчуючи майновою. Також, одним з головних аспектів, що впливає на поширення насильства є ставлення населення до факту злочину, тобто

відчуття сорому примушує приховати дівчину інформацію про факт вчинення по відношенню до неї протиправних дій.

Для запобігання домашнього насильства вирішальну роль мають дії поліції, адже поліцейські повинні розуміти, що такий злочин із часом повторюється і стає більш жорстоким. Тобто, в більшості випадках поліція дізнається про подібні випадки, коли вони вже несуть регулярний характер. Як наслідок, найважливішим є перше реагування на будь-яке звернення, адже є великий ризик зростанню кількості насилля, що приводить до того, що кривдник відчуває повну свободу дій. Також, шляхами до розв'язання цієї проблеми може бути формування у населення нетерпимого ставлення до насильства та небайдужого ставлення до постраждалих осіб, яким, в свою чергу, повинні надати доступ до якісних соціальних послуг, таких як можливість звернення до психолога.

Отже, проблема домашнього насильства гостро постала в нашому суспільстві, адже гендерні стереотипи ще досі мають велике значення для населення, яке досить байдуже ставиться до чужих проблем та замість допомоги, веде себе відсторонено, ігноруючи постраждалих осіб. Найкращим способом запобігання цієї проблеми є підвищення рівня поінформованості населення про наслідки та прояви домашнього насильства, розуміння суспільством непропорційного впливу домашнього насильства та насильства за ознакою статі на жінок. Також, насильство щодо жінок і домашнє насильство неможливо ефективно подолати, якщо заходи будуть неузгоджені та неорганізовані. Ліквідація домашнього насильства потребує узгоджених зусиль з боку різних суб'єктів, зокрема поліції, судових органів, соціальних служб, служб захисту дітей, медичних працівників, жіночих організацій та інших відповідних партнерів.

Література:

1. Попередження домашнього насильства : навчальний посібник для консультантів “гарячих” ліній / за ред. К.Б. Левченко, В.Г. Панок; ТОВ “Агентство” “Україна”. – К., 2016. – 92 с

2. Келлі Ліз. Бачення, новаторство і професіоналізм у боротьбі поліції проти насильства щодо жінок і дітей : Посібник.

Резцова Н. С.

викладач кафедри

кримінального

процесу

Дніпропетровського

державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Лазарева Д. В.,

доцент кафедри кримінального

процесу

Дніпропетровського

державного університету внутрішніх

справ, кандидат юридичних наук

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ НА ТЕРИТОРІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ, КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ, НА ПОВІТРЯНОМУ, МОРСЬКОМУ ЧИ РІЧКОВОМУ СУДНІ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ ПІД ПРАПОРОМ АБО З РОЗПІЗНАВАЛЬНИМ ЗНАКОМ УКРАЇНИ, ЯКЩО ЦЕ СУДНО ПРИПИСАНО ДО ПОРТУ, РОЗТАШОВАНОГО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) Україна передбачає неухильне дотримання засад кримінального провадження. Однією із цих засад є забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, що передбачена ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) [1], ст. 29 Конституції України [2] та ст. 12 КПК України [3]. Відповідно до вищезазначених нормативно-правових документів держава гарантує особам забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, проте в окремих випадках дозволяє таке право обмежувати. Одним з таких

випадків правомірного обмеження права на свободу та особисту недоторканність є застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді затримання особи.

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність як конституційна засада кримінального провадження та затримання особи як окремий захід забезпечення кримінального провадження досліджувалися в працях Шульги О.В., Лазаревої Д.В., Винокурова О.В., Потоцького М.М., Дояра Є.В., Сердечної А.Ю., Малярова В.О., Фоміної Т.Г, Рогальської В.В., Лукьяненко Ю.В., Теліуса Є.І., Шаркова А.М. та ін.

Аналіз вищезазначених наукових праць а також кримінального процесуального законодавства [3; 4], дозволяє зробити висновок про існування на сьогодні наступних видів затримання: 1) затримання на підставі ухвали слідчого судді або суду з метою приводу (ст.ст. 188–191 КПК); 2) затримання особи без ухвали слідчого судді або суду: законне затримання, тобто затримання будь-якою особою (ст. 207 КПК); затримання особи на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (глава 41 КПК); затримання уповноваженою службовою особою (ст. ст. 208, 298-2, 582 КПК); превентивне затримання в районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності відповідно до норм ЗУ «Про боротьбу з тероризмом». Ці види затримання розрізняються за суб'єктами їх здійснення, підставами та процесуальним порядком застосування.

Серед усіх видів затримання, найменш дослідженим в науковій літературі є затримання особи на території дипломатичних представництв, консульських

установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні

Відповідно до ст. 519 КПК здійснювати цей захід забезпечення кримінального провадження уповноваженні: 1) керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначена ним службова особа – у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи за кордоном; 2) капітан судна України – у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Проте, цей перелік суб'єктів, не є вичерпним, оскільки в ч. 2 цієї статті законодавець передбачив, що і керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України і капітан судна України зобов'язані призначити іншу службову особу, уповноважену на вчинення процесуальних дій, у тому числі і на затримання, якщо вони є потерпілими внаслідок вчинення відповідного кримінального правопорушення.

На нашу думку, така конструкція статті не зовсім є вдалою, адже виключає можливість вищеперерахованим особам самотійно здійснювати затримання, якщо вони є потерпілими від дій особи, що затримується і взагалі не надає можливість проводити процесуальні дії на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, нікому, окрім капітана такого судна, навіть в тих випадках, коли ситуація буде того вимагати. Вважаємо, цілком логічним було б передбачити в п.2 ч.1 ст. 519 КПК

серед службових осіб, уповноважених на вчинення процесуальних дій, окрім капітана судна України, також і іншу службову особу, що буде ним визначена по аналогії з п.1 ч.1 ст. 519 КПК, а в ч. 2 цієї статті передбачити виключення для випадків законного затримання особи.

Виникають також і питання щодо підстав та порядку такого затримання, адже в ч. 2 ст. 520 КПК України, законодавець передбачив вищезазначеним суб'єктам можливість застосовувати із усіх видів затримання лише законне затримання особи, в порядку, передбаченому КПК, тобто в порядку ст. 207 КПК.

Відповідно до цієї статті, кожен має право здійснити затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, будь-яку особу, окрім судді та народного депутата України, за наявності підстав для затримання, а саме: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Але для того, щоб таке затримання було законним, особа, яка здійснила затримання зобов'язана: негайно доставити затриману особу до уповноваженої службової особи або негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, а також - відповідно до ст. 168 КПК України - одночасно із доставленням затриманої особи до слідчого, прокурора, іншої службової особи, передати їм тимчасове вилучене майно, у разі такого вилучення. Жодних інших обов'язків до осіб, які здійснили законне затримання (складення протоколу затримання, роз'яснення підстав та прав затриманій особі, сповіщення про затримання інших осіб, окрім уповноважених службових осіб, вручення пам'ятки про права затриманій особі) законом не встановлено. Після передання затриманої особи уповноваженим службовим особам, останні повинні здійснити

дії, передбачені в порядку для затримання осіб без ухвали слідчого судді уповноваженою службовою особою.

Проблема полягає в тому, що відповідно до ч.2 ст. 67 Кодексу торговельного мореплавства України, капітани суден України наділені повноваженнями на затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінально каранного діяння, до передачі їх відповідним правоохоронним органам у першому порту України [5], отже відповідно до ч.6 ст. 207 КПК - є уповноваженими службовими особами на затримання. Відповідно і процесуальний порядок затримання таких осіб повинен бути зовсім іншим [6]. До такої позиції схиляється і Т.Г. Фоміна у своїй монографії [7].

На нашу думку, і керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України і капітан судна України а також визначені ними службові особи повинні бути уповноважені лише на здійснення законного затримання в порядку ст. 207 КПК, оскільки: по-перше вивчення слідчої та судової практики свідчить, про те, що у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, капітани суден України просто навіть не завжди в змозі виконати усі дії, що вимагає від уповноважених службових осіб на затримання законодавець в ст. 208 КПК у строки, які для них передбачено; а по-друге: ст. 520 КПК є спеціальною нормою, отже має пріоритет в застосуванні над ст. 208 КПК.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.). – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення – 10.11.2021).
2. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.11.2021).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення 10.11.2021).

4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення – 10.10.2020).

5. Кодекс торговельного мореплавства України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 23.05.1995 № 176/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення – 10.11.2021).

6. Рогальська В.В. Затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді: процесуальні аспекти. Порівняльно-аналітичне право-електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2017. № 2. С.198-201

7. Фоміна Т. Г. Застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: проблеми теорії та практики монографія. Харків: Панов, 2020. 576с. С.373

Ремінська Є.В.

курсантка 3-го курсу 301 н.в.
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Гранкіна В.І.

викладачка кафедри організації досудового
розслідування Криворізького навчально-
наукового інституту
Донецького державного університету
внутрішніх справ

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ШЛЯХОМ ЇХ
РОЗМЕЖУВАННЯ: СТОРІНКАМИ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Стан та подальша необхідність адаптації українського законодавства до законодавства ЄС є вагомим чинником успішної реалізації європейських прагнень України. Кримінальна політика є невід’ємною складовою глобальної

політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, а тому проєкт реформування Кримінального кодексу України є безумовно важливим етапом у формуванні державного правового регулювання.

Важливу роль у формуванні нового ККУ відіграє удосконалення інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання, адже останнім часом протидія злочинності в кримінальному законодавстві усе більше повертається до заходів кримінально-правового впливу, які не пов'язані із покаранням [1, с.192].

Традиційно інститут звільнення від кримінальної відповідальності завжди відображав втілення гуманізму, справедливості, економії кримінально-правової репресії, був альтернативою покаранню та звільненню від покарання, відображав сучасну форму реагування держави на вчинення кримінальних правопорушень [2, с. 26].

Реформування кримінального законодавства, дає повне визначення того, що звільнення від кримінальної відповідальності не є засвідченням факту виправлення особи або визнання її невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, а навпаки доводить той факт, що звільнення від кримінальної відповідальності саме по собі містить певні підстави, що за законом визнаються nereабілітуючими.

Звільнення від кримінальної відповідальності породжується певним юридичним фактом, що засвідчує позитивну поведінку особи після вчинення кримінального правопорушення у вигляді таких дій, як дійове каяття чи примирення з потерпілою собою, або подій пов'язаних зі зміною обстановки чи закінченням строків давності [3, с.142].

Оскільки, звільненню від кримінальної відповідальності підлягає особа, яка вже має зобов'язання нести кримінальну відповідальність, за вчинене нею

діяння. Тому для звільнення від кримінальної відповідальності, повинні бути точно встановлені фактичні обставини та повна кваліфікація кримінального правопорушення, а саме: суд зобов'язаний впевнитися в тому, що діяння, яке поставлене особі за провину, справді містить склад кримінального правопорушення, і що саме певна особа є винною у вчиненні конкретного кримінального правопорушення, а також те, що передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності такої особи передбаченні в чинному Кримінальному кодексі України.

Звільнення від кримінальної відповідальності породжується певним юридичним фактом, що засвідчує позитивну поведінку особи після вчинення кримінального правопорушення у вигляді таких дій, як дійове каяття чи примирення з потерпілою собою, або подій пов'язаних зі зміною обстановки чи закінченням строків давності [4, с.120].

В свою чергу науковці, які приймали участь у дослідженні та реформуванні зазначених інститутів, дійшли висновку, що звільнення від кримінальної відповідальності відбувається до набрання законної сили обвинувальним вироком суду, що свідчить про повне розмежування двох зазначених інститутів. Розглядаючи проєкт Кримінального кодексу України 21 січня 2021 року, слід звернути увагу саме на модернізований інститут звільнення від покарання, у якому науковці виокремили головні проблематичні аспекти, а саме, були змінені та удосконалені такі напрямки даного інституту як:

1. трансформація інституту звільнення від кримінальної відповідальності в субінститут звільнення від призначення покарання;
2. уніфікація видів звільнення від покарання, передбачених у законодавстві кримінального блоку;

3. виключення неактуальних (незатребуваних судовою практикою) видів звільнення від покарання;
4. удосконалення випробуваних практикою видів звільнення від покарання;
5. виокремлення амністії та помилування в самостійні види кримінально-правових засобів;
6. передбачення застосування пробації, для умовних видів звільнення від покарання [2, с.27]

Вищезазначені факти дають можливість стверджувати, що обидва інститути повинні займати своє місце серед інших кримінально-правових інститутів і потребують подальшого вдосконалення. Проте автори зазначеного проекту внесли пропозицію, щодо усунення інституту звільнення від кримінальної відповідальності в новому Кримінальному кодексі України, оскільки для більшості європейських держав такий самостійний інститут окремо не виділяється, а входить до інституту звільнення від покарання та його відбування.

На мою думку дані інститути мають рівні права на існування в новому ККУ, оскільки не зважаючи на деяку подібність, усе ж таки мають достатньо велике розмежування за передумовами, підставами, кримінально-правовими наслідками та кримінально-процесуальною специфікою їх застосування. Все вище перераховане дає можливість стверджувати, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності все ж відповідає світовим стандартам та тенденціям практики боротьби зі злочинністю, узгоджується з принциповими позиціями кримінального права, чим доводить свою ефективність і тому не підлягає уніфікації.

Література:

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Вісник Асоціації кримінального права України. Київ, 2013. № 1(1) С.185-207
2. Горох О.П. Інститут звільнення від покарання в проєкті нового кримінального кодексу України. Реформування кримінального законодавства України: сучасність та майбутнє : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 22-23 жовт. 2020 р.) Харків : Право, 2021. С.26-30
3. Пономаренко Ю.А. Поняття кримінальної відповідальності. Проблеми законності 2009. Вип. 102. С. 138-148
4. Григор'єва М.Є. Звільнення від кримінальної відповідальності за новим кримінальним кодексом України. Реформування кримінального законодавства України: сучасність та майбутнє : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 22-23 жовт. 2020 р.) Харків : Право, 2021. С. 119-121

Рибалко В.Є.

курсант навчальної групи ПД-037
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко О.М.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНОЛОГІЇ, КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з проблем кримінального процесу останнього часу є скорочення кількості винесених судом виправдувальних вироків. Це відбувається всупереч загальній тенденції кримінально-процесуального законодавства на лібералізацію, гуманізацію і демократизацію. Відповідає самим високим світовим вимогам, сучасне кримінально-процесуальне законодавство не тягне за собою збільшення числа виправдувальних вироків. Причина бачиться в тому, що виправдувальний вирок - це оцінка якості досудових стадій кримінального процесу. Прагнення не занижувати цієї якості тягне за собою прагнення судів

уникати, по можливості, винесення виправдувальних вироків. Це одна з найсерйозніших проблем сучасного кримінального судочинства України.[1]

Так, однією з найбільш значущих проблем, закріплених в чинному кримінально-процесуальному законодавстві є можливість винесення судом або обвинувального, або виправдувального вироку. Суд, приймаючи до уваги обставини розглянутого кримінальної справи виносить або обвинувальний, або виправдувальний вирок. Справедливість тут полягає в відповідності винесеного вироку обставин відповідної кримінальної справи. Суди прагнуть уникнути навіть самої можливості винести виправдувальний вирок. Безумовно, проблема тут не в чинному кримінально-процесуальному законодавстві, а в практиці його застосування. Зниження числа виправдувальних вироків свідчить про посилення обвинувального ухилу в практиці кримінального судочинства. Звичайно, можна припустити те, що якість попереднього розслідування в даний час досить серйозно покращився, а тому вже на досудових стадіях слідчий бачить перспективу конкретної кримінальної справи і це дозволяє йому направляти до суду тільки ті кримінальні справи, які засновані на достатньому обсязі якісних доказів.[2]

Є і інші проблеми негативно впливають на практику винесення судами виправдувальних вироків. Зокрема, це і численні проблеми психологічного характеру, коли суддя, бачачи конкретного підсудного під вартою вже сприймає його винним. Названі ефекти досить добре описані в юридичній і когнітивній психології. Їх, безумовно, необхідно брати до увагу і прагне нейтралізувати їх вплив на винесення виправдувальних вироків. На жаль, в даний час вони досить добре відомі, проте, мало беруться до уваги і практично повністю відсутній діяльний підхід до вирішення даної проблеми кримінального судочинства. Тому дане явище - прагнення уникнути необхідності винесення виправдувального

вироку - підлягає досить глибокого вивчення, з тим, щоб на основі цього прийняти заходи до подолання названої проблеми застосування кримінально-процесуального законодавства.[1]

Напрямами щодо подолання названої проблеми представляються наступними: по-перше, необхідно дослідження практики винесення виправдувальних вироків і з'ясування більш детального причин через які він не виноситься навіть тоді, коли до того є відповідні підстави; по-друге, на основі даного дослідження необхідне впровадження відповідних рекомендацій для практики судового розгляду кримінальних справ, які могли б подолати труднощі у визначенні тих випадків, коли виправдувальний вирок - це неминучість.[3]

Актуальні проблеми кримінального процесуального права та криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності:

- сучасні проблеми доказування в кримінальному судочинстві;
- проблеми здійснення досудового розслідування та правосуддя;
- актуальні проблеми криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів;
- пропозиції щодо встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб, надання суду функцій законодавчої влади.

Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний аналіз: сучасний стан та перспективи розвитку:

- правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та проблеми оперативно-розшукової протидії окремим видам злочинів;
- взаємодія працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів зі слідчими у кримінальному провадженні;
- використання кримінального аналізу оперативними підрозділами у протидії злочинам.[3]

Література:

1. URL:<http://oduvs.edu.ua/news/aktualni-problemi-kriminalnogo-prava-protsestu-kriminalistiki-ta-operativno-rozshukovoyi-diyalnosti/>
2. URL:https://www.naiou.kiev.ua/files/kafedru/kp/2021/proh_atest_sakpp_280221.pdf
3. URL:https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/1/akt_problemi_kriminalnogo_prava_popovich.pdf

Романенко Є. Д.

Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Бабенко О. Г.

викладач кафедри організації досудового розслідування,
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

ЩОДО ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ МЕТАЛОБРУХТОМ

Останнім часом реформи державного, суспільного й економічного устрою в період переходу України до ринкової моделі розвитку проводилися і продовжують проводитися в умовах негативних економічних і соціальних процесів, кризових явищ у промисловості та інших сферах економіки. Необдуманість та поспішність окремих кроків ще більше загострили суспільні відносини, породили нові соціальні явища та прояви суспільного антагонізму. Ці глобальні процеси і явища істотно вплинули на стан злочинності, яка стала деструктивним чинником у житті суспільства [1, с. 5].

Реформування економічних відносин використовується окремими

суб'єктами господарської діяльності для задоволення приватних інтересів, пов'язаних, як правило, з протиправним збагаченням, одержанням доходів за рахунок зайняття окремими видами господарської діяльності, щодо яких встановлено спеціальні обмеження, у зв'язку з можливістю негативних наслідків такої діяльності. З розвитком підприємництва в державі набула поширення діяльність, пов'язана із заготівлею та переробкою брухту чорних та кольорових металів. Металобрухту як товару, притаманні висока ліквідність та, порівняно з іншими видами вторинної сировини, висока вартість. Ураховуючи низькі вимоги до якості такого товару, пошук його не становить труднощів для будь-якої працездатної людини, унаслідок чого збирання металобрухту перетворилось у масове явище, а визначені чинники роблять таку діяльність привабливою для здійснення незаконних операцій і, як наслідок, швидкого протиправного збагачення окремих осіб. До операцій з металобрухтом належать заготівля, переробка й металургійна переробка брухту чорних або кольорових металів. Згідно з чинним законодавством України, такі операції можуть здійснюватися лише спеціалізованими або металургійними спеціалізованими переробними підприємствами, а також їх приймальними пунктами за умови отримання відповідного дозволу (ліцензії) [2, с.6]. У сфері переробки металобрухту склалася ситуація, що характеризується такими тенденціями: з одного боку, підприємці отримують надприбутки, якщо не додержуються правил та обмежень, встановлених щодо операцій з металобрухтом, а з іншого боку, особам, які безпосередньо збирають металобрухт, байдужі наслідки їх дій, оскільки вони переважно перебувають за межею бідності та належать до декласованого стану суспільства. Таким чином, у процесі збору металобрухту завдається значної шкоди: пошкоджуються об'єкти магістральних газо- та нафтопродуктопроводів; лінії зв'язку; об'єкти електроенергетики; об'єкти житлово-комунального господарства; демонтуються або викрадаються іншим способом електричні

мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання; знищується або пошкоджується інше майно. Окрім матеріальної шкоди, такі дії становлять також значну небезпеку для життя та здоров'я громадян, оскільки зумовлюють можливість настання техногенних катастроф, аварій тощо.

Унаслідок відсутності відповідного контролю значного поширення набули правопорушення, що вчинюються в процесі збору та переробки брухту чорних та кольорових металів. Загальний обсяг правопорушень, пов'язаних з порушенням порядку здійснення операцій з металобрухтом, можна диференціювати за їх правовим статусом на три рівні: кримінальні правопорушення; адміністративні правопорушення; інші галузеві правопорушення (не передбачені Кримінальним кодексом (КК) України та Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП)). Насамперед нас цікавлять саме кримінальні правопорушення, оскільки у випадку їх вчинення є можливість протидіяти зазначеним негативним явищам з використанням арсеналу сил та засобів усіх підрозділів Національної поліції України [2, с. 60]

Такі злочинні дії зумовлюються або взагалі стають можливими виключно у зв'язку з порушеннями, яких припускаються посадові особи суб'єктів господарювання, що отримали ліцензію на збирання та переробку металобрухту або взагалі здійснюють зазначені дії без реєстрації та отримання відповідних дозволів. Це зумовлює важливість дослідження характеристики зазначеного кримінального правопорушення з метою вдосконалення правової регламентації боротьби з ними.

У випадку, коли особа здійснює операції з металобрухтом без державної реєстрації, її дії кваліфікуються як учинення господарських операцій, пов'язаних з обігом металобрухту, суб'єктом, незареєстрованим у державних органах як суб'єкт підприємницької діяльності, тобто фізичною особою.. Однією з найнебезпечніших форм злочинної діяльності у цій сфері є організація

незаконного пункту прийому, схову та збуту металобрухту – тобто учинення дій, спрямованих на протиправне створення приймального пункту та створення умов, необхідних для його нормального функціонування, пошук необхідного обладнання, пошук і прийняття на роботу персоналу, забезпечення коштами, розроблення й проведення заходів щодо укриття такої діяльності від правоохоронних органів тощо. Як правило, у такій формі здійснюється організована злочинна діяльність, оскільки спостерігається розподіл ролей та попереднє планування злочинних дій. Організатор не займається заготівлею металобрухту особисто, а здійснює комплекс дій, що полягають у створенні приймальних пунктів, тобто підшукує приміщення, транспортні засоби, грошові кошти та співучасників; розробляє план функціонування пункту, конспіративні заходи, об'єднує або узгоджує дії співучасників тощо [1, с. 70]. У такий спосіб кримінальне правопорушення учиняється з використанням корупційних зв'язків з представниками державних органів (які повинні контролювати цю діяльність). Кримінальне правопорушення учиняється у формі організації нелегальних приймальних пунктів, і, як правило, посадовими особами спеціалізованих та спеціалізованих металургійних підприємств. Виявлення таких приймальних пунктів може слугувати своєрідним сигналом, що вказує на ознаки інших корисливих та корупційних мотивів. Наприклад, наявність незареєстрованого пункту надає злочинцю можливість створювати надлишки металобрухту (що виявити й задокументувати шляхом проведення ревізій майже неможливо). Вступаючи у змову з покупцем металобрухту, посадові особи спеціалізованого металургійного підприємства реалізують ці надлишки через нелегальні приймальні пункти. В обох таких випадках злочинці, хоч самі й не вчинюють протиправні операції з металобрухтом, але своїми діями порушують порядок здійснення таких операцій, перебуваючи в злочинній змові з безпосередніми виконавцями [1, с. 20-23]

Незважаючи на все вищевикладене можна зробити висновок, що саме наведені форми злочинної діяльності у цій сфері зумовлюють антисоціальну поведінку для майбутнього соціального суспільства, порушують техногенні явища та створюють кризові стани, що полягають у пошкодженні або руйнуванні певних технологічних об'єктів, споруд, засобів автоматики, зв'язку, сигналізації, а також спричиняють у деякій мірі небезпеку для життя людей.

Література:

1. Закон України «Про металобрухт» № 619-XIV від 5 травня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/619-14#Text>
2. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 02 березня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. Додаток 11072 \11076 до № 51. Ст. 1122.

Рудецький В. В.

Науковий керівник: Савенко В. П.,
старша викладачка кафедри кримінального
права та кримінології
підполковник поліції

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ У БОРЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Боротьба зі злочинністю – складний, організований і науково обґрунтований процес впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на врегулювання асоціальної поведінки в суспільстві. Одним із ключових напрямків такої боротьби є превентивний зміст, який спрямований на усунення та нейтралізацію причин і умов злочинності, а також інших

криміногенних факторів, що впливають на формування особистості осіб, які вчиняють злочини.

Ефективність боротьби зі злочинністю полягає в успішній протидії за рахунок засобів правової політики. Тож кримінально-правова політика, будучи елементом правової політики та невід'ємною частиною державної політики загалом, є одним із найбільш ефективних та дієвих елементів механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина, оскільки враховує загрози для прав і свобод людини, а також сприяє формуванню та ефективному виконанню покарання щодо неї.

Кримінально-правова політика є багатовимірним явищем, що розглядається і як державна політика боротьби зі злочинністю, і як особливий вид суспільної діяльності, спрямованої на боротьбу зі злочинністю, і як вихідні принципи боротьби зі злочинністю, і як частина внутрішньої політики держави.

У наукових дослідженнях використовується багато визначень кримінально-правової політики, їх часто плутають із суміжними поняттями. Наприклад, іноді кримінально-правову політику ототожнюють із кримінальною політикою або політикою у сфері боротьби зі злочинністю.

Звичайно, це не тотожні поняття – політика у сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правова політика співвідносяться як загальне та специфічне. Однак визначення анти кримінальної політики може бути використано для формування концепції кримінально-правової політики.

Так, деякі вчені вважають, що кримінально-правова політика є складовою внутрішньої політики держави, основоположною складовою державної політики боротьби зі злочинністю, спрямуванням діяльності держави у сфері захисту найважливіших благ для особи, основою державної політики боротьби зі злочинністю, суспільства і держави, законних інтересів і суспільних відносин від

злочинних посягань, що знаходить своє відображення у розробці принципів визначення кола злочинних діянь і законодавчих ознак останніх та формулюванні ідей та основоположних положень, форм і методів кримінально-правового впливу на злочинність з метою зменшення негативного впливу на злочинність тощо [1, с. 56].

Інші науковці зазначають, що кримінально-правова політика – це політика, яка визначає кримінально-правові заходи впливу на злочинність: кримінальну відповідальність, її підстави, диференціацію та індивідуалізацію, криміналізацію (декриміналізацію) діянь, пеналізацію відповідальності, цілі, систему і види, їх зміст, а також звільнення від покарання [2, с. 178].

Вважаємо, що кримінально-правова політика має розумітися як невід’ємна частина правової політики держави, що насамперед регулює механізм відбування покарання особами, засудженими за правопорушення, шляхом встановлення та регулювання правового статусу останніх.

Крім того, кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинністю має коло завдань, окреслених законодавством. Зокрема, виходячи зі змісту ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), розуміємо, що завдання полягають у правовому забезпеченні захисту прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного ладу України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства [3].

Тобто сфера регулювання кримінально-правової політики – це не вся сфера боротьби зі злочинністю, включаючи політичні, економічні та моральні відносини, а лише ті відносини, які пов’язані із вчиненням злочину та визначенням за нього кримінальної відповідальності, а також застосуванням кримінально-правових заходів безпеки.

Кримінально-правова політика формує законодавчу базу для боротьби зі

злочинністю, відмежовуючи злочинця від незлочинного суб'єкта, кримінально караного від морально засудженого або тягне за собою застосування інших заходів впливу, регламентованих іншими галузями законодавства України. Розвиток політики залежить від того, яке коло діянь визнається злочинним, які види і розміри покарання передбачені за такі діяння, за яких умов і на яких підставах буде виключена кримінальна відповідальність. Тому зміщення акцентів на окремі аспекти боротьби зі злочинністю в процесі розробки самої кримінальної політики неминуче потребує внесення відповідних коректив у реалізацію інших підсистем політики у сфері протидії злочинності.

Цілком очевидно, що вдосконалення законодавства про боротьбу зі злочинністю не може здійснюватися лише шляхом внесення змін до нормативних актів. Поняття у сфері боротьби зі злочинністю має відповідати гуманізації законодавства про боротьбу зі злочинністю, практика його застосування повинна відповідати міжнародним стандартам. Швидкий розвиток такої концепції та негайне впровадження її положень у життя забезпечить ефективність політики у сфері боротьби зі злочинністю шляхом послідовної реалізації принципу невідворотності відповідальності за вчинений злочин.

Отже, кримінально-правова політика є системо-утворюючим елементом державної політики у сфері боротьби зі злочинністю, що розробляє стратегію та тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами.

Визначальними ознаками кримінально-правової політики є те, що вона: є складовою частиною правової політики держави; виступає елементом державної політики у сфері боротьби зі злочинністю; є системо-утворюючим елементом політики у сфері боротьби зі злочинністю; розробляє стратегію та тактику боротьби зі злочинністю; у боротьбі зі злочинністю оперує кримінально-правовими засобами.

Література:

1. Фріс П. Л. Кримінально-правова ідеологія і кримінально-правова політика. Право України, 2020. № 3. С. 52-67.
2. Козич І. В. Кримінально-правова політика та функціонування політичної системи: філософсько-політологічні підходи. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 49. С. 175-182.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. Редакція від 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Серафимов Д. О.

магістрант магістратури Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Кубарев І.В., к.ю.н.,
доцент завідувач кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 2
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПОПЕРЕДНЯ ЗЛОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

У кримінально-правовій доктрині визначено, що попередня злочинна діяльність включає в себе ознаки незакінченого злочину, а саме готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення. Відповідно до ст. 13 Кримінального кодексу України закінченим кримінальним правопорушенням визнається діяння, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення, а незакінченим кримінальним правопорушенням є готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення [1].

Закон про кримінальну відповідальність, на відміну від випадку закінченого злочину, не дає визначення незакінченого злочину. Проте, оскільки ці поняття є взаємопротилежними, то, виходячи з аналізу дефініції закінченого злочину, можна дійти висновку про те, що під незакінченим злочином необхідно розуміти суспільно небезпечне умисне діяння, яке містить окремі, але не всі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, у зв'язку з тим, що злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винного [3, с. 161]. Незакінченим злочином вважається умисне суспільно небезпечне діяння, яке не містить усіх ознак, передбаченого відповідною диспозицією статті Особливої частини КК у зв'язку з тим, що злочин не був доведений до кінця з причин, не залежних від волі винного. До видів незакінченого злочину слід віднести: 1) перерваний з причин, що не залежали від волі винного (готування до злочину та замах на злочин); 2) перерваний з причин, що залежали від волі винного (добровільна відмова від доведення злочину до кінця [2, с. 178].

Готуванням до кримінального правопорушення є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення кримінального правопорушення [1]. Крім того, необхідно визначити, що готування до вчинення злочину може проявлятися в діях або бездіяльності, спрямованих на: 1) підшукування або 2) пристосування засобів чи знарядь вчинення злочину; 3) підшукування співучасників або 4) змова на вчинення злочину; 5) усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину [4, с. 27].

Відповідно до кримінального законодавства, Замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або

бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Замах на вчинення кримінального правопорушення є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але кримінальне правопорушення не було закінчено з причин, які не залежали від її волі. [1].

Замах на злочин є проміжною стадією його вчинення, видом незакінченого злочину. Об'єктивні ознаки замаху на злочин: а) вчинення діяння (дії чи бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину; б) недоведення злочину до кінця; в) причини недоведення злочину до кінця не залежать від волі винного. Замах на злочин — це невдала спроба посягання на об'єкт; діяння не спричиняє шкоди, або хоча і спричиняє, але не в тому обсязі, на який був умисел у винного. [2, с. 180-181]. Слід зазначити і те, що Причини недоведення злочину до кінця можуть бути різними (опір жертви, невміння користуватися зброєю, затримання злочинця тощо). Якщо злочин не доведений до кінця з власної волі особи, кримінально-караний замаху на злочин немає внаслідок добровільної відмови, визначеної ст. 17 Кримінального кодексу України. [2, с. 181].

Враховуючи вищевикладене, слід підсумувати, що попередня злочинна діяльність спрямована на вчинення кримінального правопорушення, яке розпочате та охоплює такі стадії як готування до вчинення кримінального правопорушення та замах на його вчинення, що складає незакінчене кримінальне правопорушення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 01.05.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [С.В. Албул, А.М. Бабенко, О.А. Гритенко, В.Я. Конопельський, В.О. Меркулова та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. О.В.Меркулової, д.ю.н., доцента В.Я.Конопельського. Одеса, 2017. 430 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
4. Шалгунова С.А., Скок О.С., Шевченко Т.В. та ін. Кримінальне право (Загальна частина) : навчальний посібник / С.А. Шалгунова, О.С. Скок, Т.В. Шевченко, О.І. Соболев, С.М. Школа, С.А. Риб'янець, Ю.В. Волошина, А.О. Марієнко, В.А. Якушкін; за заг. ред. к.ю.н., доц. С.А. Шалгунової. Херсон : Айлант, 2019. 296 с.

Стельмах А. В.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Цуркаленко Ю. В.,
викладач кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики, капітан поліції
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ І СЛУЖБ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема запобігання злочинів серед неповнолітніх завжди була і є актуальною. Через кризові процеси, що відбуваються в державі, певна частина неповнолітніх зробила свій вибір у напрямку порушення закону. Неповнолітні – майбутнє нашої держави, саме тому ограні і підрозділи національної поліції

мають зробити все для протидії правопорушень серед дітей. Саме професійний, морально-правовий та кримінальний багаж кожного покоління підлітків визначає кримінологічну ситуацію на майбутні роки, а оскільки цей процес є безперервним, то ці тенденції будуть відображатися на ситуації в країні.

Від того як здійснюються заходи по недопущенню злочинів дітей залежить стан і тенденції злочинності у майбутньому, оскільки злочинність неповнолітніх – складна форма кримінальної мотивації. Сьогодні працівники Національної поліції приділяють цій проблемі значну увагу, а саме проводять доволі різноманітну профілактичну роботу у закладах освіти.

Більш того, профілактична робота в закладах освіти та серед дітей є однією з важливих ліній роботи представників органів Національної поліції України. За останні 5 років вона вийшла на новий більш якісний рівень та має відповідний результат. Який знаходить свій прояв, як в статистичних даних так і в офіційних заявах керівництва правоохоронних органів. Наприклад, у 2016 році поліція зафіксувала трохи більше 5400 злочинів, скоєних відносно дітей, за 2020 рік ця цифра зменшилася на 36 % і становить понад 3400. У 2016-му діти скоїли більше 6639 злочинів, а в 2020-му – понад 4400, що на 33 % менше. В свою чергу, заступник начальника Департаменту патрульної поліції Олексій Білошицький на своїй сторінці у мережі «Facebook» акцентує на тому, що за останні 5 років профілактична робота патрульних поліцейських у школах вийшла на новий рівень. «37 міст, 200 шкільних офіцерів поліції, 2028 шкіл, 650 уроків на безпекову тематику у школах щодня та десятки тисяч щирих і вдячних дитячих усмішок – це реалії для нас, про які п'ять років тому годі було мріяти» - зазначає він та наголошує, що проект «Шкільний офіцер поліції» за 5 років своєї діяльності у школах країни перевершив найсміливіші очікування[4].

Отже, той факт, що наразі профілактична діяльність у шкільному середовищі є однією з важливих ліній роботи представників Національної поліції

України, не повинен викликати заперечень. Сьогодні нею займаються як працівники ювенальної превенції, так і представники патрульної поліції. При цьому, на жаль, ця діяльність не є узгодженою, та нормативно не врегульовано не на загальнодержавному рівні, не на місцевому.

Підсумовуємо, що на нашу думку ця неузгодженість знижує рівень якості профілактичної роботи у школах, створює відповідні перепони та зменшує ефективність профілактичних заходів у дитячому середовищі. А подекуди їх діяльність взагалі дублюється, а саме патрульні та ювенальні поліцейські проводять заняття на одні й ті самі теми в одних й тих самих закладах освіти.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року №580. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Білошицький О. Шкільний офіцер поліції – проєкт, який перевершив наші найсміливіші очікування. *Facebook*. 2021. URL: <https://www.facebook.com/1609570575/posts/10224135408165498/?d=n>.
3. Іщенко І.В. Проблеми та досягнення в організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Правовий часопис Донбасу*, Кривий Ріг, 2018, № 3 (64), С. 94-99.

Татаренко С.В.

Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного університету
внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ НЕГЛАСНИХ ЗАХОДІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захисту інформації при проведенні цих слідчих дій становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12, Звід відомостей, що становлять державну таємницю, (затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 3902/11182) та інші нормативно-правові акти.

На проведення негласних слідчих (розшукових) дій уповноважені: слідчі органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності), а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби

України, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів слідчими під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

За рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, залучаються оперативні підрозділи, які входять до складу державного органу, визначеного у статті 246 КПК України, є уповноваженим оперативним підрозділом.

Основними видами процесуальних документів, які складаються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є : постанова, клопотання, ухвала слідчого судді, доручення та протоколи.

Докладніше про кожний з документів :

Рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий, прокурор викладає в постанові, яка має відповідати вимогам ст.ст. 246, 251 КПК України, якщо ця дія проводиться без дозволу слідчого судді, або в невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України.

Клопотання слідчого, прокурора слідчому судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинне відповідати вимогам, зазначеним у ст. 248 КПК України, та матеріалам кримінального провадження, які надаються лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

При складанні клопотання інформація про ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання, ПІБ особи, права якої тимчасово обмежуються, або адресу за якою планується проведення негласної слідчої (розшукової) дії має у подальшому, при проведенні певної негласної слідчої (розшукової) дії ключове значення, і насамперед саме від її точності залежить результат проведення негласної слідчої (розшукової) дії, тому особа, яка складає клопотання повинна

перевірити достовірність, правильність цих даних неодноразово. Складене та погоджене з керуючим прокурором клопотання слідчого надається слідчим на розгляд голові чи за його визначенням іншому судді Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування (ст. 247 КПК України).

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії слідчий може самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (п.6 ст. 246 КПК України). Слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України). У випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження. До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Доручення складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування.

Керівник органу відповідно до відомчих нормативно-правових актів визначає виконавця - оперативний підрозділ (оперативні підрозділи). Негласна слідча (розшукова) дія – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж доручається лише відповідним підрозділам органів внутрішніх справ та Служби безпеки України.

Уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи. За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів. Протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках - уповноваженим працівником оперативного підрозділу і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. Періодичність складання протоколів залежить від виду негласної слідчої (розшукової) дії, терміну її проведення (одномоментно чи упродовж часу), від доручення слідчого, прокурора, але в будь-якому випадку безпосередньо після отримання фактичних даних, які можуть використовуватись як докази для встановлення місця перебування особи, що розшукується, про кожний випадок огляду, виїмки, дослідження матеріалів про результати негласної слідчої (розшукової) дії тощо. Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше 24 годин після його складання передається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Додатки до протоколу мають бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами осіб, які виконували негласну слідчу (розшукову) дію (ст.105 КПК України).

Фіксація результатів негласної слідчої (розшукової) дії повинна здійснюватись таким чином, щоб завжди була можливість експертним шляхом встановити достовірність цих результатів.

Особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження (ст. 253 КПК України). У повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення. Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. Голос України. 2012. 19 травня (№ 90—91).

Стойчев Д.В.

курсант 402/18 навчального взводу
факультету №1, Криворізький навчально-
науковий інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: Войчишена М.В.

СУТНІСТЬ І ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Відповідно до норм кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування полягає в збиранні та перевірці фактів, відомостей, іншими словами доказів, про обставини вчинення кримінальних правопорушень та встановленні осіб, які їх вчинили, за допомогою всіх можливих процесуальних заходів. Одними із таких заходів є негласні слідчі (розшукові) дії, процедура проведення яких є доволі складною та різноманітною, але в більшості випадків приносить задовільний результат. Найбільш цікавою та ризиковою НСРД, на мою думку, є контроль за вчиненням злочину. Законодавець надав лише узагальнююче поняття контролю за вчиненням злочину, яке включає в себе 5 видів, а саме: контрольована поставка, контрольована закупка, оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину. Контроль за вчиненням злочину, згідно з ч.1 ст. 271 КПК України, може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Навіть законодавець підкреслює особливість цієї НСРД, бо вказує що тільки прокурор може прийняти рішення про її проведення [1].

Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні надає

розгорнуті поняття щодо кожного з видів контролю за вчиненням злочину, які ми і розглянемо далі.

1. Контрольована поставка полягає в організації і здійсненні слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.[2] Контрольовану поставку проводять із метою припинення міжнародного незаконного обігу товарів, наркотичних засобів або психотропних речовин, а також виявлення осіб, які беруть участь у такому обігу. Її можуть здійснювати відносно багатьох предметів, зокрема таких, що слугують знаряддям чи засобом учинення злочину, здобуті злочинним шляхом або протиправні діяння з якими є контрабандою. Отже зміст цього заходу полягає в передачі оперативними працівниками або під їхнім контролем іншими громадянами будь-яких предметів, грошей, валюти, цінностей особам, підозрюваним у вчиненні злочинів, задля їх викриття. Завдання контрольованої поставки полягають у встановленні каналів надходження заборонених до обігу речовин і предметів, відправників та одержувачів, осіб, які вчинили або вчиняють злочин, а також забезпечення доказів злочинної діяльності.

2. Контрольована закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила.[2]

3. Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності

товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила.[2]

4. Спеціальний слідчий експеримент полягає у створенні слідчим та оперативним підрозділом відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, з метою перевірки дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо вчинення злочину. Метою спеціального слідчого експерименту є отримання інформації в умовах, максимально наближених до тих, за яких було вчинено правопорушення, для з'ясування конкретної події, що безпосередньо цікавить оперативного співробітника. Нерідко метою такого експерименту є отримання інформації про виняткові властивості особистості. Так, під час розслідування діяльності організованої злочинної групи лише шляхом проведення спеціального слідчого експерименту можна виявити й згодом довести факт створення та керівництва групою конкретним суб'єктом, оскільки інші представники злочинного угруповання не наділені такими особистими якостями, що дають змогу виконати всі дії.[3]

5. Імітування обстановки злочину полягає в діях слідчого, уповноваженої особи, з використанням імітаційних засобів, які створюють у оточуючих уяву про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення. Метою імітування обстановки злочину є: привернення уваги «конкуруючих» організованих груп і злочинних організацій; налагодження контакту з контрольованою особою; забезпечення від настання невідворотних наслідків учинення злочинів (убивств на замовлення, тяжких тілесних ушкоджень, розбоїв

тощо); виявлення осіб, які здійснюють пошук шляхів реалізації (придбання) викраденого майна, наркотичних засобів, зброї тощо [4].

Під час проведення вищевказаних НСРД, слід пам'ятати те, що забороняється провокувати чи підбурювати особу на вчинення злочину з метою його подальшого викриття шляхом надання допомоги особі у вчиненні злочину, який вона не вчинила б, якщо слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем, бо здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.[1]

За результатами вивчення вищевказаної теми, ми можемо виділити одну прикру особливість - у чинному законодавстві не передбачається повноцінне функціонування контролю за вчиненням злочину, зокрема, не визначаються порядок організації та проведення установлених законом форм контролю за вчиненням злочину, що негативно впливає на ефективність їх практичного використання у кримінальному провадженні. Для удосконалення правових та організаційних основ контролю за вчиненням злочину необхідним є розробка та видання спеціального міжвідомчого нормативно-правового акту про порядок організації та проведення контролю за вчиненням злочину, в якому слід передбачити: загальні засади проведення контролю за вчиненням злочину та його окремих форм; порядок проведення форм контролю за вчиненням злочину; умови, необхідні для проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії; сили та засоби, що залучаються до провадження контролю за вчиненням злочину; особливості використання матеріалів, отриманих за результатами проведення контролю за вчиненням злочину. Тобто законодавцю слід більше приділити увагу розкриттю сутті контролю за вчиненням злочину та його форм, щоб ця, на нашу думку, цікава та результативна НСРД отримала більш широке поле застосування та допомогла в розкритті кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кримінально процесуальний кодекс України, документ 4651-VI, Верховна Рада України.
2. Наказ про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, документ v0114900-12, Верховна Рада України.
3. Є. В. Лизогубенко, С. І. Ніколаюк, В. В. Поливода навчальний посібник «Негласні слідчі (розшукові) дії. Структурно-логічні схеми», Київ. 2014
4. Молдаван А. В. Кримінальний процес України. Лекції. Процесуальні документи, Київ. 2014

Третьяков В. Д.

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Філіпенко А.С.,

доцент кафедри права та публічного
адміністрування

Маріупольського
державного університету

кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Захист прав, свобод і законних інтересів осіб – це основний обов’язок держави, для цього вона формує державний апарат. Функціонування державного механізму більшою мірою регулюється нормами адміністративного права, що створює взаємозв’язок між державою та суспільством. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства метою адміністративно-правового регулювання є встановлення та регламентація таких взаємин громадян, які б кожній людині забезпечили гарантовано реальне дотримання і охорону належних їй прав та свобод у сфері виконавчої влади, а також ефективний захист цих прав та свобод у разі їх порушення.

В основі адміністративно-правового регулювання лежить вплив на суспільні відносини комплексу юридичних засобів адміністративно-правового характеру, а саме:

- на галузь адміністративного права та його підгалузі;
- на адміністративно-правові інститути;
- на нормативні адміністративно-правові акти;
- на первинні адміністративно-правові веління;
- на методи і режими адміністративно-правового регулювання;
- на індивідуальні адміністративно-правові акти;
- на юридичні факти;
- на адміністративні правовідносини;
- на адміністративно-правові заходи захисту;
- на заходи адміністративної та дисциплінарної юридичної відповідальності [1, с. 145].

Адміністративно-правова природа діяльності Національної поліції України яскраво виражена через загальні тенденції, що властиві адміністративному праву сучасної України. Насамперед, вона проявляється у зміні ролі та призначення системи органів державної, зокрема виконавчої, влади. Так, якщо раніше метою їхньої діяльності було управління та регулювання суспільними відносинами, то сьогодні роль органів виконавчої влади зводиться до створення умов для забезпечення реалізації громадянами своїх прав і свобод.

Адміністративно-правове регулювання діяльності територіальних органів Національної поліції України – це владно-упорядкована, цілеспрямована та комплексна діяльність широкого кола уповноважених суб'єктів публічної адміністрації, які стосуються забезпечення функціонування територіальних органів Національної поліції України, визначення особливостей їхнього

адміністративно-правового статусу, оптимізації їхньої адміністративної діяльності, що реалізується на основі норм адміністративного права за допомогою адміністративного інструментарію, з метою належного виконання завдань і функцій територіальних органів Національної поліції України в суспільстві.

Правове регулювання поліцейської діяльності в Україні передбачає низку чинників:

1) урахування того, що правові норми є і засобом, і основним інструментом управління соціальними об'єктами, і водночас регулятором поліцейської діяльності, і сукупністю соціальних норм і процедур їх реалізації, які забезпечують нормальне функціонування та розвиток систем відповідно до умов їх існування.

Усі правові норми мають однакову кінцеву мету, але їх зміст, порядок установлення і вплив на процеси поліцейської діяльності у сфері дії та механізм поширення в системі права – різні. Держава за допомогою правових норм наділяє органи державної влади, їх посадових осіб-суб'єктів поліцейської діяльності певними повноваженнями (обов'язками та конкретними правами), у межах яких вони самостійно ухвалюють рішення та зобов'язуються діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2) забезпечення системою державних органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, прокуратурою, а також, зокрема, Національною поліцією, як одною з виконавчих органів влади. Разом із тим, чинна законодавча та нормативно-правова регламентація поліцейської діяльності в Україні, у тому числі і органів Національної поліції, відіграє важливу роль, оскільки ефективність правового регулювання в багатьох випадках залежить від

досконалість його правової бази, чіткості приписів, наявності розвиненої системи правових норм, оскільки за допомогою правових норм забезпечується:

- визначення системи поліцейських повноважень;
- розподіл функцій між підрозділами певного органу та їх працівниками;
- закріплення системи об'єктів і предметів поліцейської діяльності співробітників.

3) з'ясування кількості суспільних відносин, які виникають в процесі регулювання, тобто визначення предмета правового регулювання, яким охоплюються всі суспільні відносини, що об'єктивно, за своєю природою, можуть піддаватися нормативно-організаційному впливу та у цих соціально-політичних умовах потребують такого впливу, що здійснюється за допомогою юридичних норм і всіх інших юридичних засобів.

4) зробити висновок про роль права в регулюванні поліцейської діяльності в Україні, що здійснюється за допомогою правових норм, які здобувають юридичне закріплення, а саме:

- системи повноважень працівників поліції щодо реалізації своїх прав;
- форм, видів, напрямів та допустимих меж поліцейської діяльності;
- систем об'єктів і предметів правоохоронної діяльності працівників поліції;
- розподілу наглядних функцій між підрозділами певного органу та їх працівниками;
- основних параметрів взаємодії та координації суб'єктів правоохоронної діяльності;
- юридичного захисту інтересів суб'єктів учасників поліцейських відносин;
- систем заходів юридичного примусу в інтересах забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства та держави, а також

стабільності суспільних відносин [2, с. 91–92].

Адміністративно-правове регулювання управління в Національній поліції України, регулюючи процеси, пов'язані з управлінням в органах і підрозділах поліції, визначає завдання та функції як самих поліцейських, так і їх керівників як суб'єктів управління. Ознаками правового регулювання кадрового забезпечення Національної поліції на регіональному рівні є:

1) змістовність правового регулювання, яка має встановлювати визначені правові засоби впливу;

2) коректна поведінка працівників територіальних підрозділів Національної поліції щодо кадрового забезпечення;

3) мета регулювання у підвищенні рівня професіоналізму кадрів, контролю та збиранні кадрової інформації тощо;

4) основа правового регулювання кадрового забезпечення, яка будується на нормативно-правових актах, юридичних фактах, принципах, завданнях та функціях, відповідальності тощо [3, с. 166].

Отже, адміністративно-правове регулювання діяльності територіальних органів Національної поліції України – це комплексне упорядкування правовідносин у площині діяльності територіальних органів Національної поліції України. Ці правовідносини включають у себе специфіку формування органів територіальних органів Національної поліції України та їхній адміністративно-правовий статус, особливості правового, організаційного, фінансового та інформаційного забезпечення поліції, а також, принципи та інструменти діяльності територіальних органів Національної поліції України.

Література:

1. Парханов Г.Р. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта здійснення превентивної діяльності: поняття та структура. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія:*

Юриспруденція. 2018. №36, С. 144–147.

2. Майоров В.В. Національна поліція України та властивості її адміністративно-правового статусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2, С. 90–92.

3. Карбовський Д.О. Поняття та зміст адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних органів Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. №1, С. 164–168.

Чоботько І.І.

кафедра фізичного виховання та
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Лук'янченко Ю.І.

здобувачка вищої освіти
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Політика національної безпеки – це офіційний опис того, як держава прагне забезпечити свою власну безпеку та безпеку свого населення: вона встановлює національне розуміння загроз та ризиків середовища безпеки, а також цінностей та принципів, якими керуватиметься держава в забезпечення безпеки держави та населення.

Вона покликана забезпечити всеосяжне національне бачення як основу розробки інших документів, таких як стратегія національної безпеки чи секторальні плани. Політика національної безпеки може бути оформлена у вигляді єдиного документа, але також може бути відображена в сукупності існуючих документів, які становлять узгоджену інтегровану політику. Політика національної безпеки визначається метою, а не назвою: її також можна назвати

планом, стратегією, концепцією, доктриною чи чимось подібним.

Політика національної безпеки враховує національні інтереси та цінності, структури управління та процеси прийняття рішень та зазвичай призводить до довгострокового бачення безпеки держави та населення в майбутньому. Політика національної безпеки повинна відображати не лише точку зору нинішнього уряду та інших державних інститутів, але також і точку зору чоловіків і жінок з населення, ких з'ясовуються за допомогою демократичного представництва чи громадських консультацій. Політика національної безпеки може розроблятися спеціально в міру необхідності або відповідно до вимог законодавства, наприклад, відповідно до конституції або внаслідок ратифікації міжнародної угоди.

Типові елементи політики національної безпеки:

1. Чіткий та реалістичний опис умов національної безпеки, які держава прагне встановити за певний період у найближчому майбутньому, а також цілі та очікувані результати, яких політика прагне досягти зрештою;

2. Заява про цінності та принципи, якими слід керуватися в ході реалізації стратегії, включаючи міжнародні зобов'язання, такі як повага до прав людини та гендерна рівність;

3. Опис пріоритетів безпеки держави на основі внутрішнього контексту, пріоритетів та зобов'язань;

4. Національний погляд на міжнародну безпеку та співпрацю, в тому числі на багатосторонні та міжнародно-правові зобов'язання [1].

Політика національної безпеки, що ґрунтується на принципах належного сектору безпеки, забезпечує міцну основу для безпеки держави та населення. Однією з найважливіших переваг політики національної безпеки може бути загальне бачення безпеки, яке створюється внаслідок розробки такої політики.

Наявність загального бачення безпеки, сформульованого у політиці національної безпеки, сприяє узгодженості у прийнятті рішень та допомагає розставити пріоритети серед різних інтересів та мети [2, с. 414].

Політика національної безпеки дозволяє різним суб'єктам реагувати на політичні заходи та оперативні рішення відповідно до основного бачення короткострокових та довгострокових цілей.

Таким чином, політика національної безпеки підвищує ефективність сектора безпеки за рахунок оптимізації вкладу всіх суб'єктів безпеки за допомогою централізованого процесу розробки політики: це особливо важливо, коли загрози вимагають реакції з боку широкого кола суб'єктів усередині та поза сектором безпеки. [3, с. 69]

– Підвищує ефективність та підзвітність сектора безпеки. Політика національної безпеки дозволяє краще використовувати ресурси відповідно до спільних цінностей та цілей, уникаючи при цьому дублювання та зводячи до мінімуму невідповідності.

Це вимагає, щоб витрати на безпеку були реалістичними та стійкими та були збалансовані з іншими національними пріоритетами. Політика національної безпеки також підвищує підзвітність, надаючи чіткий орієнтир, яким можна виміряти результативність.

Політика національної безпеки зміцнюється, коли у її розробці беруть участь:

– суб'єкти державної безпеки, такі як міністерства оборони та внутрішніх справ, розвідувальні органи, представники збройних сил, парламентські комітети та органи фінансового менеджменту;

– міністерства, які традиційно не пов'язані з сектором безпеки, такі як міністерства закордонних справ, розвитку, економіки, сільського господарства,

транспорту, охорони здоров'я та імміграції;

– неурядові суб'єкти, такі як опозиційні політичні партії, засоби масової інформації, жіночі групи, організації громадянського суспільства, наукові кола та незалежні технічні експерти [4, с. 38].

Висновок: Чинниками, що впливають на стан національної безпеки України, є внутрішньополітична обстановка, зовнішньополітичний курс та ефективність державної політики в секторі безпеки. З огляду на аналіз чинників розвитку міжнародної обстановки та наявних зовнішніх і внутрішніх політичних проблем, виникає нагальна потреба сформувати ефективну систему захисту національних інтересів держави, здатну адекватно реагувати на сучасні загрози й виклики.

Першочергово необхідно виявити коло реальних та потенційних загроз, а також удосконалювати завдання системи забезпечення національної безпеки під визначальним впливом сукупності тих пріоритетів, врахування яких вимагає обстановка - сучасні умови. І тільки тоді можна говорити про успішність застосування тих чи інших шляхів реформування зазначеного інституту.

Література:

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469–VIII [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Чоботько М.А., Чоботько І.І. Основні напрямки фізичної підготовки курсантів / IV Всеукраїнська інтернет-конференція COLOR OF SCIENCE «Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні». 29 січня 2021 р. – С. 413-416.
3. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки / І. Р. Боднар // Mechanism of Economic Regulation. - 2014. - № 1. - С. 68-75.
4. Чупрій Л.В. Концептуальні засади політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері / Л. Чупрій // Політичний менеджмент. - 2013. - № 1-2. - С. 35-41.

Якобчук Я. А.

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Приходько А. А.,
старший викладач кафедри організації
досудового розслідування Криворізького
навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРУПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Запорукою успішного розслідування кримінального правопорушення є чітка взаємодія слідчих та оперативних підрозділів. Теоретичні та практичні аспекти взаємодії зазначених підрозділів є одним з найбільш досліджуваних та дискусійних.

Кримінально-процесуальний кодекс України, регламентуючи вищезазначені взаємовідносини, відповідно до статті 40, надає права слідчому доручати вказівки відповідним оперативним підрозділам на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій по матеріалам досудового розслідування, які знаходяться у слідчого у повноваженні.

Перш за все, на мою думку, слід надати визначення саме поняттю «взаємодія». Взаємодією є процес опосередкованого або безпосереднього впливу суб'єктів один на одного. Саме вона породжує між суб'єктами зв'язок та взаємозумовленість.

На думку С. С. Чернявського, взаємодія під час протидії злочинності – це узгоджена діяльність уповноважених суб'єктів з оптимальним співвідношенням методів і засобів, визначених для кожного з них [1, с. 17].

Однією з головних умов взаємодії оперативних працівників та слідчого є те, щоб у результаті оперативно-розшукової діяльності отриманні матеріали мали форму, яка буде відповідати положенням кримінально-процесуального законодавства, що регламентує збирання, перевірку та оцінку доказів.

Під час виконання доручення слідчого працівник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого та несе відповідальність за законність виконання доручених йому процесуальних дій, але не має права здійснювати процесуальні дії з власної ініціативи (окрім зазначених у дорученні). Нерідко виникають ситуації, коли виконуючи доручення слідчого про проведення однієї слідчої (розшукової) дії, негайно необхідно провести іншу. Це викликає деякі складнощі на практиці.

Вибір оперативно-розшукових заходів, організацію й тактику їх виробництва оперативний підрозділ здійснює самостійно. Однак негласні заходи оперативний працівник повинен планувати з урахуванням думки (планів) слідчого, щоб під час їх проведення не створювати перешкод або ускладнень для розслідування, не допускати порушення законності. У свою чергу, слідчий повинен інформувати оперативного працівника про напрями розслідування, щоб своїми діями не розшифрувати негласні джерела і способи отримання оперативних матеріалів, не зірвати проведення намічених оперативно-розшукових заходів. Такий підхід до організації взаємодії забезпечує оптимальне поєднання методів гласної й негласної роботи [2, с. 20].

Важливим є те, що створення слідчо-оперативної групи є найбільш поширеною формою безпосередньої взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами.

Процес розслідування кримінальних правопорушень визначається єдністю цілей виконуваних процесуальних і оперативно-розшукових дій та узгодженість

планування таких заходів

Збереження самостійності діяльності кожної із зазначених взаємодіючих сторін завдяки координованості забезпечує швидке використання слідчим інформації, яка була отримана оперативним шляхом, та постановку ним нових доручень і використання даних оперативно-розшукової діяльності, отриманих під час розслідування справи.

Взаємодія між вищезазначеними підрозділами може мати як процесуальний, так і непроцесуальний (організаційний) характер. До першого можемо віднести дачу письмових доручень слідчим оперативному підрозділу.

Розглядаючи форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, крім процесуальних, слід визначити також і організаційні, до яких відноситься: 1) спільний аналіз інформації, планування слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; 2) взаємний обмін інформацією; 3) консультаційна діяльність слідчого під час документування злочинних дій, проведення оперативними підрозділами первинної перевірки; 4) використання оперативно-розшукових обліків; 5) проведення тактичних операцій; 6) створення та діяльність слідчо-оперативних груп [3, с. 155-156].

Особливість взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у процесі розслідування кримінального правопорушення зумовлена тим, що вона не може будуватися тільки на прямій підлеглості. Виходячи з цього в її основу має бути покладена незалежність кожного з цих підрозділів.

Для правильного розуміння даної ситуації важливо враховувати думку працівників вищезазначених підрозділів – людей, що зіштовхуються з цим питанням на практиці кожен день.

Результати опитування слідчих та оперативних працівників дають підстави стверджувати, що нині більш розповсюдженою формою взаємодії є

консервативна підпорядкованість суб'єктів за провідної ролі слідчого, але картина радикально змінюється при визначенні шляхів поліпшення цієї взаємодії, адже більшість оперуповноважених прагнуть до партнерських взаємин [4, с. 68].

В результаті ще одного опитування 92 слідчих та працівників оперативних підрозділів за спеціально розробленою анкетною, на запитання чи потрібно залучати у процесі підготовки (планування) до проведення тактичної операції усіх її учасників, таку позицію підтримали 78 (84,8%) опитаних; 3 (3,3%) респондентів вважали за необхідне проводити її особисто керівником СОГ та ізольовано від її членів, а 9 (9,8%) опитаних висловили думку про доцільність безпосередньої участі лише керівників підрозділів та старшого СОГ. [5, 115-116].

Як правило, на практиці викриттю будь-якого кримінального правопорушення передують отримання інформації, її аналіз та оцінка. На жаль, на сьогодні порядок і процедура отримання інформації правоохоронними органами не є досить ефективною та потребує законодавчого доопрацювання.

Отже, існують проблемні питання при отриманні інформації від державних органів та суб'єктів господарювання на стадії вивчення попередньої інформації (заяви, звернення тощо) до внесення відомостей до ЄРДР. Все частіше відмовляють у наданні інформації центральні органи влади та підпорядковані їм підприємства.

Законом чітко не визначено повноваження поліції та обов'язковість дії при отриманні запитів про надання інформації, що й може стати перешкодою у виконанні поліцією своїх функцій. Сьогодні для кожного оперативного працівника постає важливе питання щодо швидких та ефективних шляхів та способів отримання в установленому законом порядку інформації.

Як засвідчує практика, при здійсненні заходів, що стосуються протидії злочинності, не завжди у співробітників оперативних підрозділів є час отримати

письмове доручення слідчого.

За приклад можемо навести таку ситуацію, коли під час виконання слідчої (розшукової) дії, яка виконується за письмовим дорученням слідчого, до оперативних працівників надходить інформація, в якій зазначено, що предмети та речі, які знаходяться у розшуку, знаходяться у конкретному місці, але за обставин у найближчий час можуть бути або перевезені у інше місце, або взагалі знищені. У такій ситуації з'являється потреба ці предмети або речі негайно вилучити. Якщо б у оперативного працівника була можливість проінформувати про дані обставини слідчого і його усна згода, хоча б у телефонному режимі, на проведення відповідних дій надала б можливість прискорити розслідування кримінального правопорушення та отримати належні докази по кримінальному проваджені

Отже, взаємодія між слідчими та оперативними підрозділами дуже важлива для успішного розслідування кримінального правопорушення. На жаль, на практиці ці працівники зустрічаються з деякими складнощами у цій діяльності, але в підрозділах, де вони працюють, повинні розуміти, що, ані слідчий, ані оперуповноважений окремо не можуть існувати та вдало працювати. один без одного

Виїзд на місце події у складі слідчо-оперативної групи, обмін оперативною та слідчою інформацією, висунення версій, складання спільного плану по проведенню оперативно-розшукових, слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, виконання доручень слідчого та вказівок прокурора, отримання ухвал суду, надання запитів та відповідей на них та ще безліч заходів та дій дають можливість отримати бажаний результат по направленню кримінального провадження до суду.

Література:

1. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес» / С. С. Чернявський. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. С. 20.
2. Волчков И.М. К вопросу об оперативно-розыском сопровождении предварительного следствия. Информационный бюллетень. Москва, 1996. № 1 (86). С. 19–20.
3. Аптухін С.І. Теоретичні та практичні питання взаємодії оперативних підрозділів ОВС під час розшуку обвинувачених і підсудних/ Аптухін С.І. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності - №3, 2012. – С. 151-158.
4. Головка М.Б. Організаційно-правові та психологічні засади вдосконалення взаємодії працівників оперативних підрозділів та слідчих: дис. канд. юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2012. С. 219.
5. Гавріляк О.Ю. Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів при проведенні тактичних операцій у кримінальних провадженнях про вимагання. ISSN 2307-1745 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. «013 №6-2 том.

ЧАСТИНА II.

Андрушко М. Д.

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Філіпенко А.С.,
доцент кафедри права та публічного
адміністрування Маріупольського
державного університету
кандидат юридичних наук, доцент

МІСЦЕ Й ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

Тема санкцій в адміністративному праві була й залишається надзвичайно актуальною. Давно відомо, що застосування різноманітних заходів державного, у тому числі й адміністративного, примусу, є чи не найголовнішим способом забезпечення законності практично в усіх сферах державної діяльності. Владно-виконавча, адміністративно-розпорядча діяльність потребує наявності таких засобів, за допомогою яких було б можливим впливати на суб'єктів адміністративно-правових відносин у разі проявів протиправної поведінки з їх боку з метою забезпечення виконання ними вимог як нормативних, так й індивідуальних приписів суб'єктів владних повноважень, навіть всупереч їх волі. Останні події, пов'язані із пандемією коронавірусу COVID-19, підтверджують, що найбільш ефективними засобами державного регулювання у сфері боротьби із цією небезпечною хворобою є засоби адміністративного примусу, у тому числі й застосування в адміністративному порядку різноманітних адміністративних санкцій.

Застосування різних адміністративних примусових заходів уповноваженими державними органами тісно пов'язане з усвідомленням ними можливих меж застосування таких заходів та їх ефективності. Правильне розуміння зазначених меж є надзвичайно важливим і в соціальному, і в

політичному, і в юридичному значенні, оскільки пов'язане з можливими діями, які направлені на обмеження прав громадян. З іншого боку, знання про можливість уповноважених державних органів за ті чи інші дії застосовувати певні примусові заходи виконує роль певного орієнтиру, меж свободи громадян. Як уявляється, формою об'єктивації зазначених орієнтирів є міра відповідальності за вчинені дії, яка в юридичній науці дістала назву санкцій. Найбільш поширеним і достатньо дієвим засобом забезпечення належного публічного адміністрування суспільних відносин завдяки їх універсальності стали різного роду санкції. В сучасному світі практично жодна сфера правового регулювання суспільних відносин не може обійтись без використання санкцій.

Санкції, що застосовуються уповноваженими державою органами в рамках виконавчо-розпорядчої діяльності, є невід'ємною частиною інституту адміністративної відповідальності. Проте, не дивлячись на надзвичайну важливість для нормального розвитку нашого суспільства, санкціям, як окремому елементу адміністративної відповідальності практично не приділялось належної уваги.

Під час визначення адміністративних санкцій зазвичай обсяг відповідного поняття дещо звужується. Так, на думку Є.В. Устименка, адміністративно-правова санкція – це передбачена законом міра реакції уповноваженого суб'єкта, яка спрямована на усунення причин та наслідків протиправного діяння, вчиненого суб'єктом – адресатом правової норми, що полягає в усуненні наслідків протиправного діяння, його припиненні або покаранні правопорушника і застосовується в адміністративному порядку [1, с. 5].

Що стосується видової різноманітності адміністративних санкцій, то тут ситуація є дещо заплутаною. Слід відзначити, що в адміністративно-правовій літературі увагу дослідників зосереджено здебільшого на класифікації санкцій,

які виступають мірою юридичної відповідальності.

Джерелом правового регулювання санкцій попереджувального характеру можна вважати Закон України «Про санкції».

Визнання існування адміністративних санкцій попереджувального (превентивного) характеру досить чітко кореспондує із найбільш поширеними у теорії адміністративного права поглядами на зміст заходів адміністративного примусу. Пануючою у науці адміністративного права протягом тривалого часу була класифікація, запропонована М. Єропкіним, яка у подальшому дістала розвиток у працях багатьох дослідників. Відповідно до цієї класифікації за цільовим призначенням адміністративно-примусові заходи поділяються на: адміністративно-попереджувальні заходи; заходи адміністративного припинення; заходи адміністративного стягнення [2, с. 107]. Єдине, на що тут треба звернути увагу, це те, що адміністративні санкції, що мають характер заходів юридичної відповідальності, можна називати заходами адміністративного стягнення тільки стосовно заходів, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення [3], де цей термін використано для позначення міри адміністративної відповідальності.

Відтак за метою застосування адміністративні санкції можна класифікувати на попереджувальні (превентивні), припинювальні та каральні. Перевагою такої класифікації адміністративних санкцій є її вичерпний характер, адже інших цілей, ніж попередження правопорушень, їх припинення чи покарання винних у їх вчиненні, санкції охоплювати не можуть. Навіть компенсаційна функція у такому разі є похідною від каральної, оскільки відшкодування шкоди, нанесеної правопорушенням, відбувається за рахунок особи, винної у завданні такої шкоди, а відтак стосовно такої особи є елементом покарання.

Так, Д.М. Лук'янець вважає, що заходами адміністративної

відповідальності юридичних осіб, з урахуванням відповідного рівня узагальнення їх змісту, відповідно до чинного законодавства можуть виступати: фінансові санкції; майнові санкції; обмежувальні санкції; організаційні санкції. З урахуванням наведеної класифікації пропонуються нормативні визначення зазначених заходів адміністративної відповідальності, зокрема:

– фінансові санкції – це застосовувані до юридичних осіб в адміністративному порядку стягнення, розмір яких встановлюється у грошовому еквіваленті. Конкретна форма та розмір фінансових санкцій встановлюються законом, що визначає склади відповідних правопорушень;

– майнові санкції – це застосовувані до юридичних осіб в адміністративному або, за клопотанням органу адміністративної юрисдикції, судовому порядку, стягнення, що передбачають перехід права власності на майно, цінні папери, доходи або інші об'єкти цивільних прав без визначення їх вартісного еквіваленту;

– обмежувальні санкції – це застосовувані до юридичних осіб в адміністративному порядку стягнення, що передбачають обмеження дієздатності юридичних осіб стосовно певних видів діяльності. Обмежувальні санкції можуть встановлюватись у вигляді обмеження, повного чи тимчасового зупинення, відкликання чи позбавлення ліцензій або інших видів спеціальних дозволів, а також у вигляді встановлення обмежувальних режимів діяльності юридичних осіб. Конкретні форми обмежувальних санкцій встановлюються законом, що визначає склади відповідних правопорушень;

– організаційні санкції – це застосовувані до юридичних осіб в адміністративному або, за клопотанням органу адміністративної юрисдикції, судовому порядку, стягнення, що передбачають примусову реорганізацію або припинення юридичної особи [4, с. 281–282].

Отже, адміністративно-правова санкція – передбачена законом міра реакції уповноваженого суб'єкта, викликана потенційно можливим або реальним протиправним діянням суб'єкта – адресата правової норми, що полягає у недопущенні протиправного діяння, його припиненні чи усуненні його наслідків або покаранні правопорушника і застосовується в адміністративному порядку. Нові акти законодавства закріпили нові нормативні конструкції адміністративних санкцій, у тому числі й такі, яких раніше не існувало. У зв'язку з цим потребують удосконалення доктринальні погляди на зміст та призначення санкцій, а також виникає потреба у дослідженні правових механізмів застосування таких санкцій.

Література:

1. Устименко Є.В. Санкції в адміністративному праві України : автореф. дис. канд. юр. наук 12.00.07. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків, 2016. 20 с
2. Коломоєць Т.О. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу. Право України. 2003. № 2. С. 105–110.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122
4. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 367 с.

Барган С.С.
Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного університету
внутрішніх справ

КОНЦЕПЦІЇ ПІЗНАННЯ СЛІДЧОГО В ПРОЦЕСІ РОЗКРИТТЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Виклики сьогодення, що зумовлені наростанням кризових явищ в нашій державі, вимагають активізації наукового пошуку сучасних підходів спрямованих на вдосконалення усталених методів боротьби зі злочинністю. Оскільки крім безпосереднього збирання доказів, слідчий повсякчас вирішує безліч, часом доволі складних, розумових завдань, сьогодні спостерігається зростання зацікавленості науковців до особливостей пізнання на досудовому розслідуванні. В цьому плані стрімкий розвиток криміналістики як науки дозволяє всебічно розглянути питання про визначення психологічних концепцій пізнавальної діяльності слідчого в процесі розкриття і розслідування кримінальних правопорушень з метою забезпечення ефективного виконання завдань кримінального провадження.

Однією з основних психологічних концепцій пізнання слідчого можна вважати теорію про сформованість «криміналістичного мислення». На цьому неодноразово наголошував німецький вчений Г. Гросс, відомий як «батько криміналістики». В своєму дослідженні він зазначив, що «слідчий повинен володіти такою розумовою системою, яка в процесі розслідування злочину робить його пошуково-пізнавальну діяльність більш ретельною, осмисленою, впевненою, раціональною і послідовною» [1, с. 246]. Схожих поглядів дотримувався Г. Вальдер, який наполягав на тому, що особливості вирішуваних

завдань на досудовому розслідуванні трансформують загальноприйняті методи сприйняття дійсності у самостійний вид мислення [2, с. 14]. Проте у висновках дослідники прирівнюють феномен криміналістичного мислення до інтуїтивного пізнання, яке, на нашу думку, за своєю природою не піддається конкретному визначенню чи вираженню в чітких поняттях.

Подальші спроби обґрунтувати цілісну послідовну концепцію криміналістичного мислення відбувалися в двох окремих напрямках: дидактичному та практико-орієнтованому. Наприклад, в межах дидактичного аспекту А. В. Холопов визначив криміналістичне мислення як систему знань, що сприяє побудові обґрунтованих висновків, шляхом здійснення розумових операцій, необхідних для організації діяльності слідчого в сфері пізнання події вчиненого злочину [7, с. 245]. Зі свого боку Р. Г. Рахматуллін розглядає криміналістичне мислення з позицій практико-орієнтованого підходу як вміле застосування усталених в слідчій практиці методів, засобів і прийомів вирішення проблемних завдань, способів аналізу слідчих ситуацій і прийняття на їх основі професійних рішень [5, с. 352].

Разом з тим, питання про існування концепції криміналістичного мислення як такого, не є беззаперечним. Так, Р.С. Белкін зауважує, що виокремлювати «криміналістичне мислення» як відокремлену розумову діяльність слідчого, спрямовану на вирішення завдань проведення окремих слідчих (розшукових) дій і слідства в цілому недоцільно через відсутність сутнісних ознак [10, с. 218]. Зазначена позиція аргументується наявністю в розумовому процесі слідчого елементів критичного мислення, які також присутні у представників інших професій. На наш погляд, окреслена позиція є справедливою, оскільки для розслідування злочинів завжди застосовується поєднання як емпіричних, так і раціональних методів (з наданням переваги останнім), обумовлюючи можливість

цілеспрямованого розвитку й вдосконалення різних видів мислення, що є головною вимогою до професійних навичок слідчого. Криміналістичне мислення за своїм змістом також наповнюється логічними, евристичними й інтуїтивними інформаційно-пошуковими операціями, що нерідко зустрічається під час вирішення інтелектуальних завдань в різних сферах діяльності.

Іншою концепцією пізнання слідчого в процесі розкриття і розслідування злочинів є домінування аналітичних (раціональних) методів пізнання. Раціональні методи пізнання є складною системою, що забезпечують трансформацію існуючих та створення нових рівнів організації розумових процесів. З цих причин стратегія пізнання дійсності в професійній діяльності слідчого не є лінійною, адже для оптимізації процесу розкриття і розслідування злочинів використовуються як емпіричні, так і теоретичні рівні організації знання. Емпіричне пізнання ґрунтується на безпосередній практичній взаємодії дослідника з об'єктом вивчення і має на меті визначення зв'язків між предметами та явищами шляхом застосування чисельних засобів реального спостереження та експерименту. Проте на цьому рівні сутнісні зв'язки предметів та явищ не відокремлюються, оскільки закономірності їх виникнення, існування та розвитку досліджуються в загальному вигляді. В свою чергу теоретичне пізнання передбачає опосередковану взаємодію з об'єктом вивчення, спрямовану на виявлення сутнісних зв'язків у чистому вигляді, з урахуванням яких формується теоретичне припущення.

Таким чином, пізнавальна діяльність слідчого засновується на симбіозі як емпіричних, так і раціональних методів сприйняття дійсності, використовуючи різні рівні організації розумових процесів, що обумовлюється різкими змінами стану слідчої ситуації, вимагаючи швидкого реагування шляхом коригування висунутих версій, розробленого плану дій і прийнятих тактичних рішень. Втім

виокремлювати розумову діяльність слідчого в єдину систему криміналістичного мислення зумовленого специфічним видом діяльності, пов'язаним з розкриттям і розслідуванням кримінальних правопорушень, вбачається сумнівним, адже ефективно вирішення будь-яких інтелектуальних завдань вимагає поєднання декількох концепцій пізнання.

Література:

1. Старушкевич А. В. Криміналістичне мислення: поняття та зміст. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2. С. 243-250.
2. Степаненко Д. А. К вопросу об определении категории «криминалистическое мышление». Москва, 2016. № 7. С. 13-17.
3. Холопов, А. В. Системное мышление в криминалистике. *Научная школа уголовного процесса и криминалистики Санкт-Петербургского гос. университета и современная юридическая наука*. СПб., 2016. С. 244-275.
4. Рахматуллин Р. Р. Развитие криминалистического мышления как фактор успешного преодоления противодействия расследованию пре ступлений. *Актуальные вопросы противодействия преступности: теория и практика*. Коломна, 2016. С. 352-359.
5. Белкин Р. С. Курс криминалистики. Общая теория криминалистики. Москва: Юристь, 1997. Т. 1. 408 с.

Барда Д. О.

курсант н.г. ФЕБ-942 факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Токар А. А.

викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНТИНУУМУ СИЛИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Нині актуальним є застосування фізичної сили працівниками поліції під час несення служби. В першу чергу важливо набути теоретичний та практичний досвід правоохоронцям. Знати умови застосування сили, порядок та їх принципи.

Застосування силового континууму розглядається у різних варіантах за яким вже послідовно правоохоронець встановлює відповідний рівень наслідків на які він потрапляє. Уповноважена особа повинна користуватися такою ступінню континууму який буде справджувати становищу, що склалась. Поліцейський повинен мати на увазі, що йому потрібно швидко перейти з одного рівня на інший.

Можна розглянути такі рівні силового континууму:

- присутність офіцера;
- вербальні команди;
- легкий фізичний контакт (дотик руки тощо)
- інші види зброї та техніки (середній рівень застосування сили);
- застосування сили на ураження [1].

Професіоналізм офіцера, позитивна та впевнена позиція, охайний зовнішній вигляд, службове посвідчення та жетон з індивідуальним номером надають престиж своєю присутністю і можуть розрядити становище.

При словесних командах найважливішу роль грає зміст і тон голосу. Використовується чітка і зрозуміла вимова, яка супроводжується спокійним і водночас твердим тоном голосу до ситуації в якій перебувають.

Невербальні засоби, що демонструють персоні на тип здійснення отриманих вербальних команд. Можливим є зменшення відстані між особою та торкання.

Співробітники використовують менш летальні технології, щоб отримувати контроль над ситуацією. Співробітники можуть використовувати хімічні спреї або снаряди, вбудовані в хімікати, для стримування людини (наприклад перцевий спрей)

Смертельна сила - правоохоронці використовують смертельну зброю, щоб отримати контроль над ситуацією. Застосовують лише в тому випадку, якщо підозрюваний представляє істотну загрозу для офіцера чи іншої особи.

Виходячи зі всього написаного, можна сказати, що принцип силового континууму є прозорим учбовим знаряддям, який зможе посприяти правоохоронцю відповідно усвідомлювати та реагувати на ситуації, щоб минути конфліктних ситуацій.

Література:

1. Модель застосування сили: Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Модель_застосування_сили (дата звернення: 12.05.2021)

Барда Д. О.

курсант н.г. ФЕБ-942 факультету
підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Криса О. Ю.

курсант н.г. ФЕБ-942 факультету
підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Корогод С. В.

викладач кафедри кримінального
права та кримінології,
капітан поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО
ОБ'ЄКТА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ
НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ**

Кримінально-правова характеристика будь-якої кримінально протиправної діяльності повинна обов'язково передбачати розгляд питань, що стосуються його об'єктивних, а потім суб'єктивних ознак. Вищесказане стосується і привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинених у співучасті, що передбачені у якості кваліфікованих видів ст.191 Кримінального кодексу України (далі – КК). Одне з провідних місць серед цих ознак займає об'єкт злочину. Правильно зазначає А.А. Вознюк, що питання про об'єкт злочину залишається одним із найбільш

дискусійних у теорії українського кримінального права, а тому донині не досягнуто єдності науковців щодо значення цієї кримінально-правової категорії [1, с. 279-280].

Однак, ми не будемо вступати у полеміку щодо визначення найкращого підходу до розуміння сутності об'єкта злочину, а будемо дотримуватись тієї позиції, що є традиційною та найпоширенішою для вітчизняного кримінального права, відповідно до якої під об'єктом злочину слід розуміти певні суспільні відносини. Найкраще положення цієї концепції розробив В.Я Тацій, який вважає, що об'єктом злочину є ті суспільні відносини, на які посягає злочин, завдаючи їм певної шкоди, і які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність [2, с. 111].

При чому суспільні відносини це не однорідне явище, воно складається з багатьох різних елементів та напрямків. Тому постає питання щодо їх класифікації. У цьому питанні ми підтримуємо В.Я. Тація, який є прихильником триступеневої класифікації об'єктів «за вертикаллю», на підставі якої об'єкт поділяють на: загальний, родовий та безпосередній [3, с. 114]. Саме за такою триступеневою класифікацією побудовано систему злочинів у Особливій частині чинного КК, тому і ми будемо її дотримуватись.

У такому разі доцільно перейти до розгляду родового об'єкту злочинів проти власності, оскільки загальний об'єкт є спільним для всіх злочинів, що передбачені у Особливій частині КК, тобто і для розгляданих нами злочинних діянь. Родовий об'єкт злочину, на думку В.С. Ковальського, становить собою групу подібних за своїми родовими ознаками суспільних відносин, на які посягають кримінальне правопорушення певного виду. Зазвичай – це кримінальні правопорушення, передбачені одним розділом Особливої частини КК України. Тому родовий об'єкт є спільним для всіх кримінальних правопорушень,

передбачених в одному розділі. При чому, на родовий об'єкт міститься вказівка у назві розділу Особливої частини КК [4, с. 162-163].

Сутність змісту будь-якого явища найкраще розкривається за допомогою виявлення й аналізу його структурних складових. А це означає, що вирішення проблеми визначення безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст.191 КК, доцільно розглядати через структуру суспільних відносин, на які посягає цей злочин.

При привласненні чи розтраті майна або заволодінні ним шляхом зловживання службовим становищем, у першу чергу, відбувається посягання на соціальний зв'язок, який полягає у тому, щоб особа, якій ввірено майно або воно перебуває у її віданні, володіла або користувалась цим майном таким чином, щоб це не відбувалось всупереч тій меті, з якою це майно перейшло у її відання від його власника, тобто це майно не перейшло у власність інших осіб.

Загальноприйнято, що основним безпосереднім об'єктом виступають суспільні відносини, що знаходяться у межах родового об'єкту. Тобто відносно розглянутих нами кримінально протиправних діянь можна вважати, що таким об'єктом виступають суспільні відносини, що забезпечують право окремої фізичної або юридичної особи на володіння, користування та розпорядження майном будь-якої з форм власності. Однак, за такого спрощеного підходу, основний безпосередній об'єкт привласнення чи розтрати майна нічим не буде відрізнятися від такого ж об'єкту крадіжки або шахрайства.

Отже, основною специфікою безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 191 КК, на відміну від інших злочинів проти власності, є те, що суспільні відносини, на які він посягає, руйнуються зсередини, одним із учасників таких відносин, а саме особою, якій ввірено майно або воно перебуває у її віданні. Додатковим безпосереднім об'єктом, у разі вчинення розглянутих нами злочинних діянь організованою групою або злочинною організацією, будуть

суспільні відносини, що забезпечують громадську безпеку у частині захищеності держави, суспільства та окремих осіб від протиправних посягань на власність, як одного з життєво важливих та невід'ємних прав, що їм належить, вчинених організованими групами або злочинними організаціями, учасниками котрих є особи, яким ввірено чуже майно або воно перебуває у їх віданні.

Література:

1. Вознюк А.А. Кримінальне право України: Загальна частина: конспект лекцій. К.: Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Х.: Право 2015. 528 с.
3. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія . Х. : Право, 2016. 256 с.
4. В.О. Навроцький Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с

Кіяниця В.М.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Правосуддя є категорією, що має міжгалузевий характер і застосовується для всіх видів судочинства. Так, у Юридичній енциклопедії правосуддя визначається як «правозастосовна діяльність суду з розгляду і вирішення у встановленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних і адміністративних справ з метою охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави» [3, с. 50].

Здійснення в Україні демократичних перетворень на основі розвитку громадянського суспільства, посилення прав та свобод людини, розбудови демократичної, соціальної та правової держави, передбачає за необхідне якісне

та системне реформування судової гілки влади [2, с.3-5]. Принагідно зауважити, що слідуючи міжнародному та національному досвідові, призначення судової гілки влади, насамперед, означає здійснення контролю за дотриманням прав та свобод особи, забезпечення правопорядку і законності.

Як відомо, згідно ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [3]. До того ж, саме утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У юридичній літературі підкреслюється, що лише формальне проголошення прав і свобод людини не має суттєвої практичної значущості без наявності правового механізму забезпечення цих прав і свобод, без розвиненої системи конституційних та інших правових, у першу чергу процесуально-правових, гарантій їх реалізації[4, с.3]. Таким чином, розбудова новітньої моделі демократичної держави має ґрунтуватися виключно на забезпеченні прав та свобод людини, гарантій їх реалізації.

У цьому контексті, важливого значення набувають проблеми забезпечення їх ефективної правової охорони та захисту. Насамперед йдеться про механізми судової правової охорони та захисту, враховуючи те, що це одне із пріоритетних завдань судової гілки влади. Доречно наголосити, що у відповідності до ст.124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, а делегування їх функцій, а також привласнення іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Крім того, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Універсальність повноважень судової гілки влади, тісно пов'язана із доступністю до правосуддя, оскільки це є ключовою умовою належного її функціонування. Разом із тим, враховуючи перехідний етап розвитку суспільства та держави, проблема забезпечення

доступності до правосуддя залишається чи не найбільш важливою для подальшого реформування та оптимізацію судової гілки влади, якісне та системне виконання покладених на них завдань та функцій

Мета правосуддя у судовому процесі реалізується ухваленням законного, обґрунтованого, вмотивованого й справедливого судового рішення, що вирішує соціально-правовий конфлікт і забезпечує захист прав, свобод та інтересів осіб.

Судове рішення є втіленням позиції держави заснованої на сприйнятті та аналізі конкретної правової ситуації (фактичних обставин), дослідженні й оцінці доказів та застосуванні норм матеріального і процесуального права. Додержання вимог законності, обґрунтованості і справедливості судового рішення дає підстави стверджувати про його правосудність та реалізацію мети правосуддя.

Отже, правосуддя як багатоаспектну категорію варто розглядати у тісному взаємозв'язку зі справедливістю, інституційними елементами права на справедливий суд, а також як процесуальну діяльність, що здійснюється судом у встановленій формі з додержанням засад судочинства, та як мету судової діяльності, що реалізується ухваленням правосудного рішення.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 08.11.2021).

2. Тацій В. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії / В. Тацій // Вісник Академії правових наук України. 2008 р. №2(53). - X. : Право, 2008. - С. 3-12.

3. Юридична енциклопедія: [в 6 т.] / [редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.] – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998. – Т. 5: П–С. – 2003. – 736 с.

4. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / В.О. Попелюшко ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2009. С.38.

Коляда Д. В.

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Корогод С. В.
викладач кафедри кримінального права та кримінології, капітан поліції

СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ БОРотьБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

В сучасних умовах проблема злочинності стоїть на першому місці в політиці держава. Гостро стоїть питання удосконалення методів боротьби зі злочинністю. Це питання обговорюється на міжвідомчих нарадах МВС, в цих нарадах наголошується, що важливим є співпраця з країнами ЄС у боротьбі з організованою злочинністю.

Згідно до ст.1ч.1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» під організованою злочинністю слід розуміти сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [1].

У 2020 році у складі ОЗГ та ЗО вчинено 3 710 кримінальних правопорушень, що значно більше показників 2019 року — 2 437, 2018 — 2 513, 2017 — 1 727 та 2016 — 1 235 [2]. Так ми можемо сказати про суттєве збільшення даних видів кримінального правопорушення.

Також серед пріоритетних напрямків держави-декриміналізація організованих злочинних груп і декриміналізація їх дій, підвищення ефективності боротьби з національними конфліктами, пов'язаними з економікою, а також зі злочинними спільнотами, що борються проти законів, які вони

використовують спільно зі злочинними групами за кордоном.

Державі важливо в створити актуальну та ефективну політику в боротьбі з організованою злочинністю.

Політика в сфері боротьби з організованою злочинністю вивчає потреби держави в боротьбі з даним видом злочинності, розробляє для законодавства механізм задоволення цих потреб. Політика у сфері боротьби зі злочинністю також розуміється як вироблена Українською державою генеральна лінія, що визначає основні напрями, цілі і засоби впливу на злочинність шляхом формування кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, регулювання практики їх застосування, а також розробку й реалізацію заходів, спрямованих на запобігання злочинам [3;с.184].

Суттєвим кроком для покращення ситуації з організованою злочинністю в Україні стало схвалення Кабінетом Міністрів України Стратегію боротьби з організованою злочинністю, запропоновану МВС.

Стратегія реалізується в три етапи [4]:

1-оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна).

SOCTA – це унікальне напрацювання усіх країн Євросоюзу, ключовий стратегічно-аналітичний документ, присвячений боротьбі зі злочинністю, який було розроблено Європолем.

Основним завданням першого етапу є проведення об'єктивної та всебічної оцінки ситуації, що склалася з організованою злочинністю в Україні.

2- визначення обмеженої кількості стратегічних цілей згідно з висновками проведеної оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна) і розроблення комплексних планів заходів.

3-виконання комплексних планів заходів.

МВС України затвердила цю стратегію на 5 років.

Також важливим є ухвалення урядом Національної антикорупційної стратегії, яку представив голова НАЗК Олександр Новіков. Основна мета документа скоординувати всі гілки влади для ефективного подолання, а найголовніше для запобігання корупції.

Отже, організована злочинність сьогодні є розповсюдженим явищем. Згідно статистики рівень організованої злочинності щороку зростає. Також ми можемо побачити рівень пристосованості злочинців до сьогоднішніх реалій.

Тому одним з пріоритетних завдань держави створити ефективну політику держави щодо боротьби з організованою злочинністю. Важливим кроком до цього стала Стратегія боротьби з організованою злочинністю та Національна антикорупційна стратегія.

Та оцінюючи рівень організованої злочинності зараз можна зробити висновок, що дані стратегії потрібно удосконалювати і далі досліджувати питання боротьби з організованою злочинністю.

Література:

1. «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»: Закон України від 03.07.2020. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 35, ст.358.

2. Стан організованої злочинності та протидія їй на території України у 2020 році (Частина 1). Lex Inform: юридичні новини України. *Думка експерта*.06.07.2021. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/stan-organizovanoyi-zlochynnosti-ta-protydiya-yij-na-terytoriyi-ukrayiny-u-2020-rotsi/> (дата звернення: 13.11.2021).

3. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П. Л. Фріс. К. : Атіка, 2005. – 329 с

4. «Стратегія боротьби з організованою злочинністю»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-p#Text> (дата звернення: 13.11.2021).

Копча Н.В.,

судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Закарпатського НДЕКЦ МВС України, аспірант кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТІВ В СЛІДЧОМУ ОГЛЯДІ ПО ФАКТАХ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

З метою повного та швидкого виявлення всіх ознак вчинення кримінального правопорушення, формування необхідної доказової бази правоохоронні органи мають право використовувати всі законні способи, методи та заходи. Основне місце серед всіх законних способів, методів та заходів належить слідчим (розшуковим) діям (далі – С(Р)Д).

В результаті анкетування працівників оперативних та слідчих підрозділів, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень економічного спрямування, та враховуючи дані вивчених кримінальних проваджень по ст. 366 КК України, було встановлено, що під час виявлення та розслідування службового підроблення переважно проводились наступні С(Р)Д: допит – 100 %, призначення експертиз – 100 %, слідчий огляд – 78,4 %, обшук – 55,2 %, пред'явлення для впізнання – 12,5 %, слідчий експеримент – 9,6 %. Водночас, більшість респондентів вказали на необхідність залучення спеціаліста під час проведення обшуку (89,6 %); огляду (86,2 %); допиту (65,4%); слідчого експерименту (43,2%).

Організація і проведення огляду мають визначальне значення в ході

розслідування фактів службового підроблення, оскільки в результаті його проведення можна отримати інформацію, що складає доказову базу щодо обставин його вчинення. Більшість науковців вважають, що при розслідуванні певного виду кримінальних правопорушень існує певна специфіка, проте головне завдання єдине – виявлення, фіксація та вилучення слідової інформації кримінального правопорушення. У цьому контексті ключове значення має залучення спеціалістів до огляду, які покликані надати допомогу слідчому. Зокрема, М. Г. Щербаковський та М. Г. Чернець, зазначають, що залучення спеціаліста до кримінального провадження позитивно позначається на розкритті й розслідуванні злочинів, забезпеченні прав учасників кримінального судочинства, отриманні якісної доказової інформації. Участь спеціаліста в кримінальному судочинстві як одна з форм використання спеціальних знань спрямована на формування доказів у кримінальному провадженні [1, с. 405].

Як вірно відмічав Антощук А.О., основу ефективності огляду становлять: технічне оснащення оперативної групи; досвідченість особи, яка проводить огляд; знання слідчим основних правил огляду та ретельності його проведення [2, с. 246].

Необхідно відмітити, що слідчий огляд був предметом дослідження багатьох вчених-криміналістів та процесуалістів. Якщо говорити про процесуальну сторону, що підґрунтям виступає стаття 237 КПК України. Проте, в практичній діяльності виникає певна проблематика щодо кола обізнаних осіб, залучених до його проведення та послідовності виконання ними певних процесуальних дій. Корисною у цьому відношенні було б використання досвіду зарубіжних країн.

Позитивним є досвід проведення огляду місця події поліцією США. Детектив працює з групою спеціалістів, у складі якої є фотограф, який здійснює фото-, відео зйомку; спеціалістів з вилучення доказів в залежності від їх виду: трасологічних, біологічних, балістичних тощо; аналітик; спеціаліст з

реконструкції місця події. Кожний спеціаліст проходить сертифікацію за своїм напрямком діяльності у спеціалізованих установах, що мають право підготовки відповідних спеціалістів. Наприклад, спеціаліст-фотограф отримує сертифікат від «Evidence Photographers International Council, Inc.», спеціаліст-дактилоскопіст від «International Association for Identification» [3]. Зазначені спеціалісти не є співробітниками поліції та залучаються до проведення огляду місця події за домовленістю. Іншим аргументом на користь пропозиції щодо проведення огляду місця події групою спеціалістів, є вдосконалення засобів криміналістичної техніки, якими слідчий самотійно не в змозі оволодіти. Також одночасне їх застосування з складанням протоколу огляду практично неможливе і недоцільне. Для успішного використання сучасної криміналістичної техніки потрібно мати не тільки спеціальні знання, а і певні навички. Наприклад, для фіксації місця події застосовується відеокамера з можливістю безперервної відеозйомки кругової панорами місця події. Використання даної камери на різних рівнях дозволяє охопити всі можливі місця розташування доказів, а програмне забезпечення дозволяє наближення до об'єктів та визначення відстані між ними. У перспективі, на нашу думку, з використанням зазначеної відеозйомки взагалі можливо відмовитись від складання протоколу огляду. Для фіксації обстановки значного за розміром місця події на відкритій місцевості (наприклад, місця пожежі чи аварії) можливе використання мультикоптерів (квадрокоптерів), оснащених відеокамерами з відповідним програмним забезпеченням [4, с. 170–171].

Водночас, Ю. М. Чорноус зазначає, що застосування нових технічних засобів є актуальним питанням і в досвіді правоохоронних органів іноземних держав. Зокрема, це лазерне сканування місця події, інформаційно-пошукові системи біометричної ідентифікації особистості, інформаційно-пошукові системи ідентифікації слідів пальців рук людини та інші [5, с. 326].

Вважаємо, що залучення широкого кола спеціалістів до огляду при

службовому підробленні даватиме позитивний результат. Завдання спеціалістів на місці проведення огляду полягають у: сприянні слідчому у виявленні, фіксації та вилучення слідів; технічній фіксації його ходу і результатів; повному і правильному відображенні в протоколі отриманої криміналістично значимої інформації; правильному відображенні даних про застосування криміналістичних засобів і методів; попередньому дослідженні слідів з метою отримання інформації про подію злочину і осіб, які його вчинили. Перераховані завдання безпосередньо впливають з норм кримінального процесуального законодавства та відомчих нормативних актів. Проте, їх виконання передбачає особисту ініціативу спеціаліста, яка проявляється в самостійному виборі найбільш ефективних техніко-криміналістичних прийомів, засобів і методів збору і попереднього дослідження слідів; в повідомленні підлягають внесенню до протоколу С(Р)Д криміналістично значущих відомостей, пов'язаних з виявленням, фіксацією і вилученням матеріально-відображуваної інформації та її носіїв.

Література:

1. Щербаковський М.Г., Чернець М.Г. Особливості залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі*. Х., 2012. С. 405–406.
2. Антошук А.О. Огляд місця події при вбивстві матір'ю своєї новонародженої дитини. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 2 (87). 2013. С. 243–250.
3. A Simplified Guide to Crime Scene Investigation. National Forensic Science Technology Center, September 2013. URL: <http://www.forensicssciencesimplified.org/csi/how.html>
4. Пиріг І. В. Шляхи вдосконалення тактики проведення огляду місця події. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. збірник*. НАВС. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2019. № 2 (32). С. 169–172.
5. Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.

Краєвський О.О.

Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник: Антонюк П.Є.,
професор кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, к.ю.н., підполковник поліції

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБЛИЧЧЬ, ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО БОРТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИННІСТЮ

Права, свободи та охоронювані інтереси держави визначають зміст та спрямованість її діяльності. Охорона та їх реалізація є головним обов'язком держави, яка несе відповідальність перед своїми громадянами [1].

В умовах збройної агресії проти України та намагання створити терористичні організації в державі, злочинність становить основну загрозу для національної безпеки [1] та посягає на найвищі суспільні цінності встановлені в країні. Боротьба з нею є доволі складною системою протидій та комплексу заходів і потребує надзвичайно великих зусиль та засобів. Це одна із важливих функцій держави, яка означає діяльність компетентних державних органів щодо реагування на злочинність як соціальне явище, усунення та відвернення негативних для суспільства наслідків.

Протягом минулого року в Україні всіма правоохоронними органами було зареєстровано 784 096 кримінальних правопорушень, що дещо менше, в, в порівнянні з минулими роками [1]. Але все ж статистика вражає, що свідчить про складну криміногенну ситуацію в країні, пов'язану з багатьма негативними чинниками.

На сьогоднішній день розвиток інформаційного суспільства, нових технологій, інтенсифікація процесів глобалізації породжує нові форми загроз, у

вигляді нових методів та знарядь кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим в європейських країнах упроваджується комплексний (інтеграційний) підхід боротьби із злочинністю, що поєднує запобіжні й репресивні заходи, позначені терміном «протидія». Цей термін є загальним родовим поняттям, що охоплює діяльність, спрямовану на мінімізацію суперечностей та чинників, які породжують злочинність або сприяють їй.

Українські правоохоронці ж в свою чергу також намагаються не відставати в даному питанні і запроваджують нові методики та алгоритми боротьби із злочинністю. Але боротьба із злочинцями та правопорушеннями завжди вимагає від правоохоронних органів бути на крок попереду, і в технічному плані також [2].

На сьогоднішній день стрімкий розвиток інформаційних технологій, дозволяє використовувати сучасні системи різного призначення з метою запобігання та виявлення кримінальних правопорушень.

Однією з провідних та максимально ефективних сучасних технологічних розробок є система автоматичного розпізнавання обличчя через камери відеоспостереження. Ця система дозволяє ідентифікувати людину лише за одним зображенням з камер відеоспостереження, навіть якщо особа приховує своє обличчя. Зазвичай вона використовується для контролю доступу в системах безпеки нарівні з іншими біометричними системами, такими як розпізнавання райдужної оболонки, відбитки пальців. Але останнім часом правоохоронці провідних країн світу зацікавилися такою технологією. Адже вона спростить процес пошуку злочинця в двічі та дозволить економити людські ресурси та дорогоцінний час, під час розслідування кримінальних правопорушень.

В нашій країні, на жаль, на системи даного типу не звертають уваги через ряд проблем їх запровадження. По – перше висока вартість обладнання та їх

обслуговування. По – друге відсутність законодавчого регулювання функціонування таких систем, та досвіду роботи з ними.

На мою думку активне впровадження системи розпізнавання обличь в роботу органів Національної поліції, зменшить кількість кримінальних правопорушень, адже її існування слугуватиме певною засторогою для потенційних злочинців, а також втричі прискорить процес досудового розслідування, адже на сьогоднішній день ідентифікація особистості займає надзвичайно довгий термін.

Для ефективного запровадження таких систем, впершу чергу необхідно створити комісію з компетентних осіб, які б максимально прискіпливо дослідили їх переваги та особливості експлуатації. Потім внести певні поправки в чинне законодавство з метою легалізації та створення особливого порядку застосування таких систем. А також поряд з базою відбитків пальців створити базу знімків обличь, осіб що перебувають на адміністративному обліку та осіб що були засуджені за вчинення кримінальних правопорушень.

Отже, боротьба із злочинністю в сучасних умовах є дуже складним процесом, що вимагає від компетентних державних органів надзвичайно високих людських та часових ресурсів. Але використання сучасних інформаційних технологій, на мою думку, зробить революційний прорив в даній сфері, та допоможе правоохоронним органам максимально ефективно і швидко виконувати покладені на них повноваження.

Література:

1. Стан та структура злочинності в Україні // Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>
2. Водько Н. Об основных понятиях теории предотвращения преступных деяний / Н. Водько // Юридичний вісник . – 2013. – № 1. – с. 125–129

Ломака А.В.

курсант 4-го курсу

402/18 навчального взводу

факультету № 1 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету

Науковий керівник: Войчишена М.В.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій є темою доволі дискусійною та полягає в обмежувальному їх характері відносно конституційних прав людини. Зокрема, ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Статтею 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігання вчинення злочину та встановлення обставин кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію у кримінальному провадженні неможливо. Згідно ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [1]. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Аналогічні позиції викладені в кримінальному процесуальному кодексі України, як основоположні принципи

кримінального судочинства, а саме: - недоторканість житла чи іншого володіння особи (ст. 13 КПК); - таємниця листування (ст. 14 КПК); - невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК). А також визначені законодавством умови обмеження суб'єктивних прав, гарантованих законом, що має найвищу юридичну силу [4].

Враховуючи особливий характер інституту негласних слідчих (розшукових) дій визначений як національним законодавством, так і міжнародною судовою практикою, яка обов'язково має застосовуватися судами, передбачені підстави та умови застосування таких дій, з метою недопущення порушення прав і законних інтересів осіб щодо яких вони проводяться.

Дотримання прав людини забезпечується, перш за все, визначенням переліку підстав проведення НСРД, вичерпного кола суб'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій, строків проведення НСРД, документального оформлення ходу та результатів проведення НСРД, фіксації НСРД за допомогою технічних та інших засобів, повідомлення осіб щодо яких проводяться НСРД, заходах щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення НСРД та неможливості розголошення такої інформації, а також заборона зняття копій з протоколів про проведення НСРД до проведення розсекречування.

Відповідно до ч.2 ст. 246 КПК негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Підстави проведення НСРД устанавлюють обмежувальний характер застосування засобів і методів, що не допускають безконтрольного їх використання [2].

Як правило, НСРД проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів за таких підстав:

- наявність відомостей, що потребують перевірки, для підтвердження або спростування інформації про вчинений чи такий, що готується, злочин;

- наявність відомостей, що потребують перевірки про особу, яка вчинила чи готується до вчинення злочину;

- наявність відомостей про осіб, які переховуються від органів розслідування чи суду [5].

Розглядаючи питання порушення прав людини при проведенні НСРД, слід звернути увагу на практику ЄСПЛ та міжнародні акти, якими закріплюються права людини. Так ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.) визначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Втручання держави має бути передбачене законом, переслідувати одну із законних цілей, викладених у Конвенції, і бути необхідним для досягнення такої мети у демократичному суспільстві [6]. А тому, проведення НСРД здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, якщо інше не передбачене кримінальним процесуальним законодавством.

Згідно ч.1 ст. 253 кримінального процесуального кодексу України особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження. Закріплення такого положення забезпечує функціонування реального механізму гарантування державою прав людини на недоторканість житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також сприяє підвищенню відповідальності суб'єктів, уповноважених приймати рішення щодо необхідності проведення НСРД. Крім того, кримінальним процесуальним законодавством передбачено конкретний час повідомлення із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до

проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом [2].

Отже, чинне кримінальне процесуальне законодавство України визначає підстави та порядок проведення НСРД, які є гарантіями недопущення несанкціонованого втручання у приватне життя особи, обмеження прав на недоторканість житла чи інше володіння особи або таємниці листування.

Література:

1. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. 1996. № 30.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. // Голос України 03.07.2020. – №90-91.
3. Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затверджена наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, Мінфіну, Мінюсту України від 16 листопада 2012 р.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. :Право, 2012. -768 с.
5. Негласні слідчі (розшукові) дії: наук-практ. посіб. / А.В. Столітній, Ю.Г. Севрук, О.В. Геселев, С.Д. Нестеренко. - Видання друге, доп., доопрац., -Київ: Норма права, 2021. -336 с.
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Закон України № 475/97-ВР від 17.07.97.

Лучко А. С.,
головний спеціаліст Департаменту
правового забезпечення Дніпровської
міської ради, аспірант кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Рогальська В. В.,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ, ЩО ОТРИМАНІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ, НЕДОПУСТИМИМИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК) [1], Україна стала на шлях демократизації вітчизняного законодавства та почала впроваджувати міжнародні та європейські цінності, принципи та стандарти щодо захисту прав людини.

З метою унеможливлення випадків отримання доказів шляхом порушення конституційних прав громадян, в главі 4 нового КПК відображено поняття доказу, належності доказу, допустимості доказу, недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

Так, в ч. 1 ст. 87 КПК передбачено, що недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Отже докази, отримані не у передбаченому КПК порядку,

не можуть братися до уваги під час судового розгляду кримінального провадження.

Опитування практичних працівників а також аналіз слідчої та судової практики свідчить про те, що з усіх слідчих (розшукових) дій, найбільші порушення вимог кримінального процесуального законодавства допускаються представниками сторони обвинувачення під час проведення обшуків. В подальшому, докази які були отримані під час проведення таких дій – визнаються судами недопустими.

Згідно з ч.1 ст. 234 КПК обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Відповідно до ч. 10 ст. 236 КПК проведення обшуку житла чи іншого володіння особи в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису.

На практиці під час проведення обшуків, а особливо – довготривалих, проведення яких ускладнюється великою територією обшукуваного приміщення, значним об'ємом доказів, які вилучаються, значною кількістю присутніх осіб під час проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, тощо - зафіксувати весь хід проведення обшуку майже неможливо, що в подальшому призводить до визнання окремих доказів, вилучення яких не було зафіксовано на відеокамеру, недопустимими, адже у статті 104 КПК визначено, що дії та обставини проведення обшуку, не зафіксовані у записі, не можуть бути внесені до протоколу обшуку та використані як доказ у кримінальному провадженні [2].

Також на практиці зустрічається багато випадків, коли обшук, який був розпочатий у денний час, продовжує проводитися і у нічний час (з 22 до 6 години),

що згідно з ч. 4 ст. 223 КПК не допускається, за винятком невідкладних випадків. Іноді в таких випадках слідчий зупиняє проведення обшуку, а на наступний день без відповідної ухвали продовжує його проведення, що по суті суперечить нормам ч. 1 ст. 235 КПК, якою передбачено, що слідчий, прокурор може проникнути на підставі ухвали слідчого судді до житла чи іншого володіння особи лише один раз.

Судді в таких випадках критично ставляться до законності зазначених дій представників сторони обвинувачення. Так, наприклад, у рішенні слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва від 21.09.2018 у справі № 753/15659/18 зазначено, що дії слідчого щодо оголошення перерви під час обшуку та відновлення проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії наступного дня - не узгоджуються з вимогами кримінально - процесуального закону, оскільки проникнення до приміщення на підставі ухвали слідчого судді можливо лише один раз, виходячи з наступного: проникнення у контексті обшуку означає потрапляння всередину житла чи іншого володіння особи і в кримінально-процесуальній діяльності пов'язане з подальшим проведенням певних процесуальних дій, а тому у разі залишення (виходу) за межі житла чи іншого володіння особи проникнення слід вважати закінченим, і для продовження обшуку необхідно отримати нову ухвалу слідчого судді. Такий висновок, на думку слідчого судді, узгоджується з іншими положеннями КПК, зокрема, що обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку (ч. 5 ст. 236 КПК); проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного. Наведені норми дозволяють проведення безперервного обшуку без залишення об'єкта обшуку; навіть у разі необхідності продовження обшуку у

нічний час, слідчий, прокурор вправі це зробити, адже розуміло, що у разі залишення житла чи іншого володінні при незакінченому обшуку із високим ступенем вірогідності призведе до втрати слідів кримінального правопорушення. За нормами КПК у чинній редакції у разі залишення особою, яка проводить обшук, обшукуваного житла чи іншого володіння особи, продовжувати обшук на підставі тієї самої ухвали слідчого судді неправомірно [3].

Отже, підсумовуючи, можемо зробити висновки про те, що 1) найчастіше питання щодо визнання доказів, отриманих під час проведення слідчих (розшукових) дій, недопустимими постає щодо доказів, отриманих під час проведення обшуків; 2) найбільші порушення вимог кримінального процесуального законодавства допускаються представниками сторони обвинувачення під час проведення довготривалих обшуків; 3) чинне кримінально-процесуальне законодавство України на сьогодні потребує конкретизації та законодавчого врегулювання проблематики фіксації обшуку, задля вирішення проблем допустимості доказів, що отримані під час проведення обшуку, а саме – законодавчого закріплення можливості зупинення проведення обшуку у нічний час.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>;
2. Вирок Первомайського міськрайонного суду Харківської області від 30.10.2019 по справі №632/2265/18 : URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85322201>;
3. Ухвала слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва від 21.09.2018 у справі № 753/15659/18 від 21.09.2018: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77738726>.

Масюк С. С.

курсант 2-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник: Бублик Н. С., к.ю.н.,
старша викладачка кафедри
кримінального процесу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Нинішній етап розвитку України обумовлюється зміною політичної, економічної, соціальної та правової орієнтації нашого суспільства та різким ускладненням криміногенної ситуації в країні. Це зумовлює розвиток специфічної системи наукових знань, предметом якої є типові ознаки негласних злочинів та найефективніших, здебільшого приховані заходи, засоби та методи, які застосовуються правоохоронними органами в процесі оперативно-розшукових дій.

Теорія оперативно-розшукової діяльності в системі юридичних наук виступає для забезпечення практично профілактики правопорушень комплексом наукових результатів і рекомендацій, необхідних для ефективної організації та проведення оперативно-розшукових заходів, методичних, правових, організаційних, інформаційних та інших основних умов. Ця теорія базується на численних теоретичних розробках минулого та сьогодення, а головне – на законодавстві, що регулює розшукову діяльність в Україні. [1; 2].

Останнім часом актуальним стає питання науково-теоретичного осмислення сутності та змісту слідчих дій у зв'язку із впровадженням реформи

кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства У ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дається її офіційне поняття як «системи гласних і негласних пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів, що здійснюються з використанням оперативних і оперативно-технічних засобів. Законодавство передбачає його комплексність і, залежно від конкретних завдань, можна поділити на три основні напрямки: пошук, розвідка та контррозвідка. Характерним для всіх напрямів оперативнорозшукової діяльності виступає захист виявлених об'єктів від злочину, усунення причин і умов злочину, своєчасне виявлення та припинення протиправної поведінки.

Ці основні принципи були розроблені в працях багатьох українських учених [3-6]. Враховуючи теоретичний матеріал, науковці та практики дійшли висновку, що теорія розслідування – це наука, яка вивчає закономірності механізму вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів та придушення злочинності, виявляє відомості про злочинність та її учасників, збір, оцінка та використання фактичної інформації про правові, організаційні, методичні та тактичні основи ефективного використання оперативно-розшукових сил, засобів і заходів у боротьбі зі злочинністю.

Крім актуальних теоретичних питань, пов'язаних із сутністю та змістом слідчих дій, важливу роль у подальшому розвитку теорії ОРД відіграють також питання науково-теоретичного осмислення правових норм, організації та тактики діяльності юридичних осіб, органи виконавчої влади. Серед них: питання правового регулювання; удосконалення організації та тактики дій оперативних підрозділів; використання пошукових сил і засобів; застосування методів і заходів, визначення їх переліку та змісту в нормативно-правових актах України; сприяння громадянам у проведенні обшуків, їх соціально-правовий захист;

дотримання закону; забезпечення прав і свобод людини під час обшуків тощо.

Поглиблений та всебічний аналіз сучасної правової бази цієї справи та подальше вдосконалення її нормативно-правової бази є актуальним напрямом вивчення даних проблем оперативного розшуку. По-перше, це стосується правової частини нормативної бази. Зайве говорити, про важливість Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» який був прийнятий у 1992 року, це і так зрозуміло. Але слід зазначити, що цей закон не позбавлений недоліків. Деякі його положення можуть бути розпливчастими, суперечливими та інтерпретуватись по-різному. Багато питань залишаються невирішеними. На підставі аналізу Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» можна зробити висновок, що до нього необхідно внести суттєві зміни. Найкращий спосіб вирішити цю проблему – розробити та прийняти нову редакцію закону. У той самий час ці недоліки притаманні законам, регулюючим оперативно-розшукову діяльність [7].

Правове регулювання оперативного розшуку стосується питання правовідносин, що виникають у межах цієї справи. Це питання давно привертало увагу дослідників і завжди було у центрі їхніх наукових інтересів. І це не випадково. Правові відносини найяскравіше відбивають специфіку механізму правового впливу, чітко відбивають специфіку правових методів, використовуваних різними галузями права регулювання таких відносин. Реальне життя правової держави розкривається у правовідносинах, їх виникненні та припинення, а також їх зміні, виникненні прав та обов'язків. Таким чином, визнання законності правовідносин у сфері оперативно-розшукової діяльності дозволяє зробити практичні та науково значущі висновки. Виявити найважливіший аспект фактичної дійсності даного правового регулювання, вказати на можливість фактичного виконання норм у правах та обов'язках осіб,

які беруть участь у оперативно-розшукових операціях [8, с. 49-53].

Вивчення теорії слідчих дій слід за сучасним інтенсивним розвитком науки кримінально-правового циклу. Як відомо, теорія пошукових операцій не виявилася «відкритою». Він розвивався та розвивається на основі інших напрямів, в основному криміналістичній науці (криміналістика, кримінальний процес, кримінологія, кримінальне і кримінально-виконавче право). Наукові досягнення у цих галузях, особливо у кримінальному судочинстві, стали обов'язковими у слідчій практиці з моменту набуття чинності Кримінально-процесуальним кодексом України. Навпаки, теорія оперативно-розшукових справ збагачує інші наукові теорії циклу кримінального правосуддя [9, с. 13-17].

На закінчення вважаємо за доцільне відзначити наступне. Це дослідження, на наш погляд, підсумовує лише деякі важливі напрямки розвитку теорії розшукових операцій у контексті незалежності України. Є й інші. Вони відзначені в роботах багатьох авторів, заслуговують на серйозну увагу і вимагають розгляду при вивченні.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 22.10.2017).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.10.2017).
3. Ортинський В. Л. Протидія нелегальній економіці засобами оперативно-розшукової діяльності : монографія. Львів : ЛЮІ, 2004. 436 с.
4. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативнорозшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2007. 567с.
5. Слінько С. В. Теорія і практика реформування досудового розслідування : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2011. 270 с.
6. Теорія і практика протидії вимогам оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : монографія / А. В. Баб'як, І. О. Крепаков, О.

С. Омельченко та ін. Львів : Галиц. видав. спілка, 2012. 246 с.

7. Юхно О. О. Проблеми вдосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності та її узгодженості з кримінальним процесуальним законодавством України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 3 (74). С. 159–167.

8. Козаченко І. П. Проблеми правових відносин і законності в оперативно-розшуковій діяльності. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2000. № 3. С. 49–53.

9. Пчолкін В. Д., Федосова О. В. Історичні та теоретико-методологічні аспекти інтеграції та диференціації кримінально-правових наук. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2013. № 1082. С. 13–17.

Миронова А. С.

Навчально-науковий інститут №1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Іваницький С. О.,
професор кафедри економічної безпеки та
фінансових розслідувань, доктор
юридичних наук, доцент
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗАКУПІВЕЛЬ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Упродовж багатьох років, питання нецільового та неефективного використання публічних коштів залишається глобальною проблемою у суспільстві і державі. Корумповані системи і високий ризик заволодіння державними коштами внаслідок порушення принципів та правил проведення публічних закупівель породжують необхідність здійснення державного фінансового контролю у сфері закупівель.

Дослідження вказаної теми є актуальним і зумовлюється необхідністю проведення аналізу процедури проведення моніторингу закупівель органами

Державної аудиторської служби України, з'ясування якості і результативності її роботи задля виявлення найбільш дієвих інструментів контролю.

Існують різні підходи до тлумачення моніторингу. Загалом моніторингом можна назвати серію спостережень за певним явищем чи системою, яка має на меті з'ясувати, чи відповідає це явище або система сформульованому стандарту або наскільки вони відхиляються від очікуваної норми [4]. В контексті обраної нами теми, моніторинг є контрольним заходом, який ставить за мету виявити порушення в конкретній закупівлі, вказати на них замовнику та досягти виправлення цих конкретних порушень.

Слід зазначити, що вагомим тривожним моментом є те, що існує низка проблемних, нерегульованих питань, які негативно відображаються на дієвості процедури моніторингу.

Однією з таких проблем є повернення майже кожного четвертого протоколу про адміністративне правопорушення до ДАСУ, через неналежне оформлення. Зокрема і через відсутність даних про особу, стосовно якої складено протокол, а саме: відомостей про місце її реєстрації, дати, місця народження та громадянства, що не дозволяє однозначно ідентифікувати особу [1]. Оскільки обов'язок замовників забезпечити внесення персональних даних до електронної системи закупівель відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі» виникає лише з січня 2022 року, більшість замовників не надає персональних даних, що сприяє уникненню відповідальності за вчинені злочини.

Проблеми виникають і на етапі розгляду справ у суді. Протоколи про адміністративні правопорушення можуть розглядатися без присутності особи, яка притягається до відповідальності, та представника Держаудитслужби. Інколи це пояснюється тим, що супроводом справи в судах повинні займатися

співробітники Офісу Генерального прокурора. У випадках, коли замовник все ж таки присутній, а аудитор чи юрист ДАСУ -ні, шанси довести провину порушника досить малі [5].

З 2020 року Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи отримали можливість самостійно накладати адміністративні стягнення на осіб, винних у правопорушеннях за ст. 164-14 КУпАП за значно розширеним переліком порушень. Однак, дієвого інструменту реалізації такої можливості (наприклад, зупинення процедури закупівлі у разі, якщо замовник не усуває порушення, викладені у висновках державних аудиторів) не передбачено [1].

З цього випливає ще одна проблема - взаємодія між ДАСУ та правоохоронними органами. Наприклад аудитори не завжди передають порушення, які їм не підвідомчі, відповідним правоохоронним органам. В інших випадках, аудитори можуть зафіксувати порушення та передати інформацію про нього правоохоронним органам, проте не відстежують ефективність своєї роботи в тих справах правоохоронних органів, у яких ДАСУ допомагала або ж намагалася відстежувати, але правоохоронні органи залишали запити без відповідей.

Іншою проблемою є оскарження моніторингу замовниками. Справа в тому, що в українському законодавстві відсутнє пряме зобов'язання аудиторів вказувати у висновках спосіб, у який замовники повинні усунути порушення. Водночас Верховний Суд постановив, що відсутність у висновку конкретних заходів, які має вжити замовник, свідчить про його нечіткість та невизначеність. У результаті висновки Державної аудиторської служби можуть бути визнані протиправними та скасовуватися. І як показує практика, такі випадки

непоодинокі, наприклад, рішення Верховного суду у справі №160/9513/18 від 10 грудня 2019 року [2].

Не можна також не погодитися з думкою Н.В. Фоміцької та О.М. Шевченка, що основною задачею контролюючих органів є виявлення більшої кількості порушень для покращення свого рейтингу в системі органів фінансового контролю, але за такого підходу до справи виникає низка небезпек: однією з яких є поверхневий підхід до питань. З одного боку, контролюючий орган, який виявив значну кількість порушень, доводить свій професіоналізм і карає порушника за поверхнєве ставлення до своїх обов'язків, з іншого – якщо контролюючий орган не знаходить суттєвих порушень, то це означає, що підконтрольний суб'єкт сумлінно виконує свої обов'язки, а контролюючий орган лише формально функціонує [3, с. 161–168]. На нашу думку, недостатньо показника виявлених порушень, важливими є результати проведених контрольних заходів у результаті виявлення правопорушення. З цього можна виокремити ще один недолік – це не інформативність звітів про діяльність ДАСУ у сфері публічних закупівель, оскільки вони не містять даних про ефективність – зокрема, відшкодування втрат, що виникли у зв'язку з порушеннями, та кількість притягнутих до відповідальності осіб.

Висновок. Таким чином, наявність великої кількості недоліків у системі закупівель є причиною невисокої ефективності використання коштів бюджету та низького ступеня дієвості заходів у сфері державного управління. Цілком очевидно, що перелік невизначеностей, неточностей і прогалин у проведенні моніторингу закупівель органами Державної аудиторської служби України не вичерпується вищевикладеними доводами, і видається очевидним, що з позиції права, основним способом протидії корупції, а також ряду інших проблемних аспектів, пов'язаних із сферою здійснення моніторингу публічних закупівель, є

саме удосконалення нормативної бази з урахуванням актуальних питань, що виникають у процесі застосування правових норм.

Література:

1. Моніторинг публічних закупівель: проблеми і перспективи:
https://galinfo.com.ua/news/monitoryng_publichnyh_zakupivel_problemy_i_perspekt_yvy_372003.html

2. Постанова Верховного Суду у справі №160/9513/18 від 10 грудня 2019 року:
<https://opendatabot.ua/court/86238931-5d9df3758c93bc5e01e4d0100d028be9?fbclid=IwAR0mcg1F1ON4MR9HjufBGuxOobexj3-XlwVwnHnmbE37pEPyGNC-wHQSbV8>

3. Фоміцька Н. В. Результативність діяльності органів державного фінансового контролю в Україні: проблеми оцінки / Н. В. Фоміцька, О. М. Шевченко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 4. – С. 161-168

4. Monitoring of Public Procurement, SIGMA Public Procurement Briefs, No. 27, OECD Publishing, Paris, с. 2: bit.ly/3clAVbZ

5. «Беспомощность госструктур, или что не так с PROZORRO?»: <https://gromko.org.ua/articles/bespomoschnost-gosstruktur-ili-chto-ne-tak-s-prozorro/>

Нечипоренко А. В.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Волошин Е. А.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Кіяниця В. М.,

викладач кафедри кримінального процесу
факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Створення Національної поліції стало новим впевненим кроком на шлях законності і правосуддя. 4 серпня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав Закон України «Про Національну поліцію» (далі – ЗУ «Про Національну поліцію»), а вже 6 серпня цей закон був оприлюднений у парламентській газеті «Голос України».

Відповідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки [1].

Мета такої реформи полягала у тому, щоб зробити поліцію захисником прав та свобод людей, викоринити корупцію з правоохоронних лав, щоб громадяни почували себе у безпеці. Згідно з статистичними даними, серед

опитуваного населення України віком від 18 років, 65% вважають вдалим подоланням корупції серед правоохоронних органів через безпосередню реорганізацію міліції та створення Нової Поліції. Для підготовки поліцейських було залучено інструкторів із США та Ізраїлю, так як саме ці країни є одними з кращих у області правоохоронних органів.

Скориставшись досвідом зарубіжних країн, Національна поліція була розподілена на окремі блоки, кожна з яких функціонувала відповідно до своїх повноважень. Згідно з ч.1 ст. 13 ЗУ «Про Національну поліцію» систему поліції складають: центральний орган управління поліцією та територіальні органи поліції. Також відповідно до ч.3 ст.13 цього ж Закону, необхідно зазначити підрозділи, які функціонують у складі поліції:

1) Кримінальна поліція – відповідає за державну політику у сфері забезпечення публічного порядку і захисту осіб, суспільства і держави від протиправних посягань. Цей блок розслідує кримінальні правопорушення визначені кримінально-процесуальним кодексом (далі – КПК);

2) Патрульна поліція – основне завдання яких, підтримання публічної безпеки та порядку на вулицях міст та на дорогах, а також профілактику кримінальних правопорушень ;

3) Органи досудового розслідування – це органи дізнання та слідчі відділи, які проводять досудове слідство;

4) Поліція охорони – єдина озброєна служба охорони в Україні, яка надає послуги з охорони юридичним та фізичним особам;

5) Спеціальна поліція - призначена для забезпечення громадського порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе значення;

6) Поліція особливого призначення – підрозділ створений для забезпечення правопорядку у звільнених від сепаратистів населених пунктах;

протидіють незаконному вивезенню із зони проведення АТО озброєння та боєприпасів, вибухових речовин, охороняють об'єкти державного та місцевого значення. [2, с. 159-164].

Кожен з цих підрозділів має власні повноваження та функції але завдання в них одне – служити і захищати.

Кожний правоохоронний орган має принципи діяльності. Принципи діяльності Національної поліції України були створенні на основі положень Конституції України, міжнародних договорів, ЗУ «Про Національну поліцію» та іншими законами України та нормативно-правовими актами. Принципи організації та діяльності поліції як основні ідеї (положення), що мають характер безумовних вимог, закріплюються безпосередньо у законодавчих актах або ж впливають зі змісту конкретних правових норм.

Відповідно до Розділу II ЗУ «Про національну поліцію» поліція у своїй діяльності керується такими принципами:

- верховенство права (ст. 6);
- дотримання прав і свобод людини (ст. 7);
- законність (ст.8);
- відкритість та прозорість (ст.9);
- політична нейтральність (ст.10);
- взаємодія з населенням на засадах партнерства (ст.11);
- безперервність (ст.12); [3].

Детальніше зупинимось на таких принципах як: відкритість та прозорість і взаємодія з населенням на засадах партнерства.

Згідно з ст.9 Закону України «Про Національну поліцію» поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості, в межах визначених Конституцією та законами України. Це означає, що вся діяльність поліції

повинна бути у відкритому доступі, крім випадків коли така інформація може бути обмежена у порядку, визначений законом.

Відповідно до ст.11 ЗУ «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється у тісній співпраці з населенням, задля задоволення їхніх потреб. На мою думку ці 2 статті взаємопов'язані між собою, тому що в даних статтях головним фігурантом виступає населення. Саме завдяки цим статтям визначається рівень довіри населення до поліції, що є основним критерієм оцінки їхньої діяльності.

Згідно ст.40 Конституції України – «Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.»[4]

У ст.1 Законі України «Про звернення громадян» зазначається що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, посадових осіб із зауваженнями, скаргами та пропозиціями. Саме завдяки такому закону, громадські організації можуть із своїми пропозиціями чи іншими формами звернення, звернутися до начальника відділу (відділення) поліції. Проте, необхідно зауважити, що будь яка форма звернення повинна відповідати вимогам, визначені у ст.5 Цього закону [5].

Громадськість виступає певною мірою наглядачем у діяльності органу чи посадової особи. Згідно з Розділом VIII ЗУ «Про Національну поліцію» громадськість здійснює контроль за діяльністю поліції. Відповідно до ст.86 Цього закону, керівник поліції та керівники територіальних органів поліції готують та опубліковують на офіційних сайтах поліції звіт про їхню діяльність. В даному звіті вони зазвичай зазначають інформацію про ситуацію зі

злочинністю у регіоні, заходи які були здійсненні, та виконання поставлених задач та цілей, кількість прийнятих заяв і повідомлень та яка кількість була розглянута, проведення профілактичних бесід, кількість зареєстрованих злочинів і кількість розкритих, а також їхня взаємодія з населенням.

Згідно з ст. 88 Закону України «Про Національну поліцію» керівник повинен не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування і населенням. Такі заходи сприяють налагодженню ефективності співпраці між поліцією та громадськістю. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції та визначаються головні проблеми. Також громада може запропонувати спільний проект з поліцією для задоволення потреб населенню, що може значно підняти рівень довіри та авторитет як керівника органу так і поліції загалом.

Але у випадку, якщо громадськість не задоволена роботою керівника структурного органу, вона може подати резолюцію недовіри такого керівника. Тобто, якщо керівник не справляється із поставленими завданнями від громади, не здійснює заходів щодо покращення ситуації у регіоні, приймається резолюція недовіри і керівника органу звільняють з посади у визначеному законом порядку, крім випадків, якщо керівник органу призначений на посаду менше ніж рік тому. Дана процедура визначена ст.87 ЗУ «Про Національну поліцію».

Отже, за допомогою громадського контролю визначається рівень довіри населення до поліції, що є головним критерієм оцінки ефективності діяльності органів та підрозділів поліції. Розглянули поняття та систему Національної поліції, та принципи її діяльності.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року 580-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.11.2021р.).

2. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт.: В. В. Дараган, О. П. Бойко, Н. С. Бублик та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 159-164.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.11.2021р.).

4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 13.11.2021р.).

5. Про звернення громадян : Закон України 2 жовтня 1996 року 393/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 13.11.2021р.).

Нечипоренко А. В.

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Шевяков М. О.,

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

РОЛЬ ПОНЯТОГО ПІД ЧАС ЗАХОДІВ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Заходи забезпечення провадження – це сукупність дій уповноважених осіб спрямовані на припинення адміністративних чи кримінальних правопорушень, коли вичерпані інші заходи впливу. В Кодексі України про Адміністративні Правопорушення (далі КУпАП) заходи забезпечення провадження зазначені в Розділі IV Главі 20 «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення» [1].

До таких заходів відносяться:

- 1) адміністративне затримання – регулюється ст. 261-263 КУпАП
- 2) особистий огляд, огляд речей – регулюється ст. 264 КУпАП
- 3) вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, ліцензійної картки на транспортний засіб – ст. 265,265-1,265-3 цього Кодексу
- 4) тимчасове затримання транспортного засобу – ст.265-2 КУпАП
- 5) відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції - ст.266 КУпАП

Такі заходи можуть застосовуватись лише у випадках:

- 1) прямо передбачених Законами України
- 2) з метою припинення:

адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу;

у разі неможливості скласти протокол на місці вчинення правопорушення, якщо складання є обов'язковим;

забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення.

Як приклад провадженням у справах про адміністративні правопорушення є ст. 264 КУпАП – Особистий огляд та огляд речей. Ця стаття передбачає обов'язкову присутність понятих. Понятий – це фізична особа однієї статі з особою яка підозрюється у вчиненні правопорушення, є незацікавленою у результаті адміністративного провадження, досягла 18-річного віку, та немає психічних чи фізичних вад.

Законодавством передбачено присутність двох і більше понятих, проте правовий статус цих осіб не зазначено. Я вважаю, що це є прогалиною в законодавстві, адже наявність понятого забезпечує повною мірою законність дій

поліцейського. Необхідно також зазначити, що вимоги до того, хто такий «понятий», хто ним може бути, в адміністративному кодексі не зазначено. У такому випадку необхідно проводити аналогію з кримінально-процесуальним кодексом.

Відповідно до ч.7 ст. 223 Кримінально– процесуального кодексу України (далі КПК) «Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження» [2].

Виходячи з положень ст.22 КПК понятий повинен: бути дієздатною особою – тобто можливість набувати своїми діями певних прав та обов’язків; не мати особистої заінтересованості – особа немає і не бажає мати вплив на результати провадження; характеризуватися відсутністю родинних зв’язків з підозрюваним та іншими особами які приймають участь у провадженні

Понятий в адміністративному провадженні також наділений правами та обов’язками. До прав понятого необхідно віднести: ознайомлення з матеріалами справи, суть правопорушення в якому він безпосередньо приймає участь, робити зауваження з приводу дій поліцейського. До обов’язків понятого відноситься засвідчення фактів результату провадження своїм підписом [3].

На мою думку, законодавець не до кінця визначив всі характерні риси понятого. Як говориться в КПК працівник поліції може «запросити» понятого до провадження справи. Ключовим словом є запросити. Тобто особа може відмовитися бути понятим, і ніякої відповідальності за це не понесе. Я вважаю, що необхідно врегулювати таке питання. Зокрема, як зазначає В. Маларенко, за відмову особи бути понятим, потрібно притягати таку особу до адміністративної відповідальності, якщо у неї відсутні поважні причини такої відмови [4 с. 156-164].

Для уникнення ситуацій, в якій особа відмовляється бути понятим, одним із варіантів вирішення такої проблеми є заохочення у вигляді матеріальної компенсації - коштів. Так як, особа витрачає власний час, відчуває певною мірою майбутню небезпеку у вигляді помсти особи, яка притягається до відповідальності чи його близьких, я вважаю що це було б доцільним у таких ситуаціях. Адже в пошуках понятого поліцейські витрачають багато часу, що може певною мірою вплинути на провадження. Таку думку висловлювала А. А. Котова: « Таку компенсацію доцільно віднести до процесуальних витрат, пов'язаних із залученням понятих шляхом доповнень положень глави 8 КПК України» [5, с. 78].

Отже, на мою думку законодавцю необхідно внести зміни до Глави 21 КУпАП «Особа, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення», а саме: доповнити статтю про понятого та надати такій особі правовий статус. Також необхідно надати право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, в провадженні у якому вона бере участь можливість ставити запитання до особи яка притягується до адміністративної відповідальності, свідків та потерпілих.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213-330)
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
2. Вимоги до проведення слідчих дій стаття 223 Кримінально-процесуального кодексу України URL:
https://protocol.ua/ru/kriminalniy_protseualniy_kodeks_ukraini_stattya_223/
3. Залучення понятих стаття 22 Кримінально-процесуального кодексу України URL: https://protocol.ua/ru/pro_vikonavche_provadgennya_stattya_22/
- 5.Котова А.А. Інститут понятих у кримінальному провадженні України / С.78
- 4.Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар у 2 томах / За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право. – 2012. – Т. I. – 768 с

Орищенко А.В.

курсант 4-го курсу 402 навчального взводу,
факультету №1

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Войчишена М.В.

ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Відповідно до ст. 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, спрямовані на збирання, перевірку чи дослідження фактичних даних у конкретному кримінальному провадженні, та які проводяться у разі крайньої необхідності, коли відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом [5, с. 575] за винятком випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством [2].

Система негласних слідчих (розшукових) дій закріплена у главі 21 КПК України «Негласні слідчі (розшукові) дії», в якій законодавцем визначено поняття, вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій та підстави їх проведення.

Зокрема, кримінальним процесуальним кодексом України закріплено такі види негласних слідчих (розшукових) дій:

– втручання у приватне спілкування – це аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України), огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України), зняття інформації з

транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України);

– інші види негласних слідчих (розшукових) дій – це обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України), контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України) [2].

Розглядаючи підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, можна виділити правові (юридичні) та фактичні підстави.

Фактичними підставами є факт правопорушення (фактично вчиненого суспільно небезпечного діяння), що дає право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій [4, с. 305]. Тобто можна виділити дві фактичні обставини згідно чинного КПК: 1) вчинення особою тяжкого чи особливо тяжкого кримінального правопорушення. 2) відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Юридичними (правовими) підставами є сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом умов, що дають право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій [4, с. 305]. Вони виражаються в рішенні про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених кримінально-правовим законодавством, - слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з

прокурором. Тобто вони повинні бути виражені в формі клопотання, постанови, та ухвали, що свідчить про їх юридичну силу.

Слід акцентувати увагу на тому, що підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій установлюють обмежувальний характер застосування засобів і методів, що не допускають безконтрольного їх використання [3, с. 28]. А тому для проведення негласних слідчих (розшукових) дій суб'єкти їх проведення повинні мати законні підстави (юридичні та фактичні), що є гарантією дотримання законності у їх проведенні, та подальше використання результатів проведених негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні.

У відповідності до чинного кримінального процесуального законодавства, приймати рішення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій має винятково слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором.

Ураховуючи викладене, важливе значення мають правові (юридичні) підстави, до яких належать:

– наявність заяви чи повідомлення, зареєстрованого у встановленому законом порядку. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення (відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається);

– наявність запису у Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше одного дня після подання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення

кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, яке здійснюється негайно після завершення огляду;

– наявність факту фіксації у Єдиному реєстрі досудових розслідувань дати внесення інформації та присвоєння номера кримінального провадження;

– повідомлення прокурора слідчим у письмовій формі про початок розслідування, підстава початку розслідування;

– у випадку, якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань унесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності наявних у нього матеріалів звернутися до органу досудового розслідування щодо доручення на проведення досудового розслідування [4, с. 306].

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи

[1]. Тобто оперативні співробітники та інші особи котрі залучені до проведення НСРД не мають права виходити за межі доручення слідчого, щоб уникнути свавілля з їхнього боку.

Отже, підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій є гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина під час їх проведення, та неможливості незаконного втручання у приватне спілкування або проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій без ухвали слідчого судді, а також особами, які не уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Література:

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16.11.2012 // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/465117>.

3. Негласні слідчі (розшукові) дії: наук.-практ. посіб. / А.В. Столітній, Ю.Г. Севрук, О.В. Геселев, С.Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. К.: Норма права, 2021. 336 с.

4. Нескоромний Д. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: юридичні та фактичні підстави їх провадження / Д. А. Нескоромний // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2015. Вип. 2. С. 303-312. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_2_33.

5. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб. К.: Алерта, 2021. 1110 с.

Романова Д.Є.

курсант 4 курсу, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Юр'єв Д.С.

викладач кафедри фінансових та стратегічних розслідувань, підполковник поліції, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК САМОСТІЙНОЇ ФОРМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сучасності безпосередня потреба практики боротьби з правопорушеннями відповідним чином обумовлена необхідністю наукового аналізу функцій оперативно-розшукових заходів, їх методів, форм, заходів, а також їх ефективності та певної перспективи розвитку. Сама по собі оперативно-розшукова діяльність завжди займала не мале місце у процесі розслідування кримінальних правопорушень, зокрема тяжких та особливо тяжких, а також безпосередньо становила невід'ємну частину у попередженні, протидії, запобіганні та відповідної профілактиці вчинення злочинів. Вважаю за необхідне зазначити той факт, що основним нормативно-правовим актом, який відповідним чином регулює підстави, функції, а також певні завдання оперативної діяльності є чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», в якому чітко визначаються положення за якими працівники оперативних підрозділів здійснюють свої службові повноваження.[1]

Зазначимо, що сама по собі оперативно-розшукова діяльність ставить відповідну систему гласних та негласних пошукових та контррозвідувальних

заходів, що безпосередньо здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Як звернути увагу на положення чинного законодавства відповідні матеріали оперативно-розшукової діяльності, відповідним чином використовуються на практиці, задля попередження, виявлення та припинення будь-яких злочинних посягань на людей, суспільство та державу в цілому. Виходячи з цього, можливо виділити те, що невід'ємною складовою оперативно-розшукової діяльності визначається оперативно-розшукова профілактика, яка останнім часом є обговорюваною та певним чином розробляється у юридичній літературі.

При аналізі наукових праць, які безпосередньо пов'язані з даною темою, доцільним є визначити думки деяких науковців, які дуже влучно висвітлюють відповідні завдання та саму суть профілактики відносно злочинності діяльності. На думку І.В. Сервецький, профілактичну діяльність необхідно розглядати як ту, яка відповідним чином спрямовує свої функції на виявлення та усунення будь-яких фактів та причин вчинення кримінальних правопорушень, а також певних умов, що можуть їм сприяти, виявленню осіб (які є причетними чи безпосередньо вчинили протиправні дії), що надають можливість долучити в своїх діях порушення чинного законодавства, в тому числі це стосується норм поведінки, які в подальшому несуть в собі мету здійснення щодо них методів профілактичного впливу.[2] Щодо думки науковця В.П. Шиенок, зазначимо, що він пропонує під оперативно-розшукової профілактикою також розуміти певну систему оперативно-розшукових заходів, які відповідним чином спрямовані на додаткову перевірку первинної інформації щодо осіб та фактів, які безпосередньо становлять оперативний інтерес.[4] Обидва визначення поняття «профілактики» є доцільними, адже чітко висвітлюють значення та необхідність проведення даної

дії, яка несе в своєму змісті основне завдання, що полягає у зниженні рівня злочинності та усуненні будь-яких криміногенних факторів, які можуть її певним чином обумовлювати.

Необхідним є зазначити, що в змістовому плані, оперативно-розшукова профілактика відповідним чином складається з певних частин, які взаємопов'язані між собою, а саме: 1) загальної профілактики, що певним чином припускає виявлення саме причин та умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, а також можливість вжиття заходів по їх усуненню; 2) індивідуальної профілактики, яка являє собою процес виявлення осіб, вчинки яких відповідним чином вказують на реальну можливість переходу на злочинний шлях і саме тому, необхідним виступає здійснення відносно них попереджувального впливу.[3] Зазначимо, що основні напрямки профілактики досконалим чином висвітлюються в спеціальній літературі і саме тому не має необхідності зупинятися на більш ширшому розкритті їх положень.

Значення даної профілактики має достатньо значне значення в оперативно-розшуковій діяльності, адже відповідно до пункту 1 частини 1 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визнає, що одним із безпосередніх завдань оперативно-розшукової діяльності є саме викриття умов та причин, які можуть у будь-який спосіб сприяти вчиненню кримінальних правопорушень і відносно цього необхідним фактором є здійснення саме профілактику цих протиправних дій.[1]

Отже, виходячи із вищезазначеної інформації, можемо зробити висновок, що оперативно-розшуковий захід у вигляді профілактики безпосереднім чином займає важливе місце в системі боротьби зі злочинністю, адже завдяки йому здійснюється більш ефективна робота з певними особами, в яких є намір вчинити протиправні дії відносно людей, суспільства та держави в цілому. Крім цього,

необхідно зазначити, що сама по собі система профілактичних заходів, безпосередньо зосереджена на впливі на відповідну особу з певною метою добровільного відмовлення від реалізації злочинних намірів, а також усунення причин та умов, якими має намір скористатися дана осіб.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
2. Сервецький І. В. Спеціальна діяльність правоохоронних органів, що здійснюється під час проведення гласних, негласних слідчих (розшукових) дій. Часопис Академії адвокатури України, 2012. 1–6 с.
3. Філіпенко Н. Є. Проблеми правого регулювання діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України. Форум права, 2005. 78–95 с.
4. Оперативно-розыскная деятельность: Учебник. 2-е изд., доп. и перераб.; под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова, А. Ю. Шумилова. М.: ИНФРА-М, 2004. 848 с.

Солошак Б.С.

Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Макаренко О. Ю.,
професор кафедри, доктор юридичних
наук, доцент кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики факультету №1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ

Ми знаємо про те, що економічні злочини є видом злочинів, які не виявляються зовнішньо, тобто латентні і тому їх розкриття та розслідування є доволі складною і кропіткою працею, яка потребує вмілого поєднання процесуальних та оперативно-розшукових дій. Виявлення та розкриття таких злочинів орієнтуючись лише на передбачені кримінально-процесуальним законодавством заходів є практично неможливим. Тому це дає нам необхідність використовувати можливості оперативно-розшукової діяльності, її методи і спеціальні засоби в їх різноманітних формах.

Для детального розгляду механізму економічних злочинів, його особливостей слід визначити, що таке економічні злочини та що характерно для їх вчинення. Економічні злочини – це корисливі діяння, вчинені особами з використанням легальних форм господарської діяльності чи повноважень з контролю за цією діяльністю. Це злочини, які вчиняються переважно в

сукупності (комплекси) злочинів, які взаємопов'язані між собою єдиною метою, тобто характеризуються існуванням злочинної технології збагачення. Під злочинною технологією збагачення розуміють комплекс взаємопов'язаних злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами з метою отримання матеріальної вигоди і з використанням легальних форм господарської діяльності. У структурі злочинної технології можуть бути виділені основний і вторинні злочини. У даному ланцюзі вторинні злочини часто виконують функцію способів підготовки або приховування основного злочину. Особливістю злочинних технологій є те, що вони здійснюються в окремих сферах економічної діяльності і використовують специфічні для них ринкові інститути. Саме це й обумовлює особливості розслідування одних і тих же злочинів (з точки зору кримінально-правової кваліфікації), вчинених у різних сферах діяльності. Крім того, у кожній сфері злочинні технології диференціюються залежно від предмета посягання та спрямованості умислу. Особливістю злочинних технологій також є те, що вони мають динамічний характер. Це означає, що конфігурація підпорядкованих злочинів може варіюватись залежно від цілей злочинів та обстановки, в якій вони вчиняються. Для економічних злочинів є характерним використання статусу й атрибутів підприємства (юридичної особи) чи підприємця – фізичної особи. Зазначеній категорії злочинів властива висока «інтелектуальність», організованість, використання досягнень високих технологій. Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що названі злочини у своїй сукупності мають ознаки певної системи, між елементами якої існує певний зв'язок. [1, с. 3].

Уявляється доцільним виділити два етапи оперативно-розшукової діяльності з виявлення економічних злочинів: 1) пошук та перевірка первинної інформації про економічні злочини; 2) оперативно-розшукове супроводження

розслідування кримінальної справи про економічні злочини. У ході пошуку та перевірки первинної інформації про економічні злочини проводиться: пошук первинної інформації; перевірка заяв, повідомлень та іншої інформації про злочини та збираються і оцінюються дані, достатні для обґрунтованого порушення кримінальної справи. Тобто, оперативні підрозділи поряд із проведенням цілеспрямованого пошуку первинної інформації про ознаки злочинів здійснюють дослідчу (попередню) перевірку заяв, повідомлень та іншої інформації про злочини, в якій також присутні елементи пошукової діяльності. [3, с. 634].

Поряд із перевіркою заяв та повідомлень про злочини оперативні підрозділи здійснюють і пошук первинної інформації про злочини. Пошукова діяльність оперативно-розшукових підрозділів будується на підставі аналізу оперативної обстановки, відомості про яку оперативні працівники одержують: за допомогою негласних джерел інформації та спеціальної техніки; із засобів масової інформації; зі скарг і заяв громадян; у вигляді інформації з інших правоохоронних органів; із повідомлень державних установ, контрольно-ревізійних організацій; за допомогою аналізу інформаційних масивів [2, с. 137-138].

В.С. Кубарєв та І.В. Кубарєв виділяють п'ять етапів в оперативно-розшуковій методиці розкриття економічних злочинів: 1) агентурно-оперативна робота зі здобування первинної інформації про вчинення замаскованих злочинів, яка здійснюється в такій оперативно-тактичній формі ОРД, як оперативне обслуговування; 2) реагування за матеріалами перевірки первинної інформації; 3) документування злочинної діяльності фігурантів оперативної розробки; 4) реалізація інформації, отриманої в процесі документування; 5) оперативно-розшукове супроводження кримінального судочинства (факультативний) [4, с.3].

Так, оперативне обслуговування визначають як комплекс оперативно-розшукових заходів, які забезпечують спостереження за станом криміногенних об'єктів з метою своєчасного виявлення ознак злочинної діяльності, застосування заходів з усунення умов, що сприяють вчиненню злочинів на підприємствах промисловості, торгівлі, банківської діяльності та інших [5, с.162]

Отримання інформації про стан оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування гласним шляхом часто є проблематичним. Тому важлива роль відводиться негласним працівникам. Даються вказівки (завдання) наявним негласним працівникам щодо пошуку інформації, яка становить оперативний інтерес, а також проводиться робота із залучення до негласного співробітництва працівників підприємства, яке перевіряється. Але слід пам'ятати, що в сучасних умовах, коли знайти хороше робоче місце досить складно, зазвичай такі працівники не погоджуються на конфіденційне співробітництво.

Під час виявлення економічних злочинів можуть проводитись такі заходи та дії: а) комплекс оперативно-розшукових заходів; б) складання відповідних доручень органу дізнання; в) оперативно-розшукові комбінації; г) інвентаризації; д) документальні ревізії (перевірки); е) вивчення матеріалів про відмову в порушенні кримінальної справи; є) вивчення матеріалів раніше проведених документальних перевірок (ревізій), оперативних, зустрічних перевірок; ж) вивчення архівних кримінальних справ; з) вивчення й аналіз первинних документів і документів бухгалтерського обліку та інші заходи. Але слід пам'ятати, що більшість цих дій проводиться лише в рамках заведеної оперативно-розшукової справи.

Отже, порядок дій оперативного працівника в ході перевірки первинної інформації про економічні злочини буде виглядати наступним чином:

1) вивчення первинної інформація про злочини та планування напрямків проведення перевірочних дій (якщо це офіційна заява про економічний злочин, то до таких заяв заявник досить часто додає пакет документів, в яких можуть міститись ознаки злочину, тому ретельне вивчення цих документів має важливе значення для подальшої перевірки);

2) проведення ряду гласних та негласних перевірочних дій, наприклад: а) перевіряється бухгалтерська, звітна та інша документація, що підтверджує проведення операцій, надходження та витрачання коштів підприємством, службові особи якого причетні до злочину; б) отримуються пояснення від службових осіб, причетних до злочину; в) витребується документація з податкових, банківських та статистичних органів про діяльність підприємства, службові особи якого причетні до злочину; г) при необхідності вимагається проведення ревізій та перевірок фінансовогосподарської діяльності підприємства, працівники якого причетні до злочину; д) при необхідності проводяться зустрічні перевірки підприємств-партнерів;

3) оцінка зібраних у результаті ОРД матеріалів та прийняття рішення про подальше спрямування вказаних матеріалів.

Література:

1. Пчеліна О. В. Механізм вчинення економічних злочинів, с.3
2. Пчолкін В. Д. Шляхи підвищення ефективності викриття економічних злочинів / В. Д. Пчолкін, В. А. Крайній // Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю : матеріали наук.-практ. конф. X.1998-С.136-140
3. Савчук Т.І. Значення оперативнорозшукової діяльності у виявленні економічних злочинів
4. Кубарев В. С. Удосконалення пошукової діяльності оперуповноваженого ДСБЕЗ в оперативно-розшуковій методиці розкриття злочинів / В. С. Кубарев, І. В. Кубарев.
5. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. - М.: Мегатрон 21, 2000. - 334 с

Хитрик К. А.

курсант 2-го курсу 206 н.гр. ННІ №3
НАВС

Науковий керівник: Кудлай А. О.,

викладач кафедри тактичної підготовки
ННІ № 3 НАВС

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Упродовж 2020 року в Україні за допомогою всіх правоохоронних органів було зареєстровано 784 096 кримінальних правопорушень, що є меншим у порівнянні з минулими роками, ця статистика була наведена за минулі 6 років, особливо за 2017-2020 роки. Насправді, це викликає великий сумнів, адже реальна ситуація із вчиненням злочинів у нашій країні лише погіршується, а не покращується.

Організовані злочинні спільноти, які діють в Україні, охопили найприбутковіші злочинні ринки (сфера економіки та господарської діяльності, фінансів, зокрема банківської діяльності, використання бюджетних коштів, видобування корисних копалин, тобто в першу чергу ті, які тісно пов'язані з корупцією). Сьогодні ні в кого немає сумнівів, що торгівля людьми, зброєю, наркотиками, неконтрольоване державою виготовлення цигарок та спиртних напоїв також знаходяться в руках організованих злочинних угруповань та злочинних організацій. [1]

На мою думку, деякі українці, особливо молодь, вже не пам'ятають про існування цього соціального явища в примітивному вигляді, проте воно не зникло, а, навпаки, організована злочинність досягла свого професійного рівня, стала замаскованою, міцно вкоріненою у владні структури, в тому числі в правоохоронні органи, забезпечивши собі захист, та діє нині відкрито, зухвало

через глибокі корупційні зв'язки. Отже, якщо організована злочинність спочатку, в основному, займалася накопиченням капіталу, потім — рвалася до влади, то сьогодні прагне керувати державою.[2]

Протидія злочинності (як і будь-яка інша правозастосовна практика та усіляка соціально спрямована діяльність) не може здійснюватись стихійно, безсистемно. Вона повинна мати свою науково обґрунтовану тактику. [3]

Застосування оперативно-розшукової тактики в питаннях викриття та забезпечення розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів є беззаперечним фактом і необхідністю. Саме тут об'єктивно існують та присутні обставини з елементами гострої боротьби, протистояння, пошуку істини владним суб'єктом в умовах протидії і дезінформації з протилежної сторони, коли досягнення мети потребує шифрування завдань, планів та конспірації дій учасників. Тактика відтворює надзвичайно складну, суперечливу природу особливого соціального явища – протистояння, де кожна із сторін має за мету досягнення діаметрально протилежних цілей. [5]

Процес оперативно-розшукового та криміналістичного пізнання вимагає від співробітника оволодіння прийомами аналізу, синтезу кримінальних інцидентів та вмінням прогнозувати при побудові оперативно-розшукових, слідчих версій. Оперативно-тактичні знання включають систему умінь і навичок з організації і тактики здійснення оперативно-розшукових заходів у відповідній оперативно-розшуковій ситуації, вміння моделювати, планувати, використовувати різноманітні прийоми та способи створення сприятливих умов для успішної протидії злочинності; своєчасності, повноти, достовірності фіксації фактичних даних та використанню їх результатів в оперативно-розшуковому пізнанні. [4]

В даний час значна частина питань організації протидії злочинності не регулюється законом, а передбачається лише відомчими нормативними актами, в яких заходи і засоби такої діяльності, як правило, позначені лише в загальному виді, а прийоми, способи, тактика їх застосування зовсім залишені для вільної творчості. Це призводить до незадовільних результатів, тому що відбувається в умовах, коли значна частина працівників правоохоронних органів не має відповідної спеціальної підготовки, особливо в тактиці виховного та психолого-педагогічного впливу.

Тактика протидії злочинності також повинна бути системною діяльністю, підкорятися основному – усуненню ймовірності вчинення злочинів. Вона повинна використовувати дані спеціальних наук, які вивчають методіку психологічних, соціологічних досліджень людини взагалі та особи, яка вчинила або може вчинити злочин, зокрема.

Слід вказати, що запобіжна діяльність, адресована людині, завжди є тактикою спілкування з нею. Форми, зміст, способи останнього сприймаються по-різному залежно від групової та індивідуальної психології, стану психіки різних людей, тобто мають визначені соціально-психологічні закономірності та індивідуальні особливості. Тактика протидії злочинності повинна будуватися з їх урахуванням, тому велике значення має зміст психології – психологічна складова конкретної особи, якій адресовано вплив, та індивідуальні особливості сприйняття нею інформації. Крім того, немаловажним фактором є і соціально-економічний вплив суспільства.

Розглядаючи тактику протидії злочинності, потрібно враховувати наступні обставини. По-перше, протидія злочинності досягається за рахунок застосування не одного заходу, а цілого їх комплексу. По-друге, результат при одній і тій же тактиці запобіжної роботи істотно змінюється залежно від ступеня

криміногенності кожної з трьох основних детермінант злочинної поведінки: особистості, її мікросоціального середовища та конкретної життєвої ситуації. Перераховане в решті-решт становить комплекс об'єктів впливу тактики протидії злочинності, яка в основному має вихід на рівень конкретного злочинного діяння, а якщо точніше – акта індивідуальної злочинної поведінки. По-третє, інтенсивність запобіжних заходів повинна знаходитись в прямій залежності від ступеня прояву названих криміногенних детермінант.

Тактика протидії злочинності має бути спрямована на особистість, а також на умови, обставини, ситуації, що сприяють чи полегшують скоєння кримінально караних діянь. Ці заходи відіграють роль соціального інструмента, що покликаний нейтралізувати або усунути негативні внутрішні риси, скорегувати поведінку.

Метою індивідуальної профілактики є позитивна корекція особистості, що тягне за собою зміни її поведінки з антигромадської до лояльної, яку схвалює суспільство. Досягнення цієї мети потребує вирішення конкретних задач:

- виявлення осіб, чия поведінка свідчить про реальну можливість вчинення злочинів;
- вивчення соціально-психологічних особливостей цих осіб, а також зовнішніх джерел негативного впливу;
- прогнозування ймовірності скоєння особами різних антигромадських і протиправних дій;
- планування з урахуванням суспільної небезпеки особистості заходів індивідуальної профілактики;
- застосування позитивних заходів впливу та корекції.

Узагальнення досвіду працівників оперативних підрозділів є основоположною ланкою оперативно-розшукової тактики, оскільки автоматично

виокремлює найбільш ефективні дії з припинення, розкриття злочинів. Особливої ваги у професійному становленні майбутнього фахівця оперативного підрозділу мають знання спеціальної тактики, методичних рекомендацій, що визначають алгоритм дій оперативного працівника в конкретній оперативно-розшуковій ситуації. [6]

Література:

1. <https://naspravdi.today/uk/2021/04/02/zahalnyy-stan-zlochynnosti/>
2. <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/organizovana-zlochynnist-v-ukrayini-vid-prymityvizmu-do-profesijnoyi-vytonchenosti-reanimatsiya-zabutoyi-problemy-yaka-nabula-rafinovanogo-vyglyadu>
3. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tw8Etjp-CsgJ:univd.edu.ua/science-issue/issue/1525+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=safari>
4. http://www.lsej.org.ua/3_2020/99.pdf
5. <https://visnikkau.webnode.com.ua/news/protidiya-zlochinnosti/>
6. <http://er.dduvs.in.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1733/24.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Шевченко Б.Р.

магістр Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Кубарев І.В., к.ю.н.,
доцент завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2,
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

У науці кримінального права обставини, що виключають злочинність діяння визначаються як умови, за наявності яких діяння, котрі своїми зовнішніми ознаками формально співпадають з ознаками діянь, передбачених кримінальним законом як злочини, є правомірними через припис закону про можливість, необхідність чи обов'язковість їх вчинення [3, с. 101].

На практиці досить часто трапляються випадки, коли особою вчиняється кримінальне правопорушення, проте умови його вчинення виключають злочинність діяння. Так, науковці зауважують на тому, що обов'язковою ознакою будь-якою кримінального правопорушення є суспільна небезпека, що полягає у його здатності заподіяти або створити загрозу заподіяння шкоди охоронюваним законом суспільним відносинам. Проте особа наносить шкоду певним суспільним відносинам, переслідуючи при цьому досягнення суспільно корисної мети або діючи під нездоланим примусом. За наявності зазначених обставин учинене не визнається злочином, тому що суб'єкт хоча і за допомогою заподіяння

шкідливих наслідків бажає отримати соціально схвалюваний результат чи вчиняє діяння невинно [4 с. 326].

Слід зауважити на тому, що обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, охоплюють правомірну поведінку, яку можна охарактеризувати як соціально корисну або (за її позитивної спрямованості) – як соціально допустиму (доцільну, прийнятну) [1. с. 254]. Як правило, вчинення діянь, які підпадають під ознаки обставин, що виключають злочинність діяння тягнуть за собою наслідки у вигляді майнової або фізичної шкоди життю і здоров'ю людини, проте такі наслідки необхідні для відвернення більшої шкоди, наприклад врятування життя людей або припинення вчинення кримінального правопорушення.

Важливо зазначити, що обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, треба відрізнити як від інших діянь, що виключають кримінальну відповідальність (малозначне діяння, діяння неосудного, готування до злочину невеликої тяжкості, добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні), так і від звільнення від кримінальної відповідальності: якщо в обставинах, що виключають кримінальну протиправність, відсутні ознаки складу кримінальних правопорушень, то звільнити особу від кримінальної відповідальності можна тільки, якщо у вчиненому нею діянні всі ці ознаки складу, навпаки, наявні [1. с. 254].

До обставин, що виключають злочинність діяння законодавець відносить необхідну оборону (ст. 36 КК України), уявну оборону (ст. 37 КК України), затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення (ст. 38 КК України), крайня необхідність (ст. 39 КК України), фізичний або психічний примус (ст. 40 КК України), виконання наказу або розпорядження (ст. 41 КК України), діяння пов'язане з ризиком (ст.42 КК України), виконання спеціального завдання з

попередження чи розкриття кримінальної протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України) [2].

Слід зауважити, що обставини, що виключають злочинність діяння є реалізацією конституційних прав людини на захист, так як відповідно до ст. 27 кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Необхідно пам'ятати і про відмежування обставин, що виключають злочинність діяння від злочинів, та інших обставин, що виключають кримінальну відповідальність або звільнення від кримінальної відповідальності.

Література:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2014. 944 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальне право (Загальна частина) : навчальний посібник / С.А. Шалгунова, О.С. Скок, Т.В. Шевченко, О.І. Соболю, С.М. Школа, С.А. Риб'янець, Ю.В. Волошина, А.О. Марієнко, В.А. Якушкін; за заг. ред. к.ю.н., доц. С.А. Шалгунової. Херсон : Айлант, 2019. 296 с.
4. Митрофанов І. І. Загальна частина кримінального права України : навч. посіб. / Митрофанов Ігор Іванович ; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Одеса : Фенікс, 2015. 576 с.

ЧАСТИНА ІІІ.

Байдала А.О.

курсант 4 курсу, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Юр'єв Д.С.

викладач кафедри фінансових та стратегічних розслідувань, підполковник поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯМ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інформаційне забезпечення правоохоронних органів надає нові можливості для попередження злочинності та сприяє ефективному і точному прийняттю рішень з метою розкриття злочинів. Використання інформаційних технологій може стати одним з головних чинників зміцнення законності та забезпечення правоохоронних функцій країни. В Україні за останні роки інтенсивно впроваджуються нові технології в роботу правоохоронних органів, а нові інформаційні комп'ютерні системи оновлюються.

У рамках створення та поступового реформування Національної поліції України (далі – НПУ), інформаційне забезпечення оперативних підрозділів, які здійснюють боротьбу із злочинністю становить складову частину інформатизації органів та підрозділів НПУ, що є невід'ємною частиною інформаційної системи України.

Стаття 25 Закону України «Про Національну поліцію» «Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення» прямо передбачає, що поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності: формує бази (банки)

даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; користується базами (банками) даних МВС України та інших органів державної влади [1].

Аналізу досвіду використання баз даних та створених на їх основі поліцейських обліків дозволяє розкрити їх головні недоліки [2, с. 266]:

- суперечність їх одна одній під час впровадження нових;
- мала чисельність і недосконалість документів-зразків;
- використання не завжди достовірних даних та їх недостатня повнота;
- несвоєчасне надходження користувачам баз даних оперативно-службової інформації;
- застарілість технічного і програмного забезпечення органів і підрозділів НПУ;
- нерациональне використання відповідного фінансування на підтримку та розвиток інформаційної системи;
- недосконалість та нерегульованість нормативно-правової бази інформаційних баз даних.

Причини цього полягають у недосвідченості практичних працівників в виконанні даної роботи, їх незацікавленість у підтримці її в відповідному стані, та погане фінансування для розвитку відповідних систем.

Вагоме значення для ефективної інформаційної підтримки діяльності поліції, а саме оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу із злочинністю, має також нормативно-правова база. Існуючі накази та інструкції іноді суперечать один одному та мають неузгодженість між собою, зокрема вони регламентують інформаційне забезпечення проведення оперативно-розшукової діяльності. Законодавство України також має відмінності з нормативними документами, а через це робота працівників погіршується.

Для покращення роботи слід проводити постійне наповнення й використання автоматизованих банків даних облікової, оперативно-пошукової, криміналістичної інформації з визначенням користувачів та забезпеченням їх доступу до цієї інформації.

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності зумовив появу інформаційно-аналітичних підрозділів, практично за всіма напрямками діяльності НПУ, пов'язаної з інформаційними процесами, зокрема, з обробкою потоків спеціальної інформації з метою прийняття оптимальних управлінських рішень [3].

Тож, у контексті викладеного основними завданнями системи інформаційного забезпечення НПУ є:

- забезпечення отримання повної та достовірної інформації для роботи працівників поліції;
- збір і обробка усіх видів інформації для оцінки ситуації та прийняття вагомих рішень на всіх рівнях діяльності НПУ;
- забезпечення ефективної інформаційної взаємодії всіх галузевих служб НПУ, інших правоохоронних органів та державних установ;
- гарантування надійного захисту інформації [4].

Таким чином, підсумовуючи проведені дослідження, можна дійти висновку, що для вирішення задач сучасного інформаційного забезпечення необхідно впровадити єдину політику інформаційного забезпечення, створити універсальні інформаційні підсистеми діяльності НПУ, систематизувати інформаційні обліки НПУ на всіх рівнях, розвивати інформаційну мережу, створити відповідні умови для функціонування вказаних баз, розширити мережі комп'ютерних робочих місць, використовувати сучасні комп'ютерні технології.

Також необхідно на стадії навчання поліцейських приділяти більше уваги

вивченню нормативно-правових актів та напрацьовувати вміння користуватись технічними засобами, аби в подальшому, у практичній діяльності працівників оперативних підрозділів не витратити час на навчання відповідних навичок.

Література:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Шорохова Г.М. Інформаційне забезпечення діяльності територіальних органів поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6, 2018. С. 264-268.
3. Єсімов С. С. Юридична природа інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції. *APhD*. Веб-сайт. URL: <http://aphd.ua/publication-151/> (дата звернення: 07.11.2021).
4. Цимбалюк В.І., Олексін Ю.П., Міщук І.В., Петровський О.М., Сахнюк В.В. Проблеми та перспективи удосконалення законодавства щодо інформаційного забезпечення правоохоронних органів. *Національний університет водного господарства та природокористування*. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz9/30.pdf>. (дата звернення: 07.11.2021).

Біліченко В.В.

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ ІНФОРМАЦІНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У зв'язку з процесом реформування сучасного суспільства, досить стрімко почало поширюватися таке негативне явище як злочинність. Виявлення, протидія та профілактика злочинності є одним з пріоритетних завдань всіх підрозділів Національної поліції України, а особливо підрозділів кримінальної поліції.

Досить часто інформація про кримінальні правопорушення, яка надходить до правоохоронців є недостовірною, тому одним з найважливіших етапів протидії

злочинності є інформаційно-аналітична робота.

Інформаційно-аналітична робота підрозділів кримінальної поліції полягає в перевірці зібраної інформації стосовно осіб, які готуються до вчинення злочину, які переховуються від органів досудового розслідування, або яких оголошено у розшук.

До основних форм здійснення інформаційно-аналітичної роботи належать:

- отримання оперативно-розшукової інформації;
- систематизація оперативно-розшукової інформації;
- оперативно-розшукова ідентифікація;
- оперативно-розшукова діагностика;
- оперативно-розшукове прогнозування;
- аналітична розвідка. [1,с.167]

Потужним ресурсом, який допомагає здійснювати вищевказаний вид оперативно-розшукової діяльності є всесвітня мереже Інтернет та ЗМІ. Вся інформація перебуває у вільному доступі, що значно полегшує пошук необхідних даних без спеціалізованих інформаційно-пошукових систем.

Для систематизації оперативно-розшукової інформації дуже важливим є операційний облік, який вважається системою реєстрації, накопичення, класифікації, зберігання та використання даних людей, предметів та подій відповідно до характеристик, які становлять оперативний інтерес, яка складається із АІС, картотек, ОРС, справ контрольного наглядового провадження та інших документів оперативнорозшукового та довідкового призначення. [1,с.168]

Оперативно-розшукова ідентифікація - це форма роботи з аналізу інформації в ОРД, яка спрямована на встановлення ідентичності об'єкта чи особи з набором загальних та індивідуальних характеристик за допомогою сили ОРД, засобів та методів для порівняльного дослідження.

Основним завданням ідентифікації є встановлення фактів, що стосуються доказів у кримінальному провадженні. З цим пов'язані оригінальні відомості, що використовуються для встановлення особи предмета, можуть бути лише факти, отримані та зафіксовані відповідно до кримінального процесуального законодавства. [2,с.328]

Оперативно-розшукова діагностика - це форма інформаційно-аналітичної роботи в ОРД, яка спрямована на виявлення криміногенних осіб, злочинів та пов'язаних з ними об'єктах, речовинах та документах емпіричним способом на основі оцінки відомих об'єктів та на основі відомих загальних характеристик.

Оперативно-розшукове прогнозування- це процес організації та зібрання наукових прогнозів майбутнього на основі аналізу минулих прогнозів стосовно протидії злочинності, умовам та причинам поширення злочинності, тобто передбачення криміногенної ситуації.

Аналітична розвідка - це особлива форма роботи з аналізу інформації в ОРД. Вона базується на органічній єдності всіх форм інформаційно-аналітичної роботи. Вона ґрунтується на аналізі та обробці отриманої операційної інформації відповідного персоналу для отримання нової інформації про об'єкти або явища.

Отже, з вищезазначеного слід зробити висновок, що інформаційно-аналітична робота в підрозділах кримінальної поліції є дуже важливою, адже без належної перевірки та зібрання достатньої та необхідної інформації, яка становить оперативний інтерес не буде підстав для заведення оперативно-розшукової справи.

Література:

1. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посібник С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; Одеса: ОДУВС, 2016. С. 167–168.
2. Овчинский С. С. Оперативно-розыскная информация М.: ИНФА, 2000. С. 328.

Васьків О.Т.

курсант 2 курсу

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Павлиш Т.Г., к.п.н.,
доцент кафедри спеціальних дисциплін та
професійної підготовки факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ВИКРИТТЯ ЗБУТУ НАРКОТИКІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодні глобальна всесвітня мережа, що об'єднує мільйони комп'ютерів у транснаціональну єдину систему Інтернет, відкриває широкі можливості для спілкування та обміну інформацією будь-якого характеру. Це зумовило виникнення нового типу суспільних відносин – відносин у кіберпросторі, що підносять на якісно новий рівень розвитку всі сфери життєдіяльності, зокрема економіку, державне управління, мистецтво, науку, освіту тощо. Втім, нарівні з позитивними здобутками Інтернет-середовище характеризується побічними, негативними явищами криміногенного характеру, до яких відносять порушення авторських прав, розповсюдження та збут творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, порнографічних предметів, наркотичних засобів, вимагання, шахрайство через Інтернет та інші види як традиційних, так і власне комп'ютерних злочинів. Технологія вчинення таких злочинів із використанням ІТ-технологій та мережі Інтернет надзвичайно ускладнює процес розслідування порівняно з розслідуванням такої категорії злочинів, вчинюваних у звичайних

умовах. Зазначеним слід пояснювати необхідність вивчення методичних та практичних питань розслідування кіберзлочинів [1].

Так, у Інтернет-середовищі обмін інформацією відбувається в електронній цифровій, або віртуальній формі. Саме тому в юридичній літературі часто використовують такий термін як «віртуальний простір», що визначають як модельований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, де містяться дані про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені в математичному, символному або будь-якому іншому вигляді і що перебувають у процесі руху локальними і глобальними комп'ютерними мережами; або ж відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їх зберігання, обробки і передачі [2].

Залучення ГІС (геоінформаційних систем) та інших новітніх технологій до розслідувань, зокрема, виявлення та відслідковування злочинів робить правоохоронні органи ефективнішими у їх попередженні.

Геопросторові дані дозволяють відстежувати людей і транспортні засоби, а також бути корисними для митниці. В ситуації, коли підозрювані рухаються з'являється можливість відслідкувати їх шлях. Сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо).

Незаконний обіг наркотичних засобів та сильнодіючих речовин збільшується з кожним роком, з кожним днем страждають від цього сотні родин. З кожним разом смертей, які спричинили наркотичні препарати стає дедалі більше [3].

Широкого застосування для розповсюдження речовин, обмежених у

цивільному обігу набула глобальна мережа Інтернет. Створюються сайти для їх рекламування і продажу, їх вживання діляться у закритих та відкритих групах соціальних мереж, способи оплати та доставки обговорюються у «приватах», анонімних чат-румів. Користувачам Інтернет нав'язується думка про те, що не всі наркотичні засоби є шкідливими для здоров'я і не викликають звикання та залежності. Ефективному розслідуванню та розкриттю злочинів, пов'язаних з незаконним розповсюдженням наркотичних засобів та сильнодіючих речовин перешкоджає ціла низка факторів, до основних з яких можна віднести недостатній рівень володіння комп'ютерними знаннями слідчими та оперативними працівниками, які займаються розкриттям та розслідуванням даних видів злочинів, а також пробіли у законодавстві, які заважають ефективно боротися зі злочинністю у цій сфері. Існує безліч сайтів, присвячених наркотикам і їх споживанню, у чому нескладно пересвідчитись. Так, пошуковий сервер «Google» на запит «придбати наркотики онлайн» дає посилання майже на 35000 сайтів, тематикою яких є наркотичні засоби і сильнодіючі речовини, пошуковий сервер «Yahoo» на запит «buy drugs online» дає, відповідно, посилання на близько 69000 сайтів [4].

Працівники поліції діють згідно чинного законодавства, а саме відповідно до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». Завдяки цьому поліцейські борються з доступністю та протидіють злочинам. Наприклад у м. Кривому Розі було розкрито злочинну групу, які збували психотропні та наркотичні речовини. До складу групи входило сім місцевих жителів віком від 20 до 53 років. Шляхом закладок та через мережу Інтернет вони збували наркотичні речовини по всьому місту. В рамках відпрацювання міста у сфері протидії наркозлочинності впродовж доби 4 липня поліцейські провели загалом понад сорок санкціонованих обшуків та затримали 10 осіб. За

результатами обшуків вилучено нарковмісні лікарські препарати, метамфетамін, канабіс, опій, травматичний пістолет, набої, техніку та грошові кошти [5].

4 липня поліцейськими управління протидії наркозлочинності, спецпризначенцями КОРД, полку поліції особливого призначення та слідчими Покровського відділу поліції проведено санкціоновані обшуки за місцем мешкання та в автомобілях учасників злочинної групи. В результаті слідчої дії вилучили метадон, канабіс, опій ацетильований, ангідрид, мобільні телефони, банківські картки та гроші, отримані від збуту наркотиків [6].

Непоодинокі випадки розповсюдження наркотичних засобів зафіксовані у різних районах міста Кривого Рогу, а саме: співробітники Криворізького відділу поліції в одній з аптек у Металургійному районі провели санкціонований судом обшук. У ході заходу вилучили 2000 пігулок, 20 ампул, до складу яких входить псевдоефедрин та майже 22 тис. гривень отримані від продажу препаратів.

Правоохоронці задокументували факт продажу провізором пігулок, до складу якого входить псевдоефедрин, без відповідного дозволу. Наразі 50-річну жінку затримано у порядку ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України. Вирішується питання про обрання запобіжного заходу. Під час слідства встановлено, що працівники аптеки реалізовували лікарські препарати, в склад яких входять наркотики та прекурсори із порушенням законодавства впродовж тривалого часу.

Правоохоронці Тернівського відділення поліції за участю полку поліції особливого призначення провели ряд обшуків у домоволодіннях містян, підозрюваних у збуті наркотичних засобів.

У ході заходу вилучили канабіс, порошкоподібну речовину схожу на метамфетамін, набої, мобільні телефони та гроші. 40- та 57-річних наркозбувачів затримано у порядку ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України.

Також поліцейські Саксаганського відділення поліції під час розслідування кримінального провадження провели обшук за місцем проживання 30-річного чоловіка. В результаті вилучили травматичний пістолет та набої до нього. Вилучені предмети та речовини направлено на експертизу. Після результатів якої буде вирішено питання про відкриття кримінального провадження за ст. 263 Кримінального кодексу України. За даними фактами відкриті кримінальні провадження за ч. 2 ст. 307 (збут наркотичних речовин) та ч. 1 ст. 320 Кримінального кодексу України (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів) [5].

То ж можна дійти висновків, що викриття збуту наркотиків із використанням мережі Інтернет дедалі стає більш корисною та з кожним днем набирає нових обертів розвитку, що дозволяє правоохоронцям захистити життя звичайних громадян від спокуси згубних наркотичних чи психотропних препаратів. А також надати можливість молодому поколінню рости здоровими та щасливими.

Література:

1. Самойленко О. А. Передумови розроблення криміналістичної методики розслідування злочинів, учинених у мережі Інтернет / О. А. Самойленко // Правничий часопис Донецького університету. 2013. № 1. С. 181-186.
2. Кіпа О. Правопорушення в мережі Інтернет. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 346-349.
3. Роль ГІС та нових технологій у розкритті та попередженні злочинів. *Visicom.API*: веб-сайт. URL: <https://api.visicom.ua/uk/posts/geospatialgis> (дата звернення: 15.11.2021).
4. Лапта С. П. Використання Інтернету, як інструменту незаконного продажу наркотичних засобів та сильнодіючих речовин. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу, до 100-річчя від дня народження професора М. В. Салтевського: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції*, 8 листопада 2017 р, м. Харків: МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 114-116.
5. Масштабна спецоперація в Кривому Розі: понад 40 обшуків, 10

затриманих за наркотики. *Українська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/07/6/7258338/> (дата звернення: 10.11.2021).

6. У Кривому Розі поліцейські затримали злочинне угруповання за виготовлення та збут наркотиків на території міста. *Портал МВС*: веб-сайт. URL: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/U_Krivomu_Rozi_policeyski_zatrimali_zlochinne_ugrupovannya_za_vigotvlennya_ta_zbut_narkotikiv_na_teritorii_mista_32291 (дата звернення: 10.11.2021).

Єськова К. Р.

курсантка 1 курсу

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Павлиш Т.Г., к.п.н,
доцент кафедри спеціальних дисциплін та
професійної підготовки факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Організована злочинність є поширеним явищем, яке пустило своє коріння в усі сфери функціонування держави, завдавши величезної шкоди її розвитку. Тому подолання цього явища перетворюється у надзвичайно складну проблему, яка становить загрозу розвитку держави, стабільності і безпеці суспільства, сприяє підриву демократичних інститутів і цінностей [1].

Формулюється поняття політики в сфері боротьби зі злочинністю як генеральної лінії внутрішньої політики Української держави, що визначає основні напрямки, цілі, способи впливу на злочинність шляхом формування кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, регулювання практики їх застосування, а також розробки і

реалізації заходів, спрямованих на попередження злочинів [2].

При цьому кримінально-правова політика розуміється як системоутворюючий елемент політики держави в сфері боротьби зі злочинністю, що розробляє стратегію і тактику, формулює основні завдання, принципи, напрями та цілі кримінально-правового впливу на злочинність, визначення способів їх досягнення, що виражається в нормах законодавства про кримінальної відповідальності, практиці їх застосування, актах офіційного тлумачення Конституційним Судом України кримінально-правових норм, постановах Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з питань застосування спеціалізованими судами законодавства про кримінальну відповідальність, судових рішеннях Верховного суду України з питань неоднакового застосування норм матеріального права [2].

Місце політики в сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правової політики в системі наук, робляться такі висновки:

1. Політика в сфері боротьби зі злочинністю є міжгалузеву (юридико-політичну) науку, що вивчає потреби держави в сфері боротьби зі злочинністю, розробляє пропозиції для формування законодавчих механізмів задоволення цих потреб.

2. Кримінально-правова політика є галузевою наукою кримінально-правового циклу, що вивчає потреби держави в сфері охорони найважливіших суспільних відносин, благ та інтересів особистості способами кримінально-правового впливу за допомогою властивих їй методів криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізацію, яка розробить пропозиції щодо законодавчого забезпечення задоволення цих потреб.

3. На сьогоднішній день в Україні розроблено основні підходи до розуміння змісту науки політики в сфері боротьби зі злочинністю, створені умови для розробки її доктрини та законодавчої концепції реалізації.

4. Теорія кримінально-правової політики в Україні отримали достатню розробку, яка дозволила сформуванню її доктрини. Здійснюється розробка її теоретичних основ за окремими напрямками, аналіз ряду приватних проблем. Це відкриває можливості для розробки і прийняття на законодавчому рівні концепції кримінально-правової політики України на середньогодинну (10-річну) перспективу.

Серед першочергових завдань держави є викриття організованих злочинних груп і припинення їх дій, підвищення ефективності боротьби із законспірованими злочинними співтовариствами, що використовують міжнаціональні конфлікти, пов'язаними з «тіньовою» економікою, а також зі злочинними групами за кордоном. Перед правоохоронними органами стоїть завдання доведення існування організованої злочинності, а не доведення окремих видів чи злочинів. Окремо слід вказати на прорахунки в стратегії та тактиці боротьби з організованою злочинністю:

– недооцінювався і практично не враховувався стан цієї злочинності, незадовільно аналізувалися результати боротьби з нею та не визначалися пріоритетні напрями протидії цим явищам, не здійснювалося програмно-цільове планування та належне ресурсне забезпечення.

– оперативні підрозділи та слідчі апарати органів, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, використовували застарілі методи викриття й розслідування злочинів організованих угруповань, обліку та звітності щодо результатів своєї роботи.

- на сьогоднішній день немає досконалої правової бази боротьби з цією злочинністю, у той час як кримінальна ситуація змінюється стрімкими темпами.
- повільно вживаються запобіжні заходи, спрямовані на усунення злочинів, скоєних організованою злочинністю.
- професійна підготовка співробітників правоохоронних органів не повною мірою відповідає вимогам часу, серед них переважно молоді фахівці, які не мають відповідного досвіду.

Аналіз таких зведень нарешті дозволить дійсно контролювати організовану злочинність в Україні [1].

Організована злочинність, як надзвичайно небезпечне суспільне явище робить проблему впливу на неї надзвичайно злободенною та актуальною в усьому нашому суспільстві, адже вона вимагає широкої системи злагоджених дій для її мінімізації не лише державних, зокрема правоохоронних, органів, а й вчених-правознавців, філософів, економістів, кримінологів, громадськості. Яких би новітніх правоохоронних органів ми не створювали б в Україні чи змінювали їх назви, форму одягу їх працівників, звань та навіть ефективні заходи протидії організованій злочинності не принесуть бажаного результату, оскільки вона міцно вкорінена в Україні, де існує ціла система причин та умов для її успішного існування.

Організованій злочинності, як і будь-якому виду злочинності, притаманна самодетермінація. Тому й вплив на організовану злочинність, як і корупцію, повинен здійснюватися за допомогою цілого спектру системних заходів. Найпершим й основним напрямком у діяльності суспільства на всіх етапах його історичного розвитку, в процесі впливу на злочинність, має бути усунення причин та умов її існування, запобігання, припинення злочинів тощо. Це має бути цілий комплекс заходів, які є основою системи впливу держави й суспільства на

злочинність, тобто продумана державна політика.

Організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці. Наявні умови для використання окремими громадськими об'єднаннями організованої злочинності як засобу політичної боротьби та придушення демократії.

З огляду на стан поширення організованої злочинності, складне безпекове середовище навколо України та криміногенну ситуацію всередині держави організація системної боротьби з організованою злочинністю повинна стати одним із пріоритетних завдань державної політики та потребує вжиття дієвих скоординованих міжвідомчих заходів і поглиблення міжнародного співробітництва [4].

Література:

1. Сучасні проблеми боротьби з організованою злочинністю та корупцією: веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_5179 (дата звернення 17.11.2021).
2. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правова політика у системі суспільних наук. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2016. № 31. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/77359> (дата звернення 17.11.2021).
3. Організована злочинність в Україні. Частина 3. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/organizovana-zlochynnist-v-ukrayini-vid-prymityvizmu-do-profesijnoyi-vytonchenosti-reanimatsiya-zabutoyi-problemy-yak-nabula-rafinovanogo-vyglyadu-chastyna-tretya-suchasni-napryamky-polityky-derz/> (дата звернення 17.11.2021).
4. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 17.11.2021).

Коростельова Л.А.

Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка

ОБЧИСЛЮВАЛЬНА КРИМІНОЛОГІЯ. ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Інформатизація та сучасні технології у світі відкривають нові можливості для суспільства.

Під час переходу третьої «цифрової» революції в четверту – промислову – відбувається вибух технологічних відкриттів. Індустрія 4.0 стирає межі між фізичними, цифровими і біологічними сферами. Йдеться про хвилю відкриттів, обумовлених розвитком можливостей встановлення зв'язку: роботи, дрони, «розумні» міста, штучний інтелект і дослідження головного мозку. Першими кроками світу до нової промислової революції стали хмарні технології, розвиток способів збору й аналізу *Big Data*, краудсорсинг, біотехнології, безпілотні автомобілі і медицина, заснована на 3D-друку. У світі фінансів це криптовалюта *Bitcoin* і технології *Blockchain*. *Internet of Things* – це концепція простору, у якому все з аналогового і цифрового світів може бути поєднане. Кінцевою метою цього процесу є формування «розумного», «цифрового» суспільства і «розумної», «цифрової» держави, що припускає досягнення хоча би мінімальної соціальної справедливості, отримання всіма громадянами доступу до досягнень науково-технічної революції і, головне, – розвиток доступу до правосуддя та захисту від злочинності як традиційної, так і нового типу [1, с.7].

У сучасному світі все більше набуває популярності така галузь як обчислювальна кримінологія, яка поєднує у собі обчислювальні і соціальні методи дослідження.

Галузь обчислювальної кримінології передбачає використання обчислювальних можливостей для виявлення: закономірностей та нових моделей поведінки злочинця і жертви; дослідження соціальних мереж терористів, організованої злочинності, а також мережі співучасників та кіберзлочинність. Алгоритми, які розроблені з використанням обчислювальної топології, гіперграфів, СНР, KDD, агентного моделювання, аналізу динамічних інформаційних систем надають нову інформацію про теорію злочинності та кримінологічні дослідження [2].

Варто підтримати позицію Патрісії Брантінгем, яка окреслила обчислювальну кримінологію як нову галузь, яка відкриває двері для інноваційних підходів дослідження злочинності [2].

За допомогою передових методів дослідження нині можна отримати різноманітні дані з різних областей, і вони допоможуть нам поглянути на соціальні явища [3] і на злочинність.

Піт Бернап і Метью Уільямс зазначають, що за допомогою використання обчислювальних методів можна збирати якісні дані, які будуть точно пояснювати сучасні соціальні процеси і нові форми злочинності [4].

Отже, говорячи про обчислювальну кримінологію, ми повинні зазначити, що вона створила нову парадигму вивчення і протидії злочинності. Використання обчислювальних методів збору інформації(Веб-скрейпінгу), обробка та очистка даних (Data cleaning), аналіз даних та побудовою штучних моделей з обчисленням, створюють перспективні напрями роботи для кримінологів.

Оновлення кримінологічних досліджень, за допомогою методів обчислювальної кримінології забезпечить кримінологів новими методами і інструментами, що нададуть можливість для нового рівня кримінологічних досліджень у протидії злочинності.

Більш того, за допомогою імітаційних моделей, обчислювальна кримінологія демонструє новий експериментальний метод і новий підхід до кримінологічних досліджень, зокрема і до суспільних наук для глибокого пояснення соціальних процесів.

Отже, аналізуючи вище зазначене можна зробити висновок, що перспективним напрямом у боротьбі із злочинністю є використання методів обчислювальної кримінології. Застосування зазначених методів у кримінологічних дослідженнях побудує основу для відкритих, якісних і незалежних від статистичних даних розвідувальних досліджень.

Література:

1. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с
2. Patricia L. Brantingham Computational Criminology. 2011 Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/261394342_Computational_Criminology (Accessed 08.11.2021)
3. A Survey Jun Zhang, Wei Wang, Feng Xia, Yu-Ru Lin, Hanghang Tong. Data-driven Computational Social Science: A Survey. Arxiv 2008 .2020 Retrieved from. <https://arxiv.org/pdf/2008.12372.pdf> (Accessed 08. 11. 2021)
4. Pete Burnap, Matthew Williams. Cyberhate on Social Media in the Aftermath of Woolwich: A Case Study in Computational Criminology and Big Data. 2015 Retrieved from: https://www.academia.edu/17647055/Cyberhate_on_Social_Media_in_the_Aftermath_of_Woolwich_A_Case_Study_in_Computational_Criminology_and_Big_Data?sm=b (Accessed 08.11.2021)

Лазаренко С. В.

студентка гр.123/21-(ЕК)-К

Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету

Науковий керівник: Уткіна Г. А.,

к.е.н., доцент, доцент

кафедри спеціальних дисциплін та
професійної підготовки

Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

МЕТОДИ І ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ВІДКРИТИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

У сучасному світі життя людини набуло суттєвих змін. Розвиток інформаційних технологій «торкнувся» кожного його аспекту, починаючи із сфери діяльності закінчуючи побутом. Наразі постає питання безпеки в інформаційному просторі загалом і захисту інформації зокрема. Протягом історії людства способи розв'язання цієї проблеми змінювались і визначались рівнем технологічного розвитку.

Інформаційною безпекою (у контексті безпосередньої діяльності із захисту інформації) може вважатись комплекс заходів, що спрямованих на забезпечення захищеності інформації від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки, запису чи знищення даних.

Поняття інформаційної безпеки не обмежується безпекою технічних інформаційних систем чи безпекою інформації у чисельному чи електронному вигляді, а стосується усіх аспектів захисту даних чи інформації незалежно від

форми, у якій вони перебувають.

Технічний захист інформації з обмеженим доступом в автоматизованих системах і засобах обчислювальної техніки, призначених для формування, пересилання, приймання, перетворення, відображення та зберігання інформації, забезпечується комплексом конструкторських, організаційних, програмних і технічних заходів на всіх етапах їх створення й експлуатації.

Основними методами та засобами технічного захисту інформації з обмеженим доступом в автоматизованих системах і засобах обчислювальної техніки є: використання захищеного обладнання; регламентування роботи користувачів, технічного персоналу, програмних засобів, елементів баз даних і носіїв інформації з обмеженим доступом (розмежування доступу); регламентування архітектури автоматизованих систем і засобів обчислювальної техніки; інженерно-технічне оснащення споруд і комунікацій, призначених для експлуатації автоматизованих систем і засобів обчислювальної техніки.

До основних засобів захисту інформації відносяться: фізичні засоби, апаратні засоби, програмні засоби, апаратно-програмні засоби, криптографічні та організаційні методи.

Фізичні засоби захисту - це засоби, необхідні для зовнішнього захисту засобів обчислювальної техніки, території та об'єктів на базі ПК, які спеціально призначені для створення фізичних перешкод на можливих шляхах проникнення і доступу потенційних порушників до компонентів інформаційних систем та інформації, що захищаються.

Найпростіший і надійний спосіб захисту інформації від загроз несанкціонованого доступу (НСД) - режим автономного використання ПК одним користувачем у спеціально виділеному приміщенні при відсутності сторонніх осіб.

Апаратні засоби захисту - це різні електронні, електронно-механічні та інші

пристрої, які вмонтовуються в серійні блоки електронних систем обробки і передачі даних для внутрішнього захисту засобів обчислювальної техніки: терміналів, пристроїв введення та виведення даних, процесорів, ліній зв'язку тощо.

Програмні засоби захисту необхідні для виконання логічних і інтелектуальних функцій захисту, які вмонтовані до складу програмного забезпечення системи. З допомогою програмних засобів захисту реалізуються наступні задачі безпеки: контроль завантаження та входу в систему за допомогою системи паролів; розмежування і контроль прав доступу до системних ресурсів, терміналів, зовнішніх ресурсів, постійних та тимчасових наборів даних тощо; захист файлів від вірусів; автоматичний контроль за роботою користувачів шляхом протоколювання їх дій.

Апаратно-програмні засоби захисту - це засоби, які основані на синтезі програмних та апаратних засобів. Ці засоби широко використовуються при аутентифікації користувачів автоматизованих банківських систем.

Організаційні заходи захисту засобів комп'ютерної інформації складають сукупність заходів щодо підбору, перевірки та навчання персоналу, який бере участь у всіх стадіях інформаційного процесу.

Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що найефективнішим захистом інформаційних систем є введення до штату організації посади фахівця з комп'ютерної безпеки або створення спеціальних служб, як приватних, так і централізованих, виходячи з конкретної ситуації.

Криптографічні методи захисту зазвичай використовують з метою захисту інформації при її передачі за допомогою різних методів шифрування даних перед їх введенням до каналу зв'язку або на фізичний носій з наступною розшифровкою. Методи шифрування дозволяють досить надійно захищати комп'ютерну інформацію від злочинних посягань.

Застосування криптографічного захисту, тобто кодування тексту з допомогою складних математичних алгоритмів, завойовує все більшу популярність. Звичайно, жоден з шифрувальних алгоритмів не дає цілковитої гарантії захисту від зловмисників, але деякі методи шифрування настільки складні, що ознайомитися зі змістом зашифрованих повідомлень практично неможливо. Основні криптографічні методи захисту: 1) шифрування з допомогою датчика псевдовипадкових чисел; 2) шифрування з допомогою криптографічних стандартів шифрування даних; шифрування з допомогою пари ключів.

Криптографічні методи захисту інформації широко використовуються в автоматизованих інформаційних системах і реалізуються у вигляді апаратних, програмних чи програмно-апаратних методів захисту. Використовуючи шифрування повідомлень в поєднанні з правильною установкою комунікаційних засобів, належними процедурами ідентифікації користувача, можна добитися високого рівня захисту інформаційного обміну.

Література:

1. Виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються у сфері інформаційних технологій: Наук.- практ. посіб./За заг.ред.проф. Я.Ю. Кондратьєва. – К., 2004.
2. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. – К., 2017. Частина 13: Захист інформації в системах електронного урядування / [О.М. Хошаба]. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. – 72 с.
3. Северина С. В. (2016). Інформаційна безпека та методи захисту інформації. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. с. 155–161.
4. Олійник А.В., Шацька В.М. Інформаційні системи і технології у фінансових установах. URL:<https://buklib.net/books/28625/>
5. Технології захисту інформації URL:
<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/4186>

Ластовкін В.А., Счастливцев В.І.
кафедра фізичного виховання та тактико-
спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Національна безпека являє собою певний комплекс як законодавчих так і організаційних заходів, котрі направлені на захист інтересів громадян держави, суспільства та держави, постійний захист інтересів як життєво важливих речей, згідно до якої встановлюється забезпечення розвитку суспільства, виявлення, нейтралізація та своєчасне запобігання потенційним та реальним загрозам національним інтересам в певних сферах життєдіяльності, а саме діяльності правоохоронних органів, антикорупційній діяльності та обороні державних кордоні, також щодо політики міграції, охорони здоров'я, як освіти так і науки, та в інших сферах життєдіяльності держави в цілому також в інших державно-управлінських сферах при виявленні тенденцій негативного характеру до виникнення як потенційних так і реальних загроз інтересам національної безпеки.

Національна безпека охоплює такі сфери як:

- по-перше, національні інтереси які є життєво важливими матеріальними, інтелектуальними та духовними цінностями народу України в цілому як носія суверенітету;
- по-друге, загроза національній безпеці, що включає вже наявні та потенційні, можливі явища та ознаки, що створюють небезпеку важливим національним інтересам держави;
- по-третє оборонна організація держави, як комплекс органів державної влади, військових об'єднань, створених у відповідності до законодавства

держави, направлених на захист інтересів держави як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз.

Відповідно до ст.1, ч.1, п. 4 закону України “ Про національну безпеку України ” від 01.08.2021 року, державна безпека є захищеністю державних цінностей, суверенітету, демократичного конституційного ладу, територіальної цілісності та інших особливо важливих національних інтересів як від реальних так і від потенційних загроз.

В даному тезисі я розгляну, на сьогоднішній час один з важливих аспектів забезпечення державної безпеки в інформаційному просторі, а саме інформаційну війну як одну з проблем. Спочатку треба дати визначення інформаційній безпеці в цілому та інформаційній війні окремо.

Інформаційна безпека – являє собою певний стан захисту потреб суспільства, громадян та держави цілому в інформаційному просторі незалежно від зовнішніх та внутрішніх загроз. Щодо національних інтересів інформаційна безпека є таким станом при якому захищається інформаційні ресурси як особи так і суспільства в цілому, для забезпечення реалізації та розвитку життєво важливих для них інтересів.

Інформаційна війна – піднесення певної інформації в спосіб, відповідно до якого формується потрібна точка зору чи громадська думка в певній групі людей чи суспільстві в цілому, що створює систему поглядів відповідно до окремих питань щодо котрих організована інформаційна пропаганда.

Інформаційна війна подає інформацію як потенційну зброю масової направленості та певний об’єкт. Інформаційну війну потрібно розглядати зі сторони нового виду бойових дій, активна боротьба в інформаційному просторі. Найчастіше інформаційна війна застосовується на міжнародному рівні. Як приклад інформаційні провокації Росії проти України, які йдуть вже не один рік. Зі сторони агресора постійно йдуть провокаційні інфо матеріали направлені на

дескредитацію українського уряду, та приниження гідності українського народу в цілому, та спробах представити Україну як державу терориста.

Для того щоб ефективно протидіяти інформаційній війні необхідно розробити постійні заходи протидії. Основна роль в вирішенні даного питання полягає на засоби масової інформації, адже факти котрі при підносять засоби медіа, які акцентують увагу людей на потрібні явища протистояння, що формують думку суспільства щодо конфлікту в цілому, та стимулюють суспільство до потрібної реакції на піднесену інформацію. Відповідно до вище зазначеного можна сказати, що засоби масової інформації мають можливість перетворити конфлікт будь-якого масштабу на протистояння тисячоліття чи навпаки у короткий строк загасити конфлікт і нівелювати його серйозність. Отже саме від висвітлення медіа ресурсами певної події, та прийняття ними певної сторони залежить протікання самого конфлікту. Значну роль у протидії інформаційним війнам покладено на суспільство, а саме на осіб з активною громадською позицією, які за допомогою інтернет мережі можуть доносити до суспільства інформацію котра є відмінною від зовнішньої дезінформації.

Отже, виходячи з усього вищевказаного можна стверджувати, що для вирішення проблеми інформаційної війни, необхідно розробити дієву стратегію направлену на розкриття дезінформації зі сторони ворожої держави та забезпечити донесення правдивої інформації до всіх верств населення для нівелювання та знешкодження інформаційних капканів у межах інформаційної війни.

Література:

1. Про національну безпеку України: закон України від 01.08.2021. №2469-VIII // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864

с. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/55-i/1943-informatsijna-bezpeka.html>

3. Дудко В.О. Інформаційна війна проти України та методи її ведення польсько-український портал. 07.04.2021

URL:<http://www.polukr.net/uk/blog/category/%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0/>

Ободець Є.А.

курсантка 2 курсу

Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету

Науковий керівник: Павлиш Т.Г., к.п.н.

доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

ЗЛОЧИННІСТЬ У КІБЕРПРОСТОРИ

Широке впровадження високих інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя дало поштовх не тільки в електронній торгівлі, глобалізації та віртуалізації економічної діяльності, але й стимулювало злочинну діяльність [1, с.55].

На теперішній час поширюються випадки незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення персональних даних, незаконних фінансових операцій, крадіжок і шахрайства в мережі Інтернет. Кіберзлочинність стає транснаціональною та здатна завдати значної шкоди інтересам особи, суспільства і держави. Зростає технічний рівень реалізації кіберзагроз, постійно вдосконалюються та розробляються нові інструменти і

механізми кібератак [2].

Основними суб'єктами з попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які вчиняються у кіберпросторі; розслідування кіберінцидентів і кібератак щодо державних електронних інформаційних ресурсів; забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі є Служба безпеки України та Національна поліція України [4].

Однак перед Україною постає низка чинників, яка формує загрозу кіберзлочинності: висока технологічна залежність України від іноземних виробників продукції інформаційно-комунікаційних технологій, відсутність системи оцінки відповідності такої продукції вимогам з безпеки, що підвищує ступінь уразливості інформаційної інфраструктури від незадекларованих функцій та зводить до мінімуму спроможності протидії кіберзагрозам; недосконалість нормативно-правової бази у сфері кібербезпеки, а також її застарілість у сфері захисту інформації; відсутність у значної частини державних органів відповідних структурних підрозділів, необхідного кадрового забезпечення та належного контролю за кіберзахистом, здійснення фінансування робіт із кіберзахисту за залишковим принципом; відсутність системи підвищення цифрової грамотності громадян та культури безпекового поведіння в кіберпросторі, низький рівень обізнаності суспільства щодо кіберзагроз та кіберзахисту; відсутність дієвої системи інформаційно-аналітичного забезпечення кібербезпеки; недостатня захищеність від кібератак державних інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; невідповідність вимогам законодавства стану захисту інформаційно-комунікаційних систем державних органів та суб'єктів господарювання, в яких обробляється значна частина інформації з обмеженим доступом [2].

Проблема кіберзлочинності, у контексті інформаційної безпеки як складової національної безпеки, розглядалася неодноразово Радою національної безпеки і оборони України [6, с.138].

Діяльність правоохоронних органів у сфері протидії кіберзлочинності, безпосередньо ґрунтується на реалізації загальних спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходах [6, с.162-163].

Тому, для оперативної та ефективної протидії кіберзлочинності суттєвим питанням є розробка та внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроектів щодо імплементації положень Конвенції про кіберзлочинність, ратифікованої Законом України від 07 вересня 2005 року №2824-IV, передбачивши зокрема:

1) надання правоохоронним органам повноважень щодо внесення обов'язкових до виконання приписів власниками комп'ютерних даних про термінове фіксування та зберігання комп'ютерних даних, необхідних для розкриття злочину, на строк до 90 днів;

2) установлення вимог щодо надання операторам і провайдерам телекомунікації на вимогу правоохоронних органів інформації, необхідної для ідентифікації постачальників послуг і маршруту, яким було передано інформацію;

3) запровадження блокування (обмеження) за рішенням суду операторами та провайдерами телекомунікацій визначеного інформаційного ресурсу;

4) запровадження дієвого механізму використання в кримінальному процесі доказів в електронній формі, зібраних у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності [3].

Велику увагу заслуговує Проект Закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України, спрямований на правове регулювання та розбудову

захищеного інформаційного простору держави, прогресивного розвитку ІТ-сфери, як рушійної сили становлення безпекового цифрового суспільства [5].

Отже, під кіберзлочинністю слід розуміти соціально-правовий феномен, що проявляється в забороненій законом про кримінальну відповідальність предметній діяльності частини населення з використанням електрообчислювальних машин, телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і зв'язку; боротьба зі злочинністю у сфері використання комп'ютерних технологій можлива за умови подальшого удосконалення правового, організаційного і наукового забезпечення;

Література:

1. Організаційно-правові та тактичні основи протидії злочинності у сфері високих інформаційних технологій. Навчальний посібник / За ред. Б.В. Романюка; Є.Д. Скулиша., 2011. 404 с.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 серпня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»/ Указ ПУ від 14 травня 2021 року №447/2021 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021> (дата звернення 16.11.2021).
3. Конвенція про кіберзлочинність (ратифіковано із застереженням і заявами Законом №2824 – IV від 07 вересня 2005 року)/ Указ ПУ від 14 травня 2021 року №447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 16.11.2021).
4. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII (Відомості Верховної Ради, 2017, №45)/ Указ ПУ від 14 травня 2021 року №447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 16.11.2021).
5. Проект Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» №2126а від 19 червня 2015 року / Офіц.сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 16.11.2021).
6. Кравцова М.О, Литвинов О.М. Запобігання кіберзлочинності в Україні: монографія. Харків: Панов, 2016. 212 с.
7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року №2341 –III/ Офіц.сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 16.11.2021).

Плева К. В.,

доцент, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальної фізичної
підготовки,
підполковник поліції
Національна академія внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-7002-5540>

Кривець О. І.,

старший викладач кафедри спеціальної
фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ,
майор поліції
<https://orcid.org/0000-0002-1950-0561>

Тихий О. В.,

викладач кафедри спеціальної фізичної
підготовки
Національна академія внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-4338-5786>

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ СПОРТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Розглянуті методологічні основи та питання формування практичних навичок фізичного виховання у здобувачів вищої освіти навчальних закладів системи МВС із специфічними умовами навчання.

Ключові слова: формування навичок, фізичне виховання, здобувачі вищої освіти, фізична культура, завдання фізичного виховання, методологія спеціальної фізичної підготовки.

Здобуття вищої освіти відкриває можливості для вдосконалення фізичної культури в процесі навчання. Це положення визначає зміст фізичної культури

здобувачів вищої освіти як самостійної сфери діяльності у федеральному соціокультурному просторі, виділяючи при цьому її освітні пріоритети. Перед здобувачами вищої освіти сьогодні суспільством поставлене глобальне соціально-економічне завдання по інтеграції вітчизняного культурного потенціалу в світову спільноту. Проте її реалізація під силу тільки фахівцям нової формації. Крім глибоких професійних знань за обраною спеціальністю такий фахівець повинен володіти: високими фізичними кондиціями і працездатністю, особистою фізичною культурою, духовністю, неформальними лідерськими якостями. Він повинен не боятися конкуренції, вміти приймати самостійні рішення, тобто бути творчо мислячою, активною і високоморальною особистістю. Під час навчання у вищому навчальному закладі з курсу фізичного виховання передбачається вирішення таких завдань: а) виховання у здобувачів вищої освіти та студентів високих моральних, волевих і фізичних якостей, готовності до високопродуктивної праці; б) збереження і зміцнення здоров'я студентів, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, підтримка високої працездатності протягом усього періоду навчання; в) поглиблена фізична підготовка; г) професійно-прикладна фізична підготовка з урахуванням особливостей їх майбутньої трудової діяльності; д) здобуття здобувачами вищої освіти необхідних знань з основ теорії, методики і організації фізичного виховання і спортивного тренування; е) підготовка до роботи в якості працівників Національної поліції [2].

У вищому навчальному закладі загальне керівництво фізичним вихованням і спортивно-масовою роботою серед студентів, а також організація спостережень за станом їх здоров'я покладено на ректора, а конкретне їх проведення здійснюється Навчально-виховними відділами вузу. Безпосередня відповідальність за постановку і проведення навчально-виховного процесу з

фізичного виховання відповідно до навчального плану і державної програми покладені на кафедру фізичного виховання навчального закладу. Фізичне виховання у закладі вищої освіти проводиться протягом всього періоду навчання здобувачів вищої освіти і здійснюється в різноманітних формах, які взаємопов'язані, доповнюють один одного і є єдиним процесом фізичного виховання студентів. Структура фізичного виховання студентів включає три відносно самостійних блоки: фізичне виховання, студентський спорт і активне дозвілля [5].

Для діяльності здобувачів вищої освіти у сфері фізичного виховання пріоритетними є освітні аспекти. Фізична освіта направлена на задоволення об'єктивної потреби здобувачів вищої освіти, в освоєнні системи спеціальних знань, набутті професійно значущих умінь і навиків. Навчальні заняття є основною формою фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Вони плануються в навчальних планах з усіх спеціальностей і їх проведення забезпечується викладачами кафедр фізичного виховання. Самостійні заняття сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяють збільшити загальний час занять фізичними вправами, прискорюють процес фізичного вдосконалення, це є одним із шляхів упровадження фізичної культури і спорту в побут і відпочинок курсантів. Разом із навчальними заняттями правильно організовані самостійні заняття забезпечують оптимальну безперервність і ефективність фізичного виховання [5].

Ці заняття можуть проводитися у позанавчальний час за завданням викладачів або в секціях. Фізичні вправи в режимі дня направлені на зміцнення здоров'я, підвищення розумової і фізичної працездатності, оздоровлення умов навчальної роботи, побуту і відпочинку, збільшення часу на фізичне виховання. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу допускає цілеспрямовану

інтеграцію біологічних і соціальних потреб, інтелектуальних і етичних аспектів при реалізації генетично обумовлених природних задатків кожного студента протягом його навчання у вузі. Таким чином, створюються об'єктивні передумови до подолання однобічності і фрагментарності підготовки фахівців у закладах вищої освіти, наданню педагогічному процесу комплексного, цілісного характеру. Об'єктивним критерієм ефективності цього концептуального підходу є істотне скорочення термінів соціально-психологічного пристосування здобувачів вищої освіти до навчання у вузі, підвищення їх соціальної активності, якісне підвищення навчально-пізнавальної продуктивності, підвищення підходу є істотне скорочення термінів соціально-психологічного пристосування здобувачів вищої освіти до навчання у вузі, підвищення їх соціальної активності, якісне підвищення навчально-пізнавальної продуктивності, підвищення духовності особи кожного. Спорт у закладах вищої освіти системи МВС є узагальненою категорією діяльності здобувачів вищої освіти у формі змагання і підготовки до нього з метою досягнення граничних результатів. Це вимагає виявлення максимальних психофізичних кондицій, мобілізації його резервних можливостей. Заняття спортом є формою самовираження і самоутвердження [4]. На передньому плані в спорті висувається прагнення до успіху, прагнення особистості до реалізації своїх можливостей у рамках певного спортивного сценарію. Результатом навчальної і спортивної діяльності здобувачів вищої освіти є формування соціально значущих якостей: соціальної активності, самостійності, упевненості в своїх силах, а також честолюбства. У сфері активного дозвілля реалізуються, головним чином, біологічні потреби у руховій активності, здоровому способі життя, отриманні задоволення від занять різними формами фізичної культури. Трикомпонентна структура фізичної культури здобувачів вищої освіти визначає специфіку виділення диференційованої мети і

педагогічних завдань кожного її структурного блоку. Проте це не є істотною перешкодою до визначення генеральної мети фізичного виховання здобувачів вищої освіти: цілеспрямованого формувати гармонійно розвиненої, високодуховної і високоморальної особи, кваліфікованого фахівця, який володіє знаннями і навиками у сфері фізичної культури. Багатоструктурний підхід до аналізу структури фізичної культури студентів, її мети і функцій відображає її функціональність характеру. Нині в державі, соціально-економічною структурою якої є бізнес, фізична культура студентів має статус субкультури [3]. Її суть полягає у виконанні біологічної, інформаційної, естетичної, комунікативної, гедоністичної, компенсаторної і ряду інших, властивих тільки фізичній культурі функцій.

Дисципліна фізичного виховання стала виконувати неспецифічні функції соціального інституту, який дав можливість майбутньому фахівцю добре орієнтуватися в умовах сьогодення. Засоби фізичної культури з цією метою використовуються для виховання у здобувачів вищої освіти управлінської готовності, прагнення до лідерства, успіху.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Базова Навчальна програма з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України III і IV рівнів акредитації. К.: Міністерство освіти і науки України, 2000.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про організацію занять з дисципліни "Фізичне виховання" у ВНЗ України», від 31.08.2009 лист № 1/9- 582.
4. Самостійна робота студентів факультету фізичного виховання: проблеми та перспективи. Бондаренко В. В. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2017. Вип. 29. С. 92-97.

5. Підготовка до атестації здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»: метод. рек. / В. В. Бондаренко, С. М. Решко, В. А. Дідковський. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 81 с.

6. Розвиток фізичних якостей здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України : метод. рек. / В. В. Бондаренко, С. М. Решко, Г. В. Бикова та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 108 с.

7. Прийоми самозахисту: звільнення від захоплень та обхоплень : метод. рек. / А. Ю. Мартишко, В. В. Бондаренко, О. С. Рябуха та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 60 с.

Потрапелюк Я. В.

студент гр.123/21-(ЕК)-К

Криворізький навчально-науковий
інститут

Донецького державного університету

Науковий керівник: Уткіна Г. А., к.е.н.,
доцент, доцент кафедри спеціальних
дисциплін та професійної підготовки

Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету

ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні в дні світової пандемії глобальна мережа стає особливим середовищем спілкування, яке займає важливе місце в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Комунікаційні функції Інтернет набувають нових форм, які пов'язані з сучасними технічними можливостями. Особливої актуальності останнім часом набули технології комунікацій, засновані на месенджерах і чат-ботах.

Чат-бот (англ. chatbot) – комп'ютерна програма, розроблена на основі нейромереж та технологій машинного навчання, яка веде розмову за допомогою

слухових або текстових методів. Чат-ботів використовують для досягнення якої-небудь мети (наприклад, надання потрібної інформації) або задля розваги. [1]

Проблемам підходів до створення і застосування чат-ботів в різних сферах діяльності присвячено досить багато робіт вітчизняних і зарубіжних вчених [2-4].

Чат-боти – це інтерактивні програмні платформи, які знаходяться в месенджерах, і можуть вести себе по-людськи. Така програма здатна відповідати і задавати питання. Чат-боти використовуються в різних сферах для розв'язання типових задач. За даними досліджень компанії Business Insider до 2020 року 80% компаній буде користуватися чат-ботами; 42% учасників опитування вважають, що технології чат-ботів найбільш поліпшить якість обслуговування клієнтів; 48% – вже використовують технологію чат-ботів для таких бізнес-функцій і 40% – планують впровадити деяку форму даної технології до 2020 року [5].

Існує два типи:

1. Прості: віртуальний помічник працює на основі чітко прописаних інструкцій: відправляє відповіді тільки на питання користувача, які є в його системі. Якщо формулювання користувача не збігається зі вказаною в програмі, то боту буде важко підібрати правильний варіант відповіді.

2. Складні: віртуальний помічник працює на основі штучного інтелекту, розпізнають команди будь-якою мовою. Такі боти з часом розвиваються: обробляючи отриману інформацію, вчаться та стають більш розумними.

Прості зазвичай будуються на основі використання кнопок або тексту. Кнопковий чат-бот має інтерфейс у вигляді кнопок і команд. Діалог організований таким чином, що користувачеві пропонуються на вибір категорії, питання або пропозиції, які можуть його зацікавити. Діалог відбувається шляхом натискання кнопок, а бот реагує на них, як на команди.

Складні – це обмін текстовими повідомленнями і це подобається людям

більше, ніж варіант простих чат-ботів. Спілкування з текстовим чат-ботом наближене до реального людського, але має деякі функціональні особливості. Можливості ботів такого типу ширше кнопочових. До таких чат-ботів відносяться «Аліса» від Яндекс, «Сірі» від Апл, «Кортана» від Майкрасоф, і інші. Вони спрямовані стати тим самим найкращим другом а й власним секретарем.

Здатність цих програм навчатися, обробляючи і запам'ятовуючи попередні команди, розпізнавати обличчя, голос, визначати геолокацію розширює список сфер їх використання. Питання про застосування чат-бота залежить від цілей і завдань організації, власних уподобань.

Насьогодні чат боти активно використовуються і в державних установах з метою упорядкування навантаження на сервісні центри. Так на фейсбук-сторінці Головного сервісного центру МВС запустили чат-бота з ім'ям “Автобот”. Його мета — швидко та у зручний час надавати всі необхідні консультації щодо отримання адміністративних послуг. Тепер завдяки боту клієнти державної установи зможуть швидко отримати розгорнуту підтримку консультацій щодо того як отримати довідку про несудимість, зареєструвати авто, замінити або отримати посвідчення водія, змінити інформацію у свідоцтві про реєстрацію, які документи потрібно для виїзду за кордон на авто або як замовити індивідуальні номерні знаки чи дізнатися про роботу мобільних сервісних центрів МВС. [6]

На сьогодні чат-боти також ефективно використовуються в інформуванні патрульної поліції для боротьби з наркотиками. Так в ряді областей України ефективно працює чат-бот StopDanger, який можна знайти в Telegram. За рахунок використання цієї технології досягається анонімності спілкування, що забезпечує захист пересічного громадянина з одного боку, а з іншого за рахунок визначення геолокації швидке адресне реагування патрульної поліції.

Активне використання месенджерів і розвиток технологій штучного

інтелекту роблять чат-боти невід'ємною частиною життя суспільства: вони прискорюють обмін інформацією, надають змогу швидкого реагування, отримувати інтерактивну підтримку в момент її потреби.

Література:

1. Чат-боти у навчанні: 7 ідей для їх використання URL: <https://learnlifelong.net/chat-boty-u-navchanni-7-idej-dlya-yih-vykory/>(дата звернення: 01.10.2021).
2. Провотар О.І., Ключко Х.А. Особливості та проблеми віртуального спілкування за допомогою чат-ботів. *Наукові праці ВНТУ: Інформаційні технології та комп'ютерна техніка*. – 2013. – № 3. – 6 с.
3. Сухас У. Oracle Intelligent Bots: Чат-боты с искусственным интеллектом URL: <https://www.oracle.com/a/ocom/docs/chatbots.pdf>. (дата звернення: 01.10.2021).
4. Українець И. Системы аналитики для чат-ботов URL: <http://ilyaukrainets.ru/chatbot/sistemy-analitiki-dlya-chat-botov/>.
5. Beaver L. The Chatbots Explainer. BI Intelligence Copyright, 2016. – 23 p. URL: <https://www.businessinsider.com/intelligence/chatbots-explainer>.
6. Сервісні центри МВС запустили чат-бота для консультування громадян URL: <https://hsc.gov.ua/2019/01/30/servisni-tsentri-mvs-zapustili-chat-bota-dlya-konsultuvannya-gromadyan/>

Рибалко В.Є.

курсант навчальної групи ПД-037
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко О.М

ТАКТИКА І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ В МІСЦЯХ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Велике скупчення людей під час проведення масових заходів є чинником підвищеної небезпеки. Численні дослідження в області психології натовпу підтверджують, що велика група людей являє собою особливий психосоціальний організм, який в ряді ситуацій здатний демонструвати непередбачувана поведінка

і становити небезпеку для учасників, організаторів та сторонніх осіб, які випадково опинилися в місці проведення заходу.

Масове скупчення людей підвищує ймовірність здійснення протиправних дій, тому організаторам концертів, мітингів, фестивалів, спортивних матчів, ярмарків та інших різноманітних заходів важливо забезпечити високий рівень безпеки. Справитися з цим завданням допоможе професійний підхід поліції, досвідчених співробітників приватних охоронних підприємств і організацій.[1]

Специфіка масових заходів

За місцем проведення всі масові заходи можна розділити на дві великі категорії: проходять в закритому приміщенні або на відкритій місцевості[1]

Перший тип становить особливу небезпеку, оскільки обмежений простір виставляє жорсткі вимоги до пожежної безпеки і передбачає повний контроль переміщення учасників заходу в межах закритої локації. Формат open air також має свою специфіку, тому що часто має на увазі величезну кількість учасників. У цьому випадку вплив на поведінку натовпу надають і метеорологічні чинники.

Перед проведенням масового заходу, будь то концерт, спортивне змагання або корпоративна зустріч, важливо заздалегідь визначитися з наступними моментами.[2]

Збори - присутність громадян в спеціально відведеному для цього місці чи пристосованому для колективного обговорення суспільно значущих питань.

Мітинг - масовий збір громадян в певному місці для публічної чи громадської думки з приводу актуальних проблем переважно суспільно-політичного характеру.

Демонстрація - вираження суспільних думок групою громадян з використанням за час пересування плакатів, чи транспарантів або інших засобів агітації.

Хо́да - масове проходження громадян за заздалегідь визначеним маршрутом з метою привернення уваги до будь-яких проблем.[3]

Пікетування - публічне вираження думок, здійснюється без пересування та використання звукопідсилюючої технічних засобів завдяки розміщенню у пікетіруемого об'єкта одного або чи декілька громадян, які використовують плакати, транспаранти та інші засоби наглядної агітації.[3]

Форс-мажором можуть стати не тільки хуліганські дії натовпу, пожежа або терористичний акт. Також в список задач входить контроль числа відвідувачів масового заходу, який мав би перевищувати чітко визначені норми. При досягненні максимально можливого числа учасників співробітники поліції повинні обмежити доступ людей в охоронювану локацію.[4]

Специфіка обстановки, в якій проходять масові заходи, потребує застосування своєрідних заходів охорони публічної безпеки та порядку. В цих умовах органами поліції застосовуються посилені заходи, сутність яких полягає у введенні вищими державними органами, місцевими органами державної влади певних режимних обмежень, додаткових заборон, обов'язків.[4]

Аналіз діяльності правоохоронних органів по забезпеченню публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів дозволяє виділити такі заходи:

- визначаються межі території, на якій буде здійснюватися охорона публічного порядку;
- оточується зона проведення масового заходу, із якої випроваджуються особи, котрі не є його учасниками;
- обмежується доступ громадян на територію, що охороняється;
- встановлюється пропускний режим в зону проведення масового заходу;
- встановлюється у більшості випадків, особливий режим пересування в

середині зони, де проводиться масовий захід;

– припиняється повністю або частково рух транспорту та пішоходів або змінюються маршрути їх руху, переносяться зупинки громадського транспорту, вводяться певні обмеження для пересування особистого транспорту, при необхідності відключається контактна мережа міського електротранспорту, припиняється проведення деяких видів робіт (ремонтно-будівельних, монтажних та ін.).[4]

Література:

1. Велике скупчення людей. URL: <https://ukrbukva.net/page,2,109012-Obespechenie-obshestvennoiy-bezopasnosti>
2. Перший тип становить особливу небезпеку. URL: https://stud.com.ua/49967/politologiya/masovi_zahodi_politichnih_kampaniyah
3. Пікетування - публічне вираження. URL: kupibo.com.ua/category/ivent-menedzhment/
4. Специфіка обстановки, в якій проходять масові заходи. URL: <https://infopedia.su/12x2e60.html>

Терещенко О. О., капітан поліції, викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету

ТАКТИЧНІ ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПРИ ВЧИНЕННІ ОДНІЮ ЧИ ДЕКІЛЬКОМА ОСОБАМИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.

Великі зміни в правоохоронній системі нашої держави, постійне приведення роботи поліцейських до сучасних світових вимог, вимагають удосконалення не тільки фахової підготовки поліцейських, але й тактичних дій. Адже законність дій поліцейських оцінюється не тільки в уміннях останніх спілкуватися з громадянами, приймати законні рішення тощо, але й професійно

проводити затримання правопорушників за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів [1, с. 10]. Саме тому разом із високим рівнем виконання своїх професійних обов'язків поліцейськими, пов'язаних із боротьбою зі злочинністю, поліцейські мають на основі не тільки належну правову підготовку, але й спеціальну тактичну. Тому відпрацювання тактичних дій при виконанні службових обов'язків, не втрачає, а тільки набуває все більше важливішого значення.

Особливості вивчення та застосування тактичних дій вимагають спочатку з'ясування певних груп загальних принципів, які необхідні в діяльності Національної поліції. Одну з груп прийнято називати «організаційними», а іншу «група тактичних принципів». До першої групи належать принципи раптовості, створення необхідних резервів, простоти планування, суворого дотримання законності, плановості й оперативності, єдиноначальності й ієрархічності керування, економії сил і засобів, усебічного забезпечення спеціальних бойових дій, превентивності та стійкого централізованого керування силами й засобами. Окремо слід виділити принципи масування сил і засобів на об'єктах і в районах з найбільш складною оперативною обстановкою, залежності вибору видів, форм і способів дій від характеру оперативної обстановки та завдань, що виникають, і створення відповідного до завдання угруповання сил і засобів. До другої групи належать принципи поєднання військових дій з іншими формами, видами та способами оперативно-службових заходів, пріоритету завдань, забезпечення максимальної безпеки сторонніх громадян та учасників операції, розумної достатності. Принцип суворого дотримання законності під час проведення спеціальних операцій і спеціальних бойових дій включає дві взаємозалежні вимоги. По-перше, сама система сил і засобів, її функції, компетенція, права й обов'язки посадових осіб і рядових учасників операцій тощо регулюються

законами й іншими нормативно-правовими актами. По-друге, усі заходи в процесі спеціальних бойових дій повинні ґрунтуватися на суворому дотриманні цих нормативно-правових актів (порядок застосування зброї, спеціальних засобів, силових заходів тощо). Принцип плановості й оперативності означає завчасну попередню розробку оперативних планів, створення оперативних штабів, спеціальних підрозділів, системи керування та зв'язку, матеріально-технічне забезпечення, бойову й оперативно-тактичну підготовку особового складу й апаратів керування, формалізацію керівних документів тощо. Уся ця підготовча робота здійснюється з метою надати діям Міністерства внутрішніх справ швидкості та рішучості. Повільність і нерішучість у бойовій обстановці майже обов'язково призведуть до провалу операції: злочинці залишать укриття чи певний район, учасники масових заворушень завдадуть значної матеріальної шкоди, а дії десятків, сотень, а часто й тисяч залучених до операції поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України виявляться марними. Слід, однак, застережити, що й зайва поспішність під час прийняття рішень може також призвести до тяжких наслідків [2, с. 117].

Перейдемо безпосередньо до тактики дій поліцейськими у випадку вчинення злочинцем грабежу чи розбою. Слід спочатку коротко розкрити змісти цих понять, а саме : відкрите викрадення чужого майна (грабіж); напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства (розбій) [3]. Необхідно пам'ятати, що злочинці під час скоєння розбійного нападу або грабежу діють з розрахунком на раптовість і можливість швидкого зникнення з місця злочину. Нерідко такі злочини скоюють із застосуванням зброї та інших засобів нападу. Вибір тактичних дій поліцейського залежить від об'єкта розбійного нападу або грабежу (наприклад, розбійного

нападу на інкасатора, касира державної установи або магазину, банку, громадянина й інше), від місця скоєння злочину (на вулиці чи в приміщенні), а також від того, злочин виявлений самим поліцейським чи йому повідомили про це інші особи. Якщо працівник поліції безпосередньо виявив розбій або грабіж з метою заволодіння індивідуальним майном громадянина, а злочинець після вчинення злочинних дій намагається зникнути, він повинен:

- негайно розпочати переслідування злочинця;
- якщо потерпілому нанесено тілесні ушкодження і йому потрібна термінова медична допомога, одночасно з прийняттям рішення про переслідування організувати за допомогою громадян надання медичної допомоги потерпілому (викликати швидку медичну допомогу й ін.);
- повідомити оперативного чергового по органу внутрішніх справ про злочин.

У тому разі, коли про розбійний напад або грабіж громадянина працівник поліції дізнався від інших осіб:

- уточнити у них, де, в який час скоєно злочин, чи відомі злочинці, їх кількість, прикмети, в якому напрямку, яким чином (на транспорті, пішим порядком) вони зникли, а також інші дані, які стосуються складу злочину і самого заявника;
- прибути на місце події;
- отримане повідомлення та дані, з'ясовані безпосередньо на місці події, доповісти оперативному черговому по правоохоронному органу; – вжити заходів щодо максимального збереження доказів злочину;
- якщо одержані на місці події відомості свідчать про можливість затримання злочинця «по гарячих слідах», негайно розпочати його переслідування. Про усі обставини, пов'язані з затриманням злочинців, які скоїли

розбійні напади та грабежі, скласти письмовий рапорт на ім'я начальника відповідного органу поліції [1, с. 360].

Тактика дій працівників поліції по припиненню масових заворушень тобто організації масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, що передбачено ст. 294 Кримінального кодексу України та групових порушень громадського порядку, що передбачено ст. 293 Кримінального кодексу України здійснюються рішучими діями нарядів поліції (підрозділами поліції особливого призначення, військовослужбовцями Національної гвардії, поліцейськими підрозділів тактико-оперативного реагування (ТОР) – патрульної поліції) шляхом поділу натовпу на дрібні групи, відокремлення їх одна від іншої, відтиснення і розсіяння. Одночасно вживаються заходи для виявлення організаторів і активних учасників безпорядків. Під час припинення правопорушень в місцях скупчення людей, а також при затриманні організаторів та активних учасників групових порушень громадського порядку патрульні наряди повинні виявляти обережність і пересторогу, враховуючи можливу негативну реакцію присутніх громадян, щоб своїми діями не викликати ускладнення обстановки. Затримані організатори та активні учасники групових порушень громадського порядку негайно відправляються у зачинених машинах до поліції. У ситуаціях, коли негайне затримання організаторів та активних учасників безпорядків неможливе або небажане, наряди поліції обмежуються встановленням їх осіб для наступного нагляду і затримання у найбільш придатний для цього час. При проведенні операцій по припиненню групових порушень громадського порядку патрульні наряди повинні виявляти високу організованість, дисциплінованість і діяти тільки по команді керівника операції

або старшого наряду. Для забезпечення узгоджених дій встановлюються способи підтримання зв'язку, умовні знаки і сигнали. Після ліквідації масових безпорядків, за вказівкою керівника операції, патрульні наряди вживають заходів для недопущення їх поновлення і звертаються до громадян з проханням розійтися, не збиратися групами на вулицях, площах, у подвір'ях та інших громадських місцях; про найбільш значні групи, які не реагують на ці звернення, доповідають черговому (старшому наряду); відновлюють нормальний рух транспорту і пішоходів [4, с. 147].

Наприкінці потрібно зробити невеликий висновок, що керівництво МВС України та Національної поліції усвідомлює та робить все для підвищення рівня професіоналізму працівників поліції та надає перевагу безпеці працівників поліції під час виконання службових обов'язків.

Література:

1. Тьорло О. І., Йосипів Ю. Р., Синенький В. М. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / ЛьвДУВС, 2018. – 480 с.
2. Комісаров О.Г., Собакарь А.О., Соболев Е.Ю., Юнін О.С. «Тактико-спеціальна підготовка», навчальний посібник, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро: ДДУВС, 2017. – 277 с.
3. Кримінальний кодекс України. Верховна рада України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 15.11.2021)
4. Основи професійної підготовки поліцейських: збірник метод. рекомендацій / Тьорло О.І., Синенький В.М., Йосипів Ю.Р., Банах С.М., Курляк М.Д. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 297 с.

Черненко Н.

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Чукаєва А. В.

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки, Національної академії внутрішніх справ

ФОРЕНЗИКА У СФЕРІ БОРОТЬБИ ТА ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Актуальність теми дослідження зумовлена активним процесом реформування більшості сфер вітчизняного законодавства з метою забезпечення прав і свобод громадян на належному рівні в майбутньому, захисту наданих прав, виконання покладених на них обов'язків. Сучасні проблеми потребують сучасних рішень. Оскільки тема кіберзлочинності є досить актуальною на сьогодні, важливими елементами, які можуть допомогти у її подоланні, є вивчення та аналіз методів боротьби з нею.

Наукова розробка. Форензика є досить новою течією криміналістичних досліджень в Україні. Даний аспект вивчали Марков В.В., Савченко Р.Р. Вплив науково-технічного прогресу на право, а отже, на діяльність правоохоронних структур широко вивчається в роботах багатьох вчених і практичних працівників (Остапов С. Е., Євсєєв С. П., Король О. Г., Синьоокий О. В., Рудий Т. В., Захарова О. В., Кулешник Я. Ф., Сенік В. В., Бичинюк І. В. та ін.).

Мета статті. Охарактеризувати напрями розвитку цифрових комунікацій криміналістики з урахуванням її місця у сучасній системі правоохоронних органів та визначити значення однієї з її новостворених наук -форензики та її значення в

протидії та запобіганні кіберзлочинності.

Виклад основного матеріалу. Одним із способів отримання конфіденційної інформації від будь-якої особи в XXI ст. є соціальна інженерія. За допомогою застосування сучасних методів, які базуються на основі соціології, психології та інформаційних технологій (далі - ІТ) соціальна інженерія відкриває нам чимало нових знань та відповідей на питання, що стосуються комп'ютерної безпеки.

Сучасний світ постійно розширює наші можливості, особливо у сфері ІТ. Нині злочинці дедалі частіше вчиняють свої протиправні діяння у мережевому просторі Інтернет. Кваліфікуючи протиправні діяння у сфері кіберзлочинності, потрібно розуміти, що весь обсяг таких діянь неможливо охопити підрозділами Національної поліції, що, відповідно, унеможлиблює комплексну характеристику та аналіз кіберзлочинності. Одним із способів боротьби з даною проблемою стало створення Управління кримінального аналізу Національної поліції для об'єднання різнорідних джерел оперативної інформації з подальшим глибоким їх вивченням, що істотно вплине на протидію кіберзлочинності.

«Досягнення у сфері ІТ створюють нові суспільні відносини, які стають предметом кіберзлочинів» [3].

Основою кіберзлочинів, згідно чинного законодавства України, є передбачені Кримінальним кодексом України суспільно небезпечні діяння і закріплені в окремому Розділі XVI КК України «Кримінальні правопорушення в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку». З точки зору кримінального права до кіберзлочинів відносяться тільки кримінальні правопорушення, передбачені розділом XVI КК України, а в рамках криміналістики доцільно включити до даного поняття інші кримінальні правопорушення, для скоєння яких

застосовується комп'ютер та використовується Інтернет [2].

У сучасному суспільстві злочинці можуть вчиняти свої протиправні діяння всього лише за допомогою комп'ютера. Наприклад, крадіжка грошей тепер може вчинятися з використанням програмно-апаратних засобів і телекомунікаційних технологій, мережі Інтернет. Сутність і предмет кримінальних правопорушень залишаються попередніми, проте засоби їх вчинення удосконалюються з кожним роком. Одним із розділів криміналістики, який вивчає кіберзлочинність є комп'ютерна криміналістика або форензика «computer forensics» [1].

«Форензика (комп'ютерна криміналістика) – прикладна наука, основною метою якої є аналіз і розслідування кіберзлочинів. Вона вивчає методи отримання та дослідження доказів, обґрунтовує збір і аналіз даних у інформаційних системах (ІС), комунікаційних потоках, системах управління базами даних та зберігання інформації в порядку, допустимому в суді» [4].

Н. Н. Федотов став першим, хто запропонував поділити дану науку на цифрову та мережеву форензику. На перший погляд може здаватись, що дані науки пов'язані між собою і є ідентичними, проте згодом з'ясувалось, що ці два поняття дуже відрізняються одне від одного.

Цифрова криміналістика в свою чергу розвивається завдяки потребам силових структур і надає достовірні (неспростовні) докази, що допомагають розкривати кіберзлочини. Мережева криміналістика розвинулась у процесі запобігання та протидії хакерським загрозам і пов'язується з архітектурою інформаційної безпеки (оцінювання загроз, виявлення втручань у ІС, попередження модифікування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій до даних).

Майже всі сліди, з якими доводиться працювати фахівцю з форензики, мають вигляд комп'ютерної інформації, регулярної чи побічної [5]. Їх досить

легко підроблювати та знищувати – як навмисне, так і випадково. Фальсифікацію електронних (цифрових) доказів можна виявити за змістом інформації або за залишеними в інших місцях слідами, які теж вважаються інформаційними.

Цифрові докази можна сприйняти лише за допомогою складних апаратно-програмних засобів. Тому ці сліди на практиці буває важко продемонструвати та забезпечити їх незмінність при зберіганні.

Форензика вирішує такі завдання:

- розробка тактики оперативно-розшукових заходів (далі - ОРЗ) та слідчих дій, пов'язаних з комп'ютерною інформацією;
- створення методів, апаратних та програмних інструментів для збору та дослідження доказів про вчинення комп'ютерних правопорушень;
- встановлення криміналістичних характеристик правопорушень, пов'язаних із комп'ютерною інформацією.

Форензика застосовується у сферах:

- ✓ Розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, у яких фігурують комп'ютерна інформація як об'єкт зазіхання, комп'ютер як знаряддя скоєння кримінального правопорушення, а також певні цифрові докази.
- ✓ Збір та дослідження доказів для цивільних справ, особливо це актуально у справах про порушення прав інтелектуальної власності, коли об'єкт цих прав представлений у вигляді комп'ютерної інформації – програма для ЕОМ, інший твір у цифровій формі, товарний знак у мережі Інтернет, доменне ім'я тощо.
- ✓ Страхові розслідування, які проводять страхові компанії щодо можливих порушень умов договору, страхового шахрайства, особливо коли об'єкт страхування представлений у вигляді комп'ютерної інформації або таким об'єктом є інформаційна система.

✓ Внутрішньокорпоративні розслідування інцидентів безпеки, що стосуються інформаційних систем, а також роботи із запобігання витоку інформації, що містить комерційну таємницю та інші конфіденційні дані.

✓ Військові та розвідувальні завдання з пошуку, знищення та відновлення комп'ютерної інформації в ході надання впливу на інформаційні системи противника та захисту своїх систем.

Загальнонауковими методами форензики є спостереження, вимірювання, опис, порівняння, експеримент, моделювання, пояснення, аналіз, синтез, передбачення. Вони можуть без обмежень застосовуватись в комп'ютерній криміналістиці. Хоча такий загальнонауковий метод, як спостереження, має певні особливості, оскільки застосовується у форензиці досить своєрідно. Справа в тому, що основним об'єктом дослідження є комп'ютерна інформація, яка в принципі не може спостерігатися людиною безпосередньо.

Поряд із загальнонауковими форензика застосовує і спеціальні методи дослідження, які властиві тільки їй. До таких методів належать:

- Створення та застосування спеціалізованих криміналістичних інформаційних систем; переналаштування та використання у своїх цілях систем подвійного призначення.

- Використання з метою виявлення або дослідження доказів публічних пошукових систем (таких як «Google»), а також пошукових систем спеціального призначення (типу «Ешелон»).

- Створення віртуальної особи з метою проведення з її допомогою ОРЗ та агентурної роботи.

- Збір хеш-функцій відомих файлів для відокремлення їх від файлів, що містять оригінальну інформацію про користувача або модифіковану інформацію.

- Архівування повного вмісту носіїв з метою подальшого розслідування

можливих інцидентів.

- Емулювання мережевих сервісів для дослідження поведінки підозрілих програм у лабораторних умовах.

Залучення провідних спеціалістів

Фахівці в галузі форензики є незамінними у разі необхідності швидкого виявлення та аналізу інцидентів, пов'язаних з інформаційною безпекою (далі - ІБ), такими як злом веб-сервера або причини витоку конфіденційної інформації, шифрування конфіденційних даних тощо. У таких випадках перед експертами-криміналістами ставляться такі завдання:

- розібратися у способі реалізації злому;
- побудувати сценарій атаки;
- відновити хронологію атаки;
- зібрати сліди атаки, що залишилися;
- розробити необхідні заходи захисту для запобігання такій і, по можливості, іншим атакам, покращуючи процес забезпечення ІБ в цілому;
- зменшити та відновити завдані збитки.

За необхідністю до завдань спеціалістів так само входить формування експертного висновку за фактом інциденту, пов'язаного з втручанням в ІБ у разі розслідування такого, наприклад, слідчими органів Національної поліції, слідчими органів безпеки, слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, слідчими органів Державного бюро розслідувань, або детективами Національного антикорупційного бюро України.

Адже за нормами законодавства необхідно спочатку підтвердити сам факт кримінального правопорушення, визначити його склад і тільки потім можна порушити кримінальну справу за фактом вчинення одного або декількох з видів у нашому випадку комп'ютерних правопорушень.

Отже, комп'ютерна форензика – це відносно нова течія в українській криміналістиці, яка характеризується стрімким розвитком та включає в себе ретельний збір і дослідження електронних доказів з метою не лише оцінки завданих електронною атакою збитків, а й відновлення втраченої інформації з таких систем для подальшого виявлення злочинця та доказу його вини в передбаченому законом порядку.

Дана наука за допомогою своїх спеціальних методів допомагає підрозділам Національної поліції боротися з кіберзлочинністю та протидіяти їй.

Література:

1. ІТ-законодавство, проблеми, пріоритети, напрями розвитку. URL [Електронний ресурс]: <http://aphd.ua/publication-180/>.
2. Кримінальний кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 04.10.2021).
3. Рудий Т. В., Захарова О. В., Кулешник Я. Ф., Сенік В. В., Бичинюк І. В. Протидія комп'ютерним злочинам: посібник. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2016. 176 с.
4. Федотов Н. Н. Форензика – компьютерная криминалистика. М.: Юридический мир, 2007. 360 с.
5. Шеломенцев В.П. Правове забезпечення системи кібернетичної безпеки України та основні напрями її удосконалення/ Шеломенцев В.П. – К. : наук.-практ. журнал «Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)», 2012. –324 с.